

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 20

24 maj.

Debatter m. m.

Tisdagen den 24 maj.

	Sid.
Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna	4
Anslag till bränslekommissionen	7
Anslag till livsmedelskommissionen	8
Anslag till trafikkommissionen	9
Subventionering av införseln av vissa varor m. m.	10
Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	20
Höjd begravningshjälp åt statstjänstemän m. fl.	74
Organisation av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.	76
Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering	82
Statsbidrag till lokal försöksverksamhet	92
Förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning	96

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Tisdagen den 24 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 12, ang. anslagen under tolfte huvudtiteln: folkhushållningsdepartementet	4
— nr 168, ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner	10
— nr 169, ang. statligt stöd åt aluminiumindustrin	20
— nr 171, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	20
— nr 172, ang. vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	74
Jordbruksutskottets utlåtande nr 44, ang. organisationen av forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök m. m.	76
— nr 45, ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering ..	82
— nr 46, ang. anslag till lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök	91
— nr 52, ang. godkännande av Sveriges anslutning till ett internationellt veteavtal	105
— nr 54, ang. anslag till statens linnämnd m. m.	105

Tisdagen den 24 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr *Andrén* anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 18 och den 20 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till moderskapspenning;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till civilförsvaret;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till civilförsvaret för budgetåret 1949/50 m. m.;

nr 272, i anledning av väckta motioner om restitution av krigskonjunkturskatt till Loss- och lastningsföreningen Hamnarbete u. p. a. i Sundsvall;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Svenska skifferoljeaktiebolagets framtida verksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av pensionsförhållandena för vissa befattningshavare m. m., i vad propositionen avser dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1949/50;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, i vad propositionen avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1949/50 m. m.;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ordnande av Södra skånska infanteriregementets förläggning i Ystad;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av flygmateriel m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1949/50;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till restaurering av Linköpings och Strängnäs domkyrkor;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till Stockholms och Göteborgs högskolor jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till skolor tillhörande barna- och ungdomsvården m. m.

Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 315, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av 43 § 2 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 (nr 361);

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 317, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 § allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag;

nr 318, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor; och

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätten till arbetstgares uppfinningar.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 321, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till vissa ändringar i lagen den 30 juni 1934 för Sveriges riksbank och i bankoreglementet m. m.;

nr 322, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret;

nr 323, angående regleringen för budgetåret 1949/50 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; samt

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln, avseende anlagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Förevarande utlåtande omfattade dels en såsom »Inledning» betecknad avdelning, dels ock 19 särskilda, med 1—19 betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis med inledningen först.

*Inledningen.***Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.**

Under tolfte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade chefen för folkhushållningsdepartementet bland annat gjort vissa allmänna uttalanden rörande anslagsbehovet för krisförvaltningen för budgetåret 1949/50.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 148) och den andra inom andra kammaren av herrar *Östlund* och *Edström* (II: 181), hade hemställts, utom annat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att statens bränslekommission och statens trafikkommission skulle avvecklas under budgetåret 1949/50.

Utskottet hade i den nu föredragna avdelningen på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i berörda avdelning anfört;

b) att motionerna I: 148 och II: 181 — i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående avveckling av bränslekommissionen och trafikkommissionen — icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.

»Undersökningar pågå för närvarande angående lättnader i de återstående ransoneringarna eller deras fullständiga upphörande. Utskottet får uttrycka förhoppningen om att den förbättring i försörjningsläget, som redan inträtt, skall fortsätta och därmed förutsättningar skapas för en fullständig avveckling av nu gällande ransoneringar. Utskottet vill understryka angelägenheten av att alla möjligheter för en sådan avveckling tillvaratagas. I den mån krisregleringarna upphöra böra vederbörande krisorgan skynsamast möjligt avvecklas och eventuellt återstående arbetsuppgifter — såsom departementschefen antytt — överflyttas på andra organ. Härigenom torde ytterligare besparingar kunna åstadkommas. Beträffande bränslekommissionen synes utvecklingen på bränsleförsörjnings område tala för sannolikheten av att kommissionen under nästa budgetår kan avvecklas.»

Reservation hade avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet bort under rubriken Inledning uttala sig för en avveckling under nästa budgetår av bränslekommissionen och trafikkommissionen samt att utskottet med anledning härav bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 148 och II: 181, såvitt nu vore i fråga, uttala sig för att bränslekommissionen och trafikkommissionen skulle avvecklas under budgetåret 1949/50.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! På denna punkt har det väckts två likalydande motioner, som särskilt vända sig mot att avvecklingen av kristidsregleringarna går för sakta.

Jag är själv en av motionärerna. Vi ha menat att man borde koncentrera sig på att få bort sådana kommissioner, för vilka utvecklingen redan har lett därhän att de ha för litet att göra. Situationen inom vissa av kommissionerna är den, att de ha kvar sin stora centrala kanslibyrå, som har varit avsedd att betjäna vissa specialavdelningar. Nu ha arbetsuppgifterna mer och mer minskats, så

att specialavdelningarna ha mycket litet att göra. Det måste då vara en irrationell anordning att kanslibyråerna fortfarande finnas kvar i praktiskt taget oförändrad utsträckning och att de krisåtgärder, som fortfarande kunna förekomma, sortera under ett stort antal kommissioner. Både för bränslekommissionen och för trafikkommissionen äro ju arbetsuppgifterna numera så begränsade, att de uppgifter, som ännu kvarstå, lämpligen borde kunna sammanföras till ett annat organ, som man kanske av särskilda orsaker ännu inte kan avveckla.

Jag tänker mig att t. ex. koksregleringen inte längre är behövlig. Vedregleringen är ju avvecklade sedan åtskillig tid tillbaka. Koltillförseln har numera gått ganska bra. Vi ha det knappt med eldningsolja av märkena I och II, men oljan av märket III är frisläppt. Trafikkommissionen skall handlägga bensinransoneringen, men detaljarbetet skötes av länsstyrelserna och överståthållarämbetet, och det kan inte bli mycket kvar för trafikkommissionen att sköta. Det vore väl inte opraktiskt att då avskaffa trafikkommissionen och bränslekommissionen och låta förslagsvis industrikommissionen, som ju har hand om ärenden av snarlik typ, sköta det arbete som återstår när det gäller bensin och eldningsolja m. m. dylikt.

Hittilldags, herr talman, har väl ingen reglering avskaffats förrän långt efter det att det borde ha gjorts, i flera fall åratals för sent. Under sådana förhållanden måste man ju misstänka att de organ, som ännu handha vissa regleringar, också komma att bli för sent avvecklade, vilket medför kostnader och omgång och åstadkommer att landets personella resurser tagas i anspråk alldeles i onödan. Det är en kännbar sak just nu, när de personella resurserna uppenbarligen inte räcka till.

När nu regeringen har visat en så påfallande svag lust att skrida till verket när det gäller att avveckla både regleringar och regleringsorgan, så måste man anse att det är riksdagens sak att skynda på detta avvecklande, och det är därför som vi reservanter ha velat att

Om avveckling av bränsle- och trafikkommissionerna.

riksdagen skulle bestämt uttala, att trafikkommissionen och bränslekommissionen skola avvecklas under det budgetår som detta utlåtande berör, alltså budgetåret 1949/50.

Jag ber, herr talman, att få yrka, att utskottets yttrande under rubriken »Inledning» måtte få den avfattning som föreslås i den vid punkten fogade reservationen.

Herr **ERICSON, JOHAN ERIC**: Herr talman! Om kammarens ledamöter taga del av vad utskottet har skrivit skola de finna, att det sedan föregående budgetår har skett en betydande minskning i de anslag som begäras. Sedan hänsyn tagits till den promemoria, som har kommit från folkhushållningsdepartementet, uppgår minskningen till mer än nio miljoner kronor.

Vidare har utskottet i sitt yttrande understrukit önskemålet att alla åtgärder, som försörjningsläget medger, vidtagas för avskaffande av regleringar och kommissioner. Vid föredragningen av detta ärende i avdelningen blev det också klart, att undersökningar i sådant syfte pågå både beträffande bränslekommissionen och beträffande trafikkommissionen. Det framhölls emellertid också, att det är omöjligt att så där brådstörtat avskaffa en kommission. Även när verksamhetsområdet minskas är det en hel del arbeten som måste slutföras. Men eftersom utskottet i sitt yttrande så kraftigt har understrukit önskvärdheten av att arbetet med avvecklingen pågår i den mån läget så möjliggör, anser jag det vara överflödigt att gå längre än utskottet har gjort. Jag tycker att den minskning i de av Kungl. Maj:t begärda anslagen, som har skett, vittnar om att vilja också finnes att i den takt som är möjlig företaga inskränkningar i krisförvaltningen.

Med anledning därav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Som jag nyss nämnde har det visat sig

att regeringen inte handhar avvecklingen på ett sätt som är rationellt, och det är därför som jag anser att det inte räcker med de fromma önskingar som ha uttalats av utskottsmajoriteten. Ty det är inte annat än fromma önskingar! Vill man att det skall bli någonting av har man inte annat att göra än att komma med ett bestämt uttalande och låta detta uttalande åtföljas av att de begärda anslagen icke bli täckta. När pengarna då äro slut, så äro de slut. Jag kommer, herr talman, att framställa yrkande därom när vi komma till de punkter i utlåtandet, som gälla anslagen.

När den ärade talesmannen för utskottsmajoriteten här yttrar, att avvecklingen måste ha sin tid, vill jag säga att det allra enklaste är att säga upp hela personalen snarast möjligt. Det är ju inte gjort, men om riksdagen beslöte att kommissionerna skola avvecklas under kommande budgetår bleve man tvungen att säga upp personal och våningar, som också väl behövas till annat. Jag menar inte att personalen skall kastas ut på gatan omedelbart, utan de fastställda uppsägningstiderna skola givetvis iakttagas — det finns ju bestämmelser om uppsägning av personalen i kristidsorganen. Men jag är rädd att dessa förberedande åtgärder icke vidtagas, om riksdagen inte gör ett bestämt uttalande i frågan.

Jag tror inte att regeringen bryr sig om utskottets uttalande, att utskottet »vill understryka angelägenheten av att alla möjligheter för en sådan avveckling tillvaratagas». Ett sådant lamt uttalande är enligt min mening icke tillräckligt, och därför, herr talman, måste jag vidhålla mitt tidigare yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande avdelningen hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet därom anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna den-

na proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i inledningen till sitt utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 18.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Anslag till statens bränslekommission.

Under punkterna 9 och 10 av tolfte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens bränslekommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 800 000 kronor och till Statens bränslekommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

I en den 6 april 1949 dagtecknad, inom folkhushållningsdepartementet upprättad promemoria, vilken överlämnats till

Anslag till statens bränslekommission.

utskottet, hade framlagts vissa reviderade beräkningar av anslagen till krisförvaltningen för budgetåret 1949/50. I denna promemoria hade anslagsbehovet för nyssnämnda båda ändamål beräknats till 1 500 000 kronor respektive 700 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 148, av herr *Mannerskantz* m. fl., och II: 181, av herrar *Östlund* och *Edström*, hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens bränslekommission: Avlöningar ett anslag av 800 000 kronor och till Statens bränslekommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 400 000 kronor.

Med förmälan, att utskottet ansett sig böra godtaga de i departementspromemorian framlagda anslagsberäkningarna, hade utskottet i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens bränslekommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 500 000 kronor;

b) till Statens bränslekommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 700 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Staxäng* ansett, att utskottet — under hänvisning till yrkandet under rubriken Inledning samt under uttalande av att anslagen till bränslekommissionen bort uppföras såsom obetecknade — bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens bränslekommission: Avlöningar ett anslag av 800 000 kronor;

b) till Statens bränslekommission: Omkostnader ett anslag av 400 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Trots att kammaren nu har avslagit yrkandet om ett mera bestämt uttalande un-

Anslag till statens livsmedelskommission.

der rubriken »Inledning» anser jag ändå att det kan vara riktigt att de anslagssummor, som Kungl. Maj:t har till förfogande, begränsas. Jag ber därför att i enlighet med den vid denna punkt avgivna reservationen få yrka, att anslagen till avlöningar och omkostnader för bränslekommissionens del bestämmas till 800 000 kronor respektive 400 000 kronor.

Herr **ERICSON, JOHAN ERIC**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 7.***Anslag till statens livsmedelskommission.**

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 150, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens livsmedelskommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor och till Statens livsmedelskommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 261) och den andra inom andra kammaren av herr *Birke* m. fl. (II: 329), hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa till Statens livsmedelskommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor och till Statens livsmedelskommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hem-

ställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 261 och II: 329, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens livsmedelskommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor;

b) till Statens livsmedelskommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 400 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Även på denna punkt föreligger det en motion, men jag har här inte reserverat mig beträffande beloppen. Jag vill dock här säga, att de av utskottet föreslagna beloppen — 2 500 000 kronor till avlöningar och 1 400 000 kronor till omkostnader — säkerligen äro för höga.

Det finns väl ingen möjlighet, herr talman, att köttransoneringen skall kunna bibehållas längre än allra högst till mid-sommar. Arbetet i samband med denna ransonering utgör en så betydande del av livsmedelskommissionens uppgifter, att bortfallet av ransoneringen måste medföra en högst avsevärd minskning av kostnaderna. Jag vill därför säga, att det är säkert att anslagen icke komma att behöva gå åt, om nämligen saken sköts som den skall skötas.

I samband med frågan om köttransoneringen skulle jag vilja tillägga, att det finns en sak som regeringen inte tycks fästa tillräcklig vikt vid: man får inte lägga sitt resonemang uteslutande på det nationalekonomiska planet och säga att man för att undvika prishöjningar måste bibehålla ransoneringarna, även om det går så långt som fallet är för närvarande, då varorna få ligga och man riskerar att de bli skämda. Man måste också tänka på det psykologiska moment som ligger i att en mycket stor grupp av människor, som arbeta i charkuteri- och slakteribranschen, nu i ransoneringens åttonde år bli utsatta för en stark press från allmänhetens sida. När alla människor äro på det klara med att ransoneringen sjunger på sista versen, så är deras sätt att framträda med sina anspråk ett helt annat än det var tidigare,

när de insågo att ransoneringen var behövlig. Det finns ju egentligen inte längre någon bland konsumenterna, som anser att ransoneringen fortfarande är nödvändig. På det sättet blir det en påfresning för personalen i denna bransch — jag skulle nästan vilja säga att ett fortsatt bibehållande av ransoneringen är en provokation till brott, något som egentligen är förbjudet i Sveriges grundlag.

Herr ERICSON, JOHAN ERIC: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Anslag till statens trafikkommission.

Under punkterna 16 och 17 av tolfte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens trafikkommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 750 000 kronor och till Statens trafikkommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 440 000 kronor.

I den förut omnämnda, den 6 april 1949 dagtecknade departementspromemorian hade behovet av anslag för berörda ändamål beräknats till 700 000 kronor respektive 425 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 148, av herr *Mannerskantz* m. fl., och II: 181, av herrar *Östlund* och *Edström*, hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte för budgetåret 1949/50 anvisa till Statens trafikkommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 350 000 kronor och till Statens trafikkommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 240 000 kronor.

Med godtagande av de i departementspromemorian framlagda anslagsberäkningarna hade utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riks-

Anslag till statens trafikkommission.

dagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens trafikkommission: Avlöningar ett förslagsanslag av 700 000 kronor;

b) till Statens trafikkommission: Omkostnader ett förslagsanslag av 425 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottet — under hänvisning till yrkandet under rubriken Inledning samt under uttalande av att anslagen till trafikkommissionen bort uppföras såsom obetecknade — bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 148 och II: 181, såvitt de avsåge förevarande anslag, för budgetåret 1949/50 anvisa

a) till Statens trafikkommission: Avlöningar ett anslag av 350 000 kronor;

b) till Statens trafikkommission: Omkostnader ett anslag av 240 000 kronor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Denna punkt gäller trafikkommissionen, och jag vill endast be att beträffande anslagsbeloppen få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr ERICSON, JOHAN ERIC: Herr talman! Jag ber att även i denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 11—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 172, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 18 mars 1949, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa dels till Subventionering av införseln av vissa varor ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor, dels ock till Subventionering av hushållens bränslekostnader ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall* m. fl. (I: 283) och den andra inom andra kammaren av herr *Wedén* m. fl. (II: 359), i vilka hemställts, att riksdagen måtte med ändring av de i propositionen nr 172 framlagda förslagen besluta avskaffa de i nämnda proposition berörda subventionerna från och med den 1 januari 1950 samt å riksstaten för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa till Subventionering av införseln av vissa varor ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor och till Subventionering av hushållens bränslekostnader ett reservationsanslag av 12 500 000 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Domö* m. fl. (I: 284) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talmannen *Skoglund* m. fl. (II: 360), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 172.

I en den 30 april 1949 dagtecknad, inom folkhushållningsdepartementet upprättad promemoria, vilken överlämnats till utskottet, hade uttalats, att —

såvitt då kunde bedömas — något anslag till subventionering av hushållens bränslekostnader icke behövde uppföras å riksstaten för budgetåret 1949/50.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 283 och II: 359 samt I: 284 och II: 360, till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 000 000 kronor.

Reservationer hade anmälts av, utom annan,

1) herrar *Ohlon*, *Boman* i Kieryd, *Bergstrand* och *Widén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 283 och II: 359 samt I: 284 och II: 360, till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1949/50 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor;

2) herrar *Mannerskantz* och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 283 och II: 359 samt I: 284 och II: 360, avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till subventionering av införseln av vissa varor;

3) herr *Johan Bernhard Johansson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **OHLON**: Herr talman! Kungl. Maj:t har hemställt om ett anslag på 20 miljoner kronor för nästa budgetår för subventionering av importen av bomull och hudar och dessutom 25 miljoner kronor för subventionering av hushållens bränslekostnader. Sedermera har Kungl. Maj:t tagit tillbaka det sistnämnda yrkandet, angående subventionering av kol och koks, och därför torde det inte

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

vara mycket att säga om den saken. Kvar står i varje fall äskandet om subventionering av importen av bomull och hudar.

Första gången efter kriget som en sådan subventionering kom till stånd var vid 1946 års riksdag, då ett reservationsanslag på 25 miljoner kronor anvisades för ändamålet. Året därpå, 1947, anvisades på samma sätt 35 miljoner kronor, och i föl begärde Kungl. Maj:t bemyndigande att för subventionering av vissa varor få använda från föregående år reserverade medel. Kungl. Maj:t begär nu att utöver det anslag på 20 miljoner kronor, som begäres i år, få använda 11 miljoner, som utgöra kvarstående reserverade medel, för ändamålet.

När den här frågan första gången förekom vid 1946 års riksdag, anförde dåvarande folkhushållningsministern att det i då rådande läge var nödvändigt att införa en importsubventionering, men att den borde begränsas till sådana importerade råvaror, vilkas importpriser utövade ett väsentligt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet. Dessutom framhölls det, att subvention endast skulle lämnas för så vitt sannolika skäl komme att föreligga för antagandet, att prisstegringen skulle vara av övergående natur. Vid följande riksdag, d. v. s. år 1947, anfördes i propositionen angående subventionsanslag liknande synpunkter. Det hette där i departementschefens yttrande, att det inte syntes möjligt att på någon längre sikt genom subventionsåtgärder uppehålla en konstlad skillnad mellan den utländska och den inhemska prisnivån. Även om det inte var möjligt att fälla något bestämt omdöme rörande den sannolika prisutvecklingen utomlands, syntes dock, ansåg departementschefen, skäl föreligga för antagandet, att den under det senast förflutna året inträffade prisstegringen åtminstone i viss utsträckning var av övergående natur. Det syntes därför påkallat att ännu någon tid framåt vidtaga åtgärder för att begränsa återverkningarna på den svenska marknaden av denna internationella prisförhöjning.

I slutet av år 1947 beslöt Kungl. Maj:t, att subventioneringen av importen av bomull skulle upphöra med 1948 års ingång. Anledningen därtill var den, att inga tecken syntes tyda på en nedgång av bomullspriserna och att därför de för subventioneringens genomförande angivna betingelserna, nämligen att prisstegringen skulle vara av tillfällig natur, inte längre ansågos vara för handen. Däremot fortsatte subventioneringen av införseln av hudar även efter den 1 januari 1948.

När Kungl. Maj:t i föl av riksdagen begärde tillstånd att utnyttja förefintliga reservationer för importsubventionering, anfördes ett helt nytt motiv. Nu sades det, att förväntningarna om en prissänkning utomlands inte hade infriats. Priserna på såväl bomull som hudar lågo nu tvärtom på en högre nivå än då subventioneringen började tillämpas. Men i stället hade det kommit till en annan omständighet, nämligen de överläggningar mellan tjänstemännens huvudorganisationer och staten, som försiggingo i fråga om grunderna för de nyreglerade lönernas och pensionernas höjning efter budgetårets utgång. Och med det motivet, att man inte ville låta levnadskostnadsindex påverkas av en prisstegring på bomull och hudar, ansåg man det vara nödvändigt att dels återinföra subventioneringen av bomullsvaror och dels låta subventioneringen av hudar bestå.

Den subventionering som kom i fråga förra året beträffande bomull utgjorde 23 öre per kilogram. Det beräknades att återanskaffningsvärdet i genomsnitt var 3 kronor 10 öre per kilogram. Detta utgjorde ett vägt medeltal av priserna på brasiliansk bomull, 2 kronor 98 öre, och på ostindisk bomull, 3 kronor 85 öre. Det av priskontrollnämnden kalkylerade priset var 2 kronor 87 öre, och följaktligen skulle det behövas en subvention på 23 öre.

När man i år begär en fortsatt subventionering av bomull visar det sig, att man har kommit till ett subventionsbelopp som är dubbelt så högt som i föl. Det av priskontrollnämnden fast-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

ställda kalkylpriset för bomull — 2 kronor 87 öre per kilogram — kvarstår, men importpriset beräknas numera i genomsnitt ligga på 3 kronor 34 öre. Vi ha alltså fått en utveckling rakt motsatt den som förutsattes år 1946, första gången dessa subventioneringar fördes på tal.

Subventioneringen av hudar utgjorde förra året genomsnittligt 1 krona per kilogram för de införda råhudarna, under det att man i år räknar med 1 krona 35 öre. Nu säges det, att detta beror på att importen i år i väsentlig mån kommer från Argentina, möjligtvis också från Uruguay, och att hudarna därifrån ha en högre kvalitet. Man menar att subventioneringen skall vara så stor, att garveriernas pris för de importerade hudarna icke skall behöva överstiga 1 krona 61 öre per kilogram.

Departementschefen framhåller i sin proposition i frågan vid detta års riksdag: »Något bestämt omdöme beträffande den kommande prisutvecklingen på de internationella råvarumarknaderna kan i dagens läge icke uttalas. Tecken synas dock tyda på att en viss omsvängning i den internationella prissituationen på senaste tiden ägt rum. Utsikterna till någon nedgång i priserna synas för närvarande mera sannolika än när frågan om importsubventioneringen behandlades föregående år.» Sålunda kunna, fortsätter departementschefen, »skälen för ett fortsättande av subventionsåtgärderna ännu någon tid för närvarande sägas vara starkare än för ett år sedan.»

Om man inte genomför subventioneringarna kommer detta att medföra, säges det i fortsättningen, avsevärda prisförhöjningar på den svenska marknaden. Vidare hänvisas det till det lönestopp, som för närvarande råder i landet, och med hänsyn till detta konstaterar departementschefen, att riksdagen för nästa budgetår bör anslå ett belopp av 28 miljoner kronor för ändamålet, fördelat med omkring 15 miljoner kronor för bomull och 13 miljoner kronor för hudar, men eftersom 11 miljoner kronor finnas reserverade skulle det i år

erforderliga anslaget bli 17 miljoner kronor, vilket emellertid för säkerhets skull avrundas upp till 20 miljoner.

Såsom framgår av denna kortfattade redogörelse ha motiven för de vidtagna subventioneringsåtgärderna varit något växlande. Rättvisligen måste man dock medge att slutsatsen har varit konstant, hur förhållandena än ha varierat: subventionerna böra bestå hur än stunderna växla och skrida — eller, för att använda ett något vanvördigt uttryck, herr talman, hur än de internationella växlarerna stunda och skrida!

Man måste ställa sig den frågan, hur vi kunnat råka in i denna situation. Svaret ligger inte långt borta: Orsaken ligger, i varje fall i väsentlig mån, i den handelspolitik som vi ha fört under de senaste åren. Genom att vi ha förbrukat vår valutareserv ha vi förverkat våra affärsmäns möjligheter att operera på de för oss gynnsammaste marknaderna. Vi kunna inte längre alltid göra våra inköp i de länder som erbjuda de lägsta priserna. Vi tvingas i stället att verkställa inköpen i de länder, vilkas valutator vi händelsevis ha tillgängliga, och tvingas sålunda att acceptera de priser som dikteras för oss.

Av de uppgifter, som från folkhushållningsdepartementet lämnats statsutskottets andra avdelning vid detta ärendes behandling, framgår, att om vi hade möjlighet att göra inköpen av bomull i det land eller i de länder, där denna vara ställer sig billigast, skulle hela subventioneringen härför vara överflödig. Och inte nog härmed, vi skulle rentav åtnjuta ett inköpspris som vore lägre än det s. k. kalkylpriset, vilket erhållits sedan subventionen på 47 öre per kilogram dragits ifrån importpriset. Med andra ord, textiipriserna skulle vara lägre än vad som nu är fallet.

Vad som här sagts om bomullen gäller delvis, dock blott delvis, om de svenska inköpen av hudar utifrån.

Folkhushållningsdepartementet räknar med att ett borttagande av subventionerna för bomullsinköpen skulle medföra en höjning av levnadskostnadsindex i 1935 års serie med 0,23 enheter.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

Om subventionen för inköp av hudar borttoges, skulle detta enligt departementet framkalla prissförhöjningar för skor och skolagning, som skulle betyda en höjning av levnadskostnadsindex med 0,31 enheter.

Den sammanlagda indexeffekten av att man slopade importsbventionerna på bomull och hudar skulle alltså i dagens läge enligt departementet ge drygt en halv enhets ökning av levnadskostnadsindex i 1935 års serie.

Jag har försökt att litet närmare granska folkhushållningsdepartementets beräkningar rörande subventionen av hudinköpen. Denna gäller uteslutande hudar, av vilka bottenläder beredes. Priset på svenska hudar för detta ändamål är 1 krona 42 öre per kilogram. Det genomsnittliga priset på importerade hudar för bottenläder utgör för närvarande 2 kronor 96 öre per kilogram. Emellertid äro dessa två siffror ej jämförbara. Det kvantitativa utbytet, det s. k. rendementet, är nämligen 75 procent av importerade hudar och bara 63 procent av inhemska. Sedan de importerade hudarna subventionerats med 1 krona 35 öre per kilogram komma de, såsom nyss nämnts, att kosta garverierna 1 krona 61 öre per kilogram. Härigenom blir, sedan rendementet tagits med i beräkningen, hudkostnaden per kilogram färdigt bottenläder i stort sett densamma för importerade och för svenska hudar, eller 2 kronor 14 öre per kilogram för de importerade och 2 kronor 25 öre per kilogram för de svenska.

Nu säger folkhushållningsdepartementet, att ett borttagande av subventionerna skulle ha till följd en allmän prissförhöjning på skor med omkring åtta procent, vilket för de s. k. fria skorna skulle utgöra omkring 3 kronor 50 öre per par och för de priskontrollerade 2 kronor per par. Detta måste vara en något tvivelaktig beräkningsgrund. En stegring i priset för bottenlädret kan väl omöjliggen resultera i en proportionellt lika stor stegring för alla andra kostnadsfaktorer vid framställning av skor. Prissförhöjningen måste väl i stället bli densamma för såväl fria skor som pris-

kontrollerade sådana, beräknad enligt departementet till 1 krona 69 öre per kilogram för bottenläder.

Och inte heller kan jag finna, att departementets påstående, att prisstegringen för de priskontrollerade skorna skulle bli 2 kronor per kilogram, är riktig. Enligt vad som uppgivits utgjorde den genomsnittliga bottenläderåtgången vid skotillverkningen förra året 0,55 kilogram per par. En höjning av läderpriset med 1 krona 69 öre skulle således medföra en prisstegring med 0,55 gånger 1,69, d. v. s. 93 öre per par, och inte, som departementet anger, 2 kronor per par. Och detta borde väl gälla både fria skor och priskontrollerade.

Departementet uppger att ett upphävande av subventionen för importerade hudar skulle medföra en prissförhöjning på skoreparationer med i genomsnitt 60 öre per par. Om man räknar med en genomsnittlig läderåtgång vid varje reparation på något mer än 0,20 kilogram, skulle subventionens försvinnande ge en kostnadsstegring i medeltal på ungefär 36 öre.

Vid alla dessa beräkningar har jag emellertid utgått ifrån att prisstegringen skulle vara densamma för importerade och inhemska hudar, som användas för tillverkning av bottenläder. Man bör emellertid komma ihåg, att priserna på inhemska hudar och skinn regleras genom de prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, som varje år behandlas av riksdagen. Hudarna äro att betrakta som biprodukter vid slakterierna och ingå i prissättningen på slakteriprodukter. Ett slopande av subventioneringen på importerade hudar kan därför inte utan vidare få anses inverka på priserna på inhemska hudar och skinn, då ju i annat fall den s. k. jordbrukskalkylen skulle förryckas.

Men även om man skulle medgiva en stegring i de svenska hudarnas pris till de importerades nivå, skulle effekten härav på levnadskostnadsindex inte bli så stor som folkhushållningsministern räknat med. Sannolikt skulle den bara bli ungefär hälften så stor.

Folkhushållningsministern pekar ju

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

självt på att den internationella prisrörelsen är i nedåtgående. Det vore väl egendomligt, om inte detta skulle komma att inverka på den internationella marknadens priser även när det gäller bomull och hudar.

Vi äro i år bundna av överenskomelse om förlängning av gällande löneavtal. Varje stegring av levnadskostnadsindex bör därför i görligaste mån undvikas. Vi reserverar inom folkpartiet ha ansett oss kunna gå med på att subventionerna bibehållas till årsskiftet, även om deras effekt på levnadskostnadsindex inte är så stor som folkhushållningsdepartementet menar, men från och med nästa årsskifte kunna, därest inga nya omständigheter tillkomma, subventionerna enligt vår mening avskaffas. Under tiden böra de tekniska och andra åtgärder vidtagas, som subventionernas avskaffande måste medföra.

På grund av utsikterna till fallande priser på den internationella marknaden torde som sagt ett avskaffande av subventionerna vid årsskiftet väntas få betydligt mindre verkan på prisnivån än i dagens läge. Inte heller torde det förglömmas, att en minskning av statens utgifter har en tendens att förbättra balansen i samhällsekonomin och sålunda försvaga de inflationsdrivande krafterna i samhället.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till den av mig och andra vid statsutskottets behandling av detta ärende avlämnade reservationen.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Den föregående ärade talaren har redan ganska utförligt och dessutom riktigt redogjort för den här frågans innebörd. Jag kan helt ansluta mig till hans synpunkter både på subventioneringens förkastlighet, principiellt sett, och på det läge som vi nu befinna oss i.

Det enda som egentligen skiljer de två reservationer åt, som här föreligga, är ju att de som stå för reservationen 2) ha menat att det inte skall behöva vara någon större svårighet att manövrera så med de 11 miljoner kronor, som finnas

reserverade, att ingen olycka inträffar under den tid som återstår av detta år, alltså av den tid under vilken lönestoppet skall råda, under det att de andra reservanterna ha velat lämna ett visst anslag.

Det förhåller sig ju så, att import av ett parti hudar låt oss säga i oktober månad till ett pris, som är högre än det som ligger till grund för priskontrollnämndens bestämmelser om vad ett par priskontrollerade skor får kosta, inte inverkar på skopriserna med detsamma. Sedan hudarna ha kommit in i landet skola de distribueras till garverierna, de skola garvas — vilket är en ganska dryg och tidsödande process — och de skola skickas i väg till skofabrikerna för att läggas in i deras lager. Allt detta tar månader, och innan råmaterialet tages i anspråk har man kommit in i den tid, då man fått taga pris- och lönestoppet under förnyat övervägande.

Det kan alltså inte vara nödvändigt att räkna så hårfint som att priserna skola behöva stiga i december bara för att import till högre pris har ägt rum i december.

Vidare är ju prisläget fallande, och fastän det är alldeles riktigt som herr Ohlon har sagt, att det sätt, på vilket valutareserven har kommit bort, står svenska folket dyrt, så är det väl ändå tämligen säkert att man inte har att befara stigande priser på de marknader, som vi äro hänvisade till. Det gör att jag för min del inte tror att det skall vara nödvändigt med ett så stort subventionsbelopp, att man skall behöva anslå nya pengar; jag tycker det är oriktigt att göra så i detta skede — strängt taget borde man enligt min mening inte ens använda den reservation som finns, i varje fall inte i dess helhet.

När vi sedan komma fram till det årsskifte, som vi ha närmast framför oss, så tycker jag nog det vore riktigt att saker och ting finge nämnas vid sina rätta namn här i landet efter att i så många år ha gömts undan för människorna. När allt kommer omkring är det en mycket stor del av de människor, vilka köpa priskontrollerade skor, som få betala

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

subventionerna själva, och i betydande omfattning innebär alltså subventioneringen bara ett växlande av pengar, vilket medför en massa spill på vägen.

Herr talman! Eftersom det med det belopp, som finns kvar såsom reservation, enligt min mening måste vara möjligt för vederbörande statliga myndigheter att hantera prisapparaten så, att ingen olycka sker på prisområdet, anser jag det vara det riktigaste att man nu inte anslår några nya medel, utan i stället bifaller reservationen 2), till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr PAULI: Herr talman! Jag tänker inte fördjupa mig i så många skomakeridetaljer som herr Ohlon anförde. Han hade tydligen — som en läroverksrektor bör göra lika väl som hans pojkar och flickor — infunnit sig här »med nödiga läroböcker försedd», och jag vet att åtskilliga kamrater här i kammaren ha förvänat sig över att han inte bara som bekant är skolsakkunnig, utan därjämte även är skosakkunnig.

Emellertid, för att tala allvar, har kammaren säkert observerat att skillnaden ur principsynpunkt är ytterst ringa mellan utskottets inställning och de två reservationer som ha framlagts av folkpartister respektive högermän inom utskottet.

Utskottet har självt rent principiellt om dessa subventioner sagt: »Utskottet förutsätter, att subventioneringen alltjämt tillämpas restriktivt och att alla möjligheter till en avveckling framdeles även av dessa återstående subventionsåtgärder tillvaratagas.» Det är ett ganska klart uttalande, tycker jag. Det anföres i reservationerna — de båda reservationerna äro till mycket stor del identiska i sina ordalag — att »utskottet anser subventioneringsåtgärderna snarast möjligt böra avvecklas». Vad är det för principiell skillnad mellan detta uttalande och utskottsmajoritetens? Ingen, såvitt jag förstår. Vi önska allihop att dessa subventioner så snart som möjligt skola kunna avvecklas.

Så säger herr Mannerskantz, att här

är det fråga om pengarna. Ja, i fråga om anslagens storlek förekommer det tre olika ståndpunkter. Även utskottet har velat spara; utskottet har tyckt att den avrundning uppåt till 20 miljoner kronor, som regeringen har föreslagit, inte har visats vara strängt nödvändig, även om man inte kan förutse allt som kommer att inträffa. Utskottet har därför ansett sig kunna skära ned anslaget till de 17 miljoner kronor, som äro direkt motiveerade i propositionen.

I den folkpartistiska reservationen har man velat bibehålla subventionerna till nästa nyår och fördenskull velat anvisa ett anslag på 3 miljoner kronor, medan herr Mannerskantz i sin reservation inte vill anslå några nya pengar, utan anser att det skall kunna räcka med de 11 miljoner kronor som finnas reserverade. Det kan herr Mannerskantz naturligtvis inte veta, och inte vi heller, ty hela den internationella prisutvecklingen är en rätt svåröverskådlig sak, och även om man anser sig kunna konstatera en fallande tendens för närvarande så är det svårt att bevisa att denna tendens kommer att fortsätta, fastän det kan synas troligt.

Alla tre linjerna — även utskottets — äro således billigare än propositionens.

Ett huvudargument i propositionen har varit hänsynen till löne- och prispolitiken. Man har velat hjälpa till att få en stabil prisnivå inom landet och därigenom undvika en stegring av levnadskostnaderna under nuvarande avtalsperiod. På denna punkt anföres det i de båda reservationerna, sedan man refererat departementschefens hänvisning till behovet av en stabil prisnivå, följande: »Enligt utskottets mening äro emellertid de principiella vådor, som äro förknippade med en subventioneringspolitik av ifrågavarande slag, så betydande, att utskottet anser subventioneringsåtgärderna snarast möjligt böra avvecklas.»

Som jag redan har sagt, ligger det i dessa sista ord icke någonting, som principiellt sett avviker ifrån vad utskottet säger, och det visar sig att folkpartireservanterna i det följande stycket av sin reservation säga, att de likväl vilja ta så mycket hänsyn till önskvärdheten av

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

att undvika en stegring av levnadskostnaderna, att de anse att ett nytt anslag för subventioner bör lämnas för tiden fram till nyåret, när löneavtalen utgå. Reservanternas fortsätta: »Efter denna tidpunkt böra, därest inga oförutsedda omständigheter inträffa, förutsättningar föreligga för ett slopande av ifrågavarande subventioner.»

Jag vill fråga herr Ohlon, om han inte anser att detta är ett mycket svävande uttalande. Om jag rätt uppfattade herr Ohlons anförande nyss, framställde han regeringens och regeringspartiets ställning härvidlag så, att vi skulle anse att subventionerna böra bestå hur än stunderna eller de internationella ekonomiska förhållandena växla och skrida. Detta är givetvis en alldeles felaktig framställning både av regeringens och av utskottets ståndpunktstagande. Men herr Ohlon har dessutom själv gjort gällande att man kan tänka sig oförutsedda omständigheter, och i så fall tycker jag knappast att folkpartisternas motivering räcker till såsom skäl för att stoppa hela subventioneringen vid nyåret.

Med hänsyn till osäkerheten i det nu förevarande läget förefaller det mig att vara det riktigaste att gå på utskottets linje, som praktiskt taget innebär det samma som propositionen. Att som herr Mannerskantz gör i sin reservation bara säga, att inte ett öre skall ges i form av nya anslag, utan att de 11 miljonerna få räcka och att de nog komma att räcka till — någonting som her Mannerskantz säkert inte vet något om — tycker jag är att föra ett med förlov sagt något lättvindigt resonemang.

Med hänvisning till vad jag nu har tillåtit mig säga ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Statsrådet KOCK: Herr talman! Det tycks råda enighet om att man inte skall vidtaga några omedelbara åtgärder för avveckling av subventionerna, utan behålla dem ännu en tid.

Skillnaden mellan propositionen och reservationerna är den, att man i propositionen har velat ge möjlighet till fort-

satt subventionering även efter den 1 januari, om priserna då alltjämt ligga på nuvarande nivå, medan däremot reservanternas vilja låta yxan gå vid detta datum; endast om alldeles särskilda omständigheter skulle inträffa skulle man enligt folkpartireservationen kunna fortsätta subventioneringen efter nyåret.

Om priserna falla på de varor det här gäller — hudar och bomull — antingen genom ett allmänt prisfall eller genom möjlighet för oss att välja en billigare marknad, komma ju subventionerna att avveckla sig själva. Då kommer man givetvis till en tidpunkt då man kan ta under övervägande, huruvida det är nödvändigt att behålla den lilla rest som står kvar. Det får bli ett övervägande med hänsyn till den rådande situationen.

Just nu skulle ett borttagande av subventionerna medföra en höjning av levnadskostnadsindex med tillsammans ungefär en halv enhet. Det är en så betydande del av den lilla marginal vi ha kvar inom stabiliseringsram, att det skulle vara ganska vanskligt att nu taga bort subventionerna. Vi veta ännu inte hur förhållandena utveckla sig efter nyåret, då prolongationsavtalen för lönerna utgå, men det är av vikt att vi ej beröva oss möjligheten att fortsätta prisstabiliseringspolitiken.

I fråga om subventionernas inverkan på levnadskostnadsindex och den kritik som herr Ohlon riktade mot de i propositionen anförda beräkningarna är det omöjligt att här gå in i detaljer. Ett exempel kan jag dock nämna.

Ett par priskontrollerade herrskor av viss typ kostar i parti från fabriken 20 kronor 75 öre. Priset skulle om man tog bort subventionen stiga med 1 krona 80 öre. Man har då räknat med att det åtgår ett kilo bottenläder per par, varav en del går bort i avfall. Den stegring som skulle inträffa, om man tillämpade det osubventionerade importpriset, skulle uppgå till 9 procent för denna typ av skor.

Att bedöma prisutvecklingen i nuvarande stund är kanske lika svårt som det var då vi lade fram propositionen. Det

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

har i dagarna inträffat ett prisfall på bomull i Brasilien, som fört bomullspriset ned mot den amerikanska prisnivån. Men det har enligt uppgift varit en säsongmässig prissänkning i samband med skörden, och man har att vänta en säsongmässig prisstegring längre fram.

Som framhålles i propositionen äro tendenserna på de utländska marknaderna dock vikande, och man har kanske att räkna med att detta kommer att gälla även bomull och hudar. Då få vi den automatiska avveckling av subventionerna, som jag nyss talade om, vilket kanske kan leda till att de helt avvecklas under budgetårets lopp, även om man inte kommer till full överensstämmelse mellan importpriset och kalkylpriset.

I fråga om importpriserna och hemmamarknadspriserna vill jag betona, att en prisstegring på de svenska hudarna kommer att inträffa om man inte åstadkommer en utjämning av priserna, således clearar det låga priset på svenska hudar mot det högre importpriset och får ett marknadspris som ligger någonstans däremellan. Det har gjorts undersökningar om man skulle kunna åstadkomma en justering av avräkningspriset genom en dylik prisclearing, men det har visat sig att det skulle komma att medföra så stora olägenheter och så stora administrativa besvärligheter att man inte ansett sig kunna gå fram på en dylik väg. Man måste därför som resultat av en höjning av priset på importerade hudar räkna med en motsvarande höjning av även priset på svenska hudar. Vilka konsekvenser detta sedan kan ha för jordbrukskalkylen, det vill jag lämna därefter.

Jag vill sluta med att framhålla att subventioneringen är ett medel i stabiliseringspolitiken. Den var från början avsedd att utjämna mera tillfälliga prisstegringstoppar på den internationella marknaden. Som framgick av debatten i riksdagen, då subventionen på bomull återinfördes, har man även tillagt subventionerna viss betydelse för den ekonomiska stabiliseringspolitiken. Genom den prisutveckling på den internationella marknaden, som vi kanske kunna se

fram emot, kommer det första motivet, således att man vill skära bort pristopparna på den internationella marknaden, att framstå med större styrka, såsom också framhållits i propositionen. Men samtidigt kan man också därigenom se fram mot en snabbare avveckling av subventionerna.

Herr OHLON (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet gick inte in på någon närmare polemik gent emot mina beräkningar. Jag ber att få upprepa hur de voro upplagda.

Enligt uppgift från industrikommissionen åtgår det 0,55 kilo bottenläder per par tillverkade skor — märk väl att det är fråga om bottenlädret. Enligt departementschefen skulle ett frigivande av importpriserna och en samtidigt inträffande priset höjning av de inhemska hudarna medföra en prisstegring på 1 krona 69 öre per kilogram. Såvitt jag förstår kan då prisstegringen bli endast 0,55 gånger 1,69, d. v. s. 93 öre. Sedan är det ju som statsrådet sade möjligt att industrikommissionen vid sin viktuppgift inte tagit hänsyn till avfallsprodukterna. Skulle så vara fallet blir naturligtvis prisstegringen något större, men i varje fall kommer den inte att bli högre än omkring en krona. Såvitt jag kan förstå kan den aldrig komma att uppgå till mellan 2 kronor och 3 kronor 50 öre.

Det är mycket sannolikt, såsom statsrådet framhöll, att ett frigivande av priserna på importerade hudar måste medföra en samtidig stegring av priserna på inhemska hudar. Jag är också övertygad om att statsrådets bevisning på den punkten är riktig, att en clearing mellan priserna på inhemska och utländska hudar, vilka vardera täcka omkring hälften av den svenska marknadens förbrukning, skulle bli en administrativt mycket besvärlig apparat. I varje fall föreställer jag mig dock, att sådana som prisrörelserna nu äro på den internationella marknaden, skulle vid bifall till reservationen riskerna för en inverkan på vår levnadskostnadsin-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

dex om några månader vara högst minimala.

Statsrådet **KOCK**: Herr talman! Med anledning av vad herr Ohlon sagt angående priskalkylerna ber jag få påpeka att de beräkningar, som jag här angav, är de som tillämpas av priskontrollnämnden för PK-skor. Man beräknar således att det åtgår ett kilogram bottenläder per par skor av den typ jag nämnde. Avfallet kan gå upp till så mycket som ett par hekto. Det kanske förklarar åtminstone en del av skillnaden mellan kalkylerna.

Jag ber vidare att till vad herr Ohlon yttrade avslutningsvis få säga, att om utvecklingen går på det sätt som herr Ohlon förutsätter, och som vi alla hoppas att den skall göra, d. v. s. mot fallande priser på dessa importvaror, komma vi att nå den avsedda effekten, nämligen subventionernas upphörande. Och detta kanske redan innan vi kommit ned till det pris som överensstämmer med den nuvarande kalkylen, därför att effekten på levnadskostnadsindex då kan bli så liten att man utan risk kan slopa subventioneringen.

Herr **BERGH**: Herr talman! Statsrådet Kock började sitt första anförande med att säga, att Kungl. Maj:t intog samma ståndpunkt som reservanterna så till vida att man i båda fallen avsåg att behålla dessa subventioner ännu någon tid. Naturligtvis kan man uttrycka saken på det sättet. Men det beror då givetvis på vad man inlägger i uttrycket »någon tid». Man skulle kunna formulera skillnaden på det sättet, att medan folkpartireservationen menar att subventionerna skola vara slut vid *års-skiftet* och herr Mannerskantz' reservation att de skola vara slut *senast vid års-skiftet*, så skjutes enligt propositionen och utskottsmajoriteten subventionernas slopande mot en tidpunkt i framtiden, om vars infallande ingen i dag med vissnet kan säga något.

Det förefaller mig vidare vara ytterst

svårt att på något övertygande sätt kunna göra gällande, att här inte föreligger en så stark motsättning mellan denna form av s. k. stabiliseringspolitik och de former av stabiliseringspolitik, som regeringen driver i övrigt, att man inte borde försöka överbrygga dessa motsättningar. Den ena formen av stabiliseringspolitik från regeringens sida har tagit sig det uttrycket att man vill ha höjda konsumtionsskatter, såsom höjd extra bensinskatt o. s. v. Man strävar sålunda avsiktligt efter en form av indirekt beskattning, som syftar till en *höjning* av priserna för att uppsuga vad man betraktar som överflödigt köpkraft. Den form av stabiliseringspolitik som regeringen driver via subventionerna går i rakt motsatt riktning. Här vill man *minska* konsumtionspriserna eller i varje fall hindra prisstegringar att slå igenom. Man vill alltså i det ena fallet höjningar och i det andra fallet sänkningar. Jag anser att denna motsättning är så pass gräll, att den måste sägas vara mer än ett skönhetsfel.

Jag måste också konstatera att regeringen gör sig skyldig till precis samma motsägelsefulla resonemang, när man försvarar den form av subventioner, som avses i det föreliggande utskottsutlåtandet, med att det skulle föreligga något slags avtal på denna punkt med tjänstemannaorganisationerna och de kollektivanställda; man talar i detta fall som om subventionernas bibehållande skulle tillhöra förutsättningarna för lönestabiliseringen. Var och en vet emellertid, att skatterna inte påverka indexberäkningen. Folk får faktiskt betala en merkostnad för sina skor, enligt regeringens linje i form av skatter, enligt reservanternas linje direkt i form av ett högre pris. Skorna måste i varje fall betalas. Om man betalar två kronor mer för ett par skor i form av skatter eller betalar detta belopp direkt när man köper skorna kan totalt sett vara skäligen likgiltigt.

Hela det resonemang som föres i propositionen är således ur denna synpunkt att leka blindboc med de löneanställda, som det här gäller.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

Icke desto mindre uppfattas det som ett slags avtal från regeringens sida och som en av förutsättningarna för det s. k. lönestoppet, att priserna inte skola få stiga. Det är en orimlig tanke att det villkoret skulle kunna tänkas vara uppfyllt genom att de anställda i stället via skatterna få betala dessa högre priser. Det är, upprepar jag, att leka blindbock med dem det gäller.

Nu menar man, i varje fall bland en del anställda, att här föreligger ett fast avtal som kan uppfyllas på sätt propositionen föreslår. Det är hänsyn till denna uppfattning som föranlett reservationernas utformning. Vi vilja inte omedelbart slopa subventionerna, eftersom regeringen disponerar över en kvarstående reservation, och skillnaden mellan reservanternas ståndpunkter är bara den, att i det ena fallet vill man låta subventionerna löpa avtalstiden ut till den första januari, medan man i det andra fallet vill att subventionerna skola sluta sannolikt något tidigare. Det kan vara en smaksak vilken reservation man väljer. Det spelar totaliter inte någon roll. Att jag ansluter mig till reservationen nr 1), som går ut på att man skall avskaffa subventionerna vid årsskiftet, är uteslutande av hänsyn till det sätt varpå detta s. k. avtal uppfattas.

Herr talman! Jag kommer för min del att rösta för herr Ohlons reservation.

Herr BERGVALL: Herr talman! Om statsrådet ännu varit kvar i kammaren skulle mitt korta anförande ha fått karaktären av en direkt fråga till henne. Nu får jag i stället ge det konstaterandets form.

På en punkt har denna debatt skänkt oss en viss klarhet. I de nu utfärdade provisoriska direktiven för priskontrollnämnden står, att inga omkostnadsökningar få föranleda prishöjningar, för såvitt inte det företag som drabbas av kostnadsökningen går med förlust eller ger oskäligt låg vinst. Här förutsättes emellertid utan vidare i statsrådets resonemang, att de kostnadsökningar, som äro påkallade av subventionernas upp-

hörande, skulle få blomma ut i sin maximala styrka. Av detta kan jag dra en ur mina synpunkter mycket värdefull slutsats. En sak har jag vetat förut, och det är att de provisoriska direktiven för priskontrollnämnden inte ha efterlevts. En annan sak vet jag från och med i dag, och det är att inte heller statsrådet anser att de böra efterlevas.

Det kan ju vara ett ganska intressant konstaterande! Under sådana omständigheter vore det emellertid önskvärt att man snart finge dessa redan alltför många månader gamla provisoriska direktiv ersatta med nya.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herrar Mannerskantz' och Staxängs vid utlåtandet anförda reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlon begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 168, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;
Nej — 31.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statligt stöd åt aluminiumindustrien, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten propositionen, nr 153, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 mars 1949, föreslagit riksdagen att

dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i olika avseenden fr. o. m. den 1 juli 1949 av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

dels medgiva, att räntefoten för lantarbetarbstadslån, vilka kunde komma att beviljas under budgetåret 1949/50, bestämdes till 3,25 procent;

dels för budgetåret 1949/50 anvisa följande anslag, nämligen
å driftbudgeten under femte huvudtiteln:

till Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å tertiärlån för vissa bostadsbyggnadsföretag ett förslagsanslag av 400 000 kronor,

till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 21 000 000 kronor,

till Särskilda bostadsrabatter ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor, och
till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor samt

å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd:

till Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor,

till Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbstäder ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor,

till Lån till anordnande av kollektiva tvätterier ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor, och

till Lån till Aktiebolaget Elementhus ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;

dels besluta, att å personalförteckningen för bostadsstyrelsen antalet kontorsbiträden i lönegrad Ca 8 skulle ökas med sju samt antalet byrådirektörer i lönegrad Ce 31 med en;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för bostadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

dels besluta, att å personalförteckningen för länsbostadsnämnderna skulle uppföras fem kontorsbiträdestjänster i lönegrad Ca 8;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för länsbostadsnämnderna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

dels ock under femte huvudtiteln för budgetåret 1949/50 anvisa såsom förslagsanslag till Bostadsstyrelsen: Avlöningar 2 300 000 kronor, till Bostadsstyrelsen: Omkostnader 377 000 kronor,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar 1 400 000 kronor och till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader 455 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts föreliggande förslag hade utskottet till behandling följande motioner, nämligen

från första kammaren:

I: 80 av herr *Lindblom* m. fl.,

I: 81 av herr *Lindblom* m. fl.,

I: 181 av herrar *Norling* och *Öhman*,

I: 290 av herr *Lindblom* m. fl.,

I: 291 av herr *Grånebo* m. fl.,

I: 294 av herr *Domö* m. fl.

I: 295 av herr *Wehtje* och

I: 296 av herr *Carl Eric Ericsson* m. fl. samt

från andra kammaren:

II 150: av herr *Ståhl* m. fl.,

II: 157: av herr *Ståhl* m. fl.,

II: 166 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.,

II: 366 av herr *Wedén* m. fl.,

II: 371 av herr *Johansson* i Stockholm m. fl.,

II: 372 av herr *Hedlund* i Rådom m. fl.,

II: 373 av herr *Hjalmarson*,

II: 374 av herr andre vice talmannen *Skoglund* m. fl., och

II: 375 av herrar *Ljungberg* och *Håstad*.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet avfattat sin hemställan i 26 särskilda, med I—XXVI betecknade punkter, av vilka vissa voro indelade i moment.

Vid utlåtandet funnos fogade ett flertal reservationer.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis och momentvis.

Punkten I.

I de likalydande motionerna I: 290 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 366 av herr *Wedén* m. fl. hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om i vad mån villkoren för den statliga långivningen behövde justeras i enlighet med vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 294 av herr *Domö* m. fl. och II: 374 av herr andre vice talmannen *Skoglund* m. fl. hade bland annat förordats en mera dynamisk bostadspolitik.

I de likalydande motionerna I: 296 av herr *Carl Eric Ericsson* m. fl. och II: 375 av herrar *Ljungberg* och *Håstad* hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en omprövning från grunden av den statliga bostadspolitiken, så att för alla företagarkategorier rättvisa bedömningsgrunder tillskapades.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta, att i motionerna I: 290 och II: 366, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375 framlagda förslag beträffande utredning rörande en allmän omprövning av den statliga bostadspolitiken icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid punkten avgiven, med 1 a betecknad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, *Sundelin*, *Boman* i Kieryd och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Birke* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 290 och II: 366, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375 hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en allmän omprövning av den statliga bostadspolitiken.

Reservation hade vidare anmälts av herrar *Gustav Emil Andersson* och *Rubbestad*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är nu flera år sedan de nya riktlinjerna för den svenska bostadspolitiken uppdrogos. Det program, som socialministern framlade för omkring fyra år sedan, grundades på bostadssociala utredningens betänkande, vilket avgavs i två omgångar. Då den nya bostadspolitiken började diskuteras här i riksdagen markerade man särskilt, att avsikten var att gå fram i två etapper. Den första

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

etappen angavs vara att inhämta den eftersläpning som hade uppkommit inom bostadsproduktionen och hinna i fatt efterfrågan på nya lägenheter, så att den besvärande bostadsbristen kunde hävas. Man räknade med att det skulle vara möjligt att uppnå detta mål under de närmaste åren. Som en andra etapp i programmet skulle därefter följa en sanering av den del av det äldre bostadsbeståndet som behövde saneras.

Ända sedan början av 1940-talet ha vi i vårt land haft en utomordentligt stor byggnadsverksamhet. Byggnadsverksamheten har i själva verket varit så stor, att statsmakterna ha ansett att den hotade den ekonomiska balansen. Trots den stora byggnadsverksamheten synas vi emellertid inte på något sätt ha närmat oss den tidpunkt då man hunnit i fatt efterfrågan på nya lägenheter och då man således kan säga, att den akuta bostadsbristen är hävd. Det måste i allra största allmänhet vara något fel på en bostadspolitik som inte leder till annat resultat än att man bygger och bygger, men där ändock varje dag många tusen människor i landet stå inför det osäkerhetsmomentet att de inte veta, hur de skola få tak över huvudet.

Det kan vara svårt att exakt fixera orsakerna till den rådande situationen. Men det kan hända att dessa orsaker kunna sökas på samma plan som orsakerna till utvecklingen på andra områden, där staten genom subventioneringar har gjort en vara eller nyttighet lättare tillgänglig och billigare för medborgarna. Om man studerar utvecklingen på bostadsmarknaden framför allt här i Stockholm, men även i städerna och de större tätorterna ute på landsbygden, kan man inte komma ifrån den iakttagelsen, att människorna breda ut sig allt mer, om jag så får uttrycka mig. Personer, som tidigare ha bott i ett rum och kök, söka skaffa sig en tvårumslägenhet. Familjer, som ha två eller tre rum och kök, försöka i sin tur att erhålla en ännu rymligare eller en modernare bostad. Unga människor, som tidigare bott hemma hos föräldrarna och således inte upp- tagit en särskild bostad, vilja numera ha

en egen lägenhet. Bostadsbehovet per person har därigenom ökat i starkare takt än bostadsbeståndet. Detta är kanske ett av skälen till att det trots den stora bostadsproduktionen i dag är lika besvärligt för de bostadssökande att kunna uppbringa en lägenhet som det har varit under många år nu.

Denna utveckling har lett till att man i realiteten har tvingats avvika från det program som socialministern framlade för tre eller fyra år sedan. Enligt det ursprungliga programmet skulle man ju vänta med att söka förbättra bostäderna för dem som ansågos ha för dåliga bostäder till dess att man först hade hunnit inhämta den eftersläpning som uppstått på bostadsmarknaden i fråga om produktionen av bostäder för nytillträdande bostadssökande. Genom att man samtidigt som man har försökt att realisera den första delen av programmet även infört ett omfattande system med subventioner har man i själva verket motverkat sitt eget program. Så länge som man fortsätter med denna politik och framför allt så länge som man med hänsyn till den nationalekonomiska balansen inte vill medge ett ännu större bostadsbyggande i landet, kommer det nuvarande eländet på bostadsmarknaden att fortfara.

Frågan är då om det finns några möjligheter att avhjälpa de nuvarande svårigheterna. Sätten härför äro, som alltid, flera. En utväg är att icke fortsätta med eller att i varje fall icke utvidga sådana åtgärder som delvis ha varit orsaken till att bostadsbristen inte hävts, således att inte ytterligare utvidga systemet med tilläggs lån, bostadsrabatter av olika slag o. s. v., och att över huvud taget inte vara alltför generös med subventioner på bostadsområdet. En annan metod är att söka förbilliga byggnadskostnaderna. Jag drar för min del starkt i tvivelsmål, huruvida den hittillsvarande politiken att kommunerna skola ha hand om allt bostadsbyggande i landet är ägnad att förbilliga bostadsproduktionen. Det kan av många skäl misstänkas att motsatsen blir resultatet. Faktum är ju att de förkättrade s. k. spekulativa

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

bygggherrarna, som bygga hus för att, som man anser, sälja dem med stor vinst eller behålla dem i sin ägo för att kunna ta ut stora hyror, är den enda grupp bygggherrar, om vilken man med nästan hundra procentig säkerhet vet, att de göra allt vad som kan göras för att husen skola bli så billiga som möjligt i uppförande. Även om en dylik privat företagare utlämnar sitt bygge på entreprenad, är det större säkerhet för att byggnadskostnaderna bli låga, än om ett kommunalt eller allmännyttigt företag har hand om ett byggnadsföretag och i sin tur lämnar ut det på entreprenad. Det är nämligen i dylika fall de privata byggmästarna, som nu i många år haft svårigheter att själva få bygga, som lämna in entreprenadanbud. Det vore väl inte så märkligt, om de privata byggmästarna i detta läge försökte ha ett visst samarbete i fråga om anbuds ingivande. Resultatet blir att entreprenadsummorna kanske inte alltid hållas så låga som de borde kunna vara. I varje fall finns det ju inte, om det är ett kommunalt eller allmännyttigt företag, som lämnar ut ett bygge på entreprenad, samma intresse hos byggmästaren att få bygget så billigt som möjligt som då en enskild byggherre uppför ett hus för egen räkning. De enskilda byggmästarna försöka alltid genom rationaliseringar och användande av lämpliga metoder förbilliga sin produktion så mycket som möjligt. Det intresset förefaller inte finnas i lika hög grad hos entreprenörer som bara skola bygga åt allmänna företag. Med den alltmer inaugurerade politiken att de enskilda företagens skola kopplas av från bostadsproduktionen, vilken i stället skall omhändershas av det allmänna, kunna vi enligt min mening aldrig räkna med att nå fram till ett mera väsentligt förbilligande av bostadsbyggnaderna här i landet.

Både i avdelningen och i utskottet hade vi en hel del diskussioner om det verkliga läget just nu på bostadsproduktionens område. Det finns en hel mängd bestämmelser och åtgärder som måste anses vara ägnade att gynna de allmänna företagen och missgynna de enskilda

byggmästarna. Det torde inte råda något tvivel om att den ordning, som här tillämpas på olika områden, är led i en samordnad bostadspolitik ifrån den härskande regimen här i landet. Man använder olika vägar för att nå fram till sitt mål. När någon åtgärd påtalas, svarar man bara, att statsmakterna inte kunna lägga sig i hur kommunerna göra, t. ex. om kommunerna i sin tomtpolitik gynna de egna kommunala företagen. Vi kunna inte, säger man, lägga oss i om kommunerna med nuvarande kvoteringsbestämmelser uppgöra en viss turlista. Det är sedan, fortsätter man, ganska naturligt om bostadsstyrelsen inte ändrar på en dylik turlista.

Det vore enligt min mening mycket rejälare att öppet säga ut, att man på alla tänkbara sätt vill söka nå fram till det målet, att det allmänna och dess organ skola svara för allt bostadsbyggande i Sveriges land. Om man klart sade ifrån detta, skulle i fråga om bostadspolitiken två olika uppfattningar öppet stå mot varandra. Den ena uppfattningen är den som omfattas av den meningsriktning som jag representerar, och som hävdar att det allmänna gärna må befatta sig även med byggnadsföretag, men att största delen av fältet alltjämt bör lämnas fritt för enskilda företagare. Endast därigenom, anse vi, kan utvecklingen föras framåt till alla parter båtnad. Mot denna uppfattning står den andra åskådningen, som således siktar till att söka utrota allt enskilt byggande här i landet och låta kommunerna bli allenarådande på detta område. Jag tycker emellertid, som sagt, att denna åsiktsriktning bör klart säga ut sin uppfattning, ty då skulle det bli lättare för de människor, som ha att ta ställning till den allmänna politiken i vårt land, att välja mellan dessa två mål. Om det nuvarande regeringspartiet skulle lyckas hålla sig kvar vid makten så länge, att det kan fullfölja sin politik och nå fram till målet, således att staten och kommunerna eller av dem tillskapade organ ensamma skola ha hand om all bostadsproduktion i landet, är jag nämligen övertygad om att medborgarna så småningom komma att få all

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

anledning att beklaga sig. Resultatet av denna politik kommer nämligen att bli ett monopol som inte så lätt kan brytas. Ännu har det ju inte i historien funnits exempel på ett av staten upprättat monopol som inte har missbrukats på alla möjliga sätt. Vad garanterar att inte även ett monopol för bostadsbyggandet här i landet, liksom så mycket annat som staten har tagit under sin domvärjo, kan komma att utnyttjas för att finansiera både det ena och det andra. Statens järnvägar, som har monopol på praktiskt taget all järnvägstrafik i Sverige, har höjt sina taxor med 50 procent, vilket väl knappast något annat företag kunnat göra. Vi ha ju också erfarenhet av hurusom staten kan genomföra olika slags dolda indirekta beskattningar. Vem vet om inte bostadsbyggandet, medvetet eller omedvetet, kan komma att dras in i beskattningspolitiken. Det kan också tänkas att utvecklingen för att nå fram till bättre och billigare bostäder inte kommer att gå lika snabbt i varje fall om samhället tar hand om all bostadsproduktion som om de privata byggherrarna finge fortsätta med sin verksamhet. En viss utveckling kommer det naturligtvis under alla förhållanden alltid att bli, men den kanske inte blir så snabb som den kunde bli. Det är anledning att förmoda, att om det inte finns en fri konkurrens, kommer utvecklingen inte att gå lika hastigt som annars kanske kan bli fallet.

Detta är, herr talman, de två principiellt olika uppfattningar som stå mot varandra och som tagit sig uttryck i olika ståndpunktstaganden i de olika punkterna i förevarande utlåtande. Det väsentligaste avsnittet i reservationen under punkt 1) a) är yrkandet om att det i olika motioner framställda förslaget om en utredning rörande en allmän omprövning av den statliga bostadspolitiken måtte bifallas av riksdagen. Vad som i övrigt anföres i reservationen under denna punkt är till stor del blott en konsekvens av detta yrkande. De synpunkter, som jag här utvecklat, återfinnas på s. 28 och 29 i utlåtandet under reservationen 1) a).

Då det, herr talman, kommer att bli nödvändigt att på ett flertal olika punkter i utlåtandet framställa särskilt yrkande, torde det underlätta för kammarens ledamöter att hålla isär de olika frågorna, om man vid varje sådan punkt återkommer med en kortfattad beskrivning av vad majoritetens och reservanternas yrkanden innebära. Jag skall därför inte nu fördjupa mig i alla de övriga reservationer som äro fogade till utskottets utlåtande. Jag nöjer mig med att konstatera, att det i år är något färre reservationer än vad det brukat vara. Orsaken är kanske inte att vi ha varit enigare i utskottet i år än tidigare, utan snarare att Kungl. Maj:t i propositionen inte har kommit med så många nyheter som i fjol och förfjol.

Som en sammanfattning av detta inledningsanförande konstaterar jag, att reservanterna vilja framhålla att det icke är en lycklig politik att statsmakterna mer eller mindre öppet gynna ett överförande i det allmännas regi av i första hand ägandet och förvaltandet av fastigheter och nu även själva byggandet. Reservanterna vilja dessutom understryka, att man icke genom utvidgande och i vissa fall behållna subventioner bör försvåra situationen på bostadsmarknaden och förhindra att den nuvarande stora bostadsbristen blir hävd. Det är nämligen detta som har blivit resultatet av en stor del av den bostadspolitik som hittills förts.

Herr talman! Beträffande punkten I. hemställer jag, att kammaren måtte besluta i enlighet med den skrivning och kläm som innefattas i reservationen 1) a).

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag skall inte gå in på det resonemang som herr Mannerskantz i sitt anförande inledningsvis förde. Jag har nog i den delen en något annan uppfattning än herr Mannerskantz, nämligen då det gäller bostadssubventionernas inflytande på det här området. Jag tror inte att man så kategoriskt som herr Mannerskantz här

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

gjorde kan påstå, att de statliga subventionerna i stor utsträckning äro skulden till det svåra läge som vi nu ha på bostadsmarknaden.

Men då herr Mannerskantz sedan kom över till att tala om möjligheten till en fri konkurrens emellan olika företagare då det gäller byggande och förvaltning av bostadshus, vill jag helt instämma med honom. Jag ber att få erinra om att chefen för bostadsstyrelsen, generaldirektör Alf Johansson, för inte så länge sedan i ett föredrag framhöll, att det visserligen vore obestriddligt att i de intentioner, som ligga bakom de senare årens bostadspolitik, ingått att på bostadsmarknaden bereda ett avsevärt rum för ett bostadsbyggande och en fastighetsförvaltning, som ligger direkt under det allmännas och då närmast kommunernas kontroll, men att det vore lika obestriddligt, att i avsikterna icke ingått att skapa något slags monopol för någon företagsform, utan att det tvärtom uttryckligen deklarerats att olika företagsformer, såväl när det gäller byggande som förvaltning, böra stå vid sidan av varandra och kunna i fri konkurrens tävla samt ådagalägga sin eventuella överlägsenhet eller eventuella underlägsenhet.

Jag kan helt ansluta mig till denna sålunda deklarerade uppfattning om en fri konkurrens på detta område. Men det är nog så att man på många håll anser denna fria tävlan mellan olika företagare inte vara för handen, åtminstone inte i full utsträckning. De enskilda företagen ha ju redan då det gäller formerna för den statliga låne- och bidragsgivningen ställts i ett sämre läge än kommunala och allmännyttiga företag. Den nuvarande byggnadsregleringen har också i stor utsträckning av de kommunala organen använts för att hålla tillbaka de enskilda företagen. Det tror jag är ett påstående, som man inte kan förneka.

Man förstår ju kanhända de kommunala organen om de, när det gäller att uppgöra turordningsförslag, placera ett kommunalt eller allmännyttigt bostadsföretag framför ett företag, som är sökt av en enskild företagare, då exempelvis det s. k. trekronorsbidraget inte kan ut-

gå beträffande andra än av kommunen eller s. k. allmännyttiga företag uppförda bostäder och då det sålunda inte finns någon möjlighet att bevilja trekronorsbidrag i hyreshus uppförda av enskild företagare. Jag tycker alltså att man i viss mån får förstå de kommunala organen på denna punkt. Men det har nog också framkommit tendenser, som tyda på att det i vissa fall har förefunnits en medveten strävan hos de kommunala organen att hålla tillbaka de enskilda företagen. Det lär till och med ha hänt, att ett kommunalt organ generellt beslutat att inte tillstyrka byggnadstillstånd för sådana byggen, som varit avsedda att komma till stånd utan anlåtande av den statliga långivningen.

Man har inom utskottsavdelningen vid behandlingen av denna fråga påstått, att om enskilda företagare ville med egna medel bekosta byggnadsföretag utan att anlita statliga lån, så skulle de kommunala organen vara angelägna att släppa fram dylika företag, kanske framför andra. Men här har dock, om jag är riktigt underrättad, förekommit att man som jag nyss sade, generellt beslutat att inte tillstyrka byggnadstillstånd för sådana företag.

Jag har den uppfattningen att då det gäller byggande av bostäder är det primära att man skall försöka få fram goda bostäder så billigt som möjligt. Jag är inte säker på att man når det målet genom att i så hög grad gynna *en* företagarform. Av utredningar som verkställts tycker jag att det klart framgår, att i många fall bygga enskilda företagare billigare än kommunala och allmännyttiga företag. Jag har sett utredningar härom, och jag tror att de uppgifter, som där lämnats, äro svåra att jäva. Jag vill alltså inte vara med om att man här skall gynna *en* företagsform — det må vara enskilda företag eller kommunala och allmännyttiga företag — framför andra, utan här skola på likaberättigad grund de olika företagen få tävla med varandra. Då tror jag vi kunna få fram de billigaste bostäderna och att vi på det sättet bäst tillgodose de bostadsbehövande här i landet.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

Herr talman! Jag ber att på förevarande punkt få instämma i det av herr Mannerskantz här framställda yrkandet.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Som kammarens ledamöter redan ha funnit har Kungl. Maj:ts förslag om åtgärder för bostadsförsörjningens främjande inte heller i år kunnat samla ett enhälligt utskott. Till utlåtagandet äro dock i år fogade bara 10 reservationer mot 15 i fjol, så att utvecklingen går, hoppas jag, ändå i rätt riktning. En annan och kanske ännu viktigare omständighet, som kammarens ledamöter torde observera, är att i dessa tio reservationer icke finns någon samlad linje. De olika partierna ha anslutit sig än till den ena och än till den andra särmeningen. I reservationen nr 6), som rör det s. k. trekronorsbidraget, har folkpartiet t. o. m. — jag borde, herr talman, kanske säga som vanligt — inte kunnat hålla ihop utan splittrats i två grupper.

Det finns således, konstaterar jag, ingen samlad opposition, utan man delar upp sig på små detaljfrågor, som naturligtvis i och för sig kunna vara ganska viktiga.

Reservanterna göra, såsom kammarens ledamöter nyss hörde, gällande att ett av huvuddragen i den statliga bostadspolitikerna är, att den gynnar kommunala och allmännyttiga företag framför enskilda företag. Denna uppfattning uttalas även i motionerna. Gentemot detta påstående är det kanske nödvändigt att ånyo erinra om det faktum, att det för några årtionden sedan och även långt fram i tiden uteslutande var enskilda företagare som hade hand om bostadsproduktionen i vårt land. Det var de enskilda företagarnas oförmåga att lösa bostadsproblemet som tvingade staten och kommunerna att ingripa. Man bör hålla detta i minnet när man klandrar de åtgärder som samhället nu vidtagit för att åstadkomma en ändring till det bättre.

De riktlinjer för en målmedveten bostadspolitik, som vi under de senaste åren ha fått till stånd, grundas på en

övertygelse, som säkerligen alla både här i riksdagen och ute i landet i stort sett dela, nämligen att goda hem äro grundvalen för ett välordnat samhälle. För att få till stånd goda hem är det nödvändigt att skapa goda bostäder, vilket, mena vi, är en så viktig samhällelig angelägenhet, att det allmänna, staten och kommunerna, bör ha avgörande inflytande på bostadsproduktionen. Detta är, fastslår jag, grundvalen för den bostadspolitik som vi nu ha börjat bedriva. De som påstå, att de enskildas intressen nu trädas för nära, måtte inte ha förstått innebörden av den förda politiken.

I den allmänna debatten om bostadspolitikerna gör man sig ofta skyldig till en hel del feltolkningar. Man hör bl. a. påstås, att den enskilde företagaren inte längre skulle ha någon möjlighet att göra sig gällande inom bostadsproduktionen. Det är en fullständig missuppfattning, som måste bero på att man inte gör någon skillnad mellan att *äga* och *förvalta* bostäder och att *uppföra* bostäder. Under utskottsarbetet i år det klart bevisats, att just tillvaron av s. k. allmännyttiga och kooperativa företag skapar en konkurrens som är mycket nyttig och hälsosam. Dessa allmännyttiga och kooperativa företag bygga som regel inte i egen regi — i varje fall ha de inte gjort det hittills — utan utlämna sina byggen på entreprenad till den minstbjudande. Den byggmästare, som arbetar med de lägsta kostnaderna, får hand om bygget. Därigenom får man till stånd en nyttig konkurrens inom bostadsproduktionen, vilket måste anses vara angeläget.

Men när det gäller dessa s. k. spekulativa byggherrar, som bygga hus för att sälja, är det en fullt medveten inställning från det allmänns sida då man vill försöka hålla dem tillbaka. Man vill inte att dessa byggherrar skola ha samma förmåner som de allmännyttiga och kommunala företagen att få låna upp till 100 procent av byggnadskostnaderna eller som de kooperativa företagen 95 procent av byggnadskostnaderna, utan de få nöja sig med att erhålla lån till

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

85 eller i särskilda fall 90 procent av byggnadskostnaderna. Vi anse att de enskilda byggherrarna böra visa sitt intresse för bostadsbyggande och bostadsförvaltning genom att själva satsa 15 respektive 10 procent av byggnadskostnaderna. Detta är enligt vår uppfattning en riktig politik, och, herr Mannerskantz, vi sväva inte alls på målet då vi hävda, att det allmänna bör ha ett avgörande inflytande på bostadsproduktionen i landet. Men jag säger som jag har sagt tidigare vid de tillfällen då denna fråga behandlats, att det därmed icke är meningen att utrota de privata byggmästarna. De ha sitt arbetsfält och sina arbetsuppgifter och äro lika nyttiga som andra medborgare som göra skäl för sig.

Jag har velat klart fastslå detta därför att man i den allmänna diskussionen på denna punkt ofta gör sig skyldig till en missuppfattning, som således icke har något reellt underlag.

Den föreliggande propositionen innehåller, som herr Mannerskantz riktigt påpekade, inte många nyheter. Detta är väl också anledningen till att den hopande minoriteten har inskränkt sig till framstötter på blott tio punkter.

En av nyheterna i propositionen är att vissa enskilda företag skola privilegieras genom en högre lånegräns och genom att kunna erhålla s. k. trekrönorsbidrag. Det förutsättes att dessa privilegierade enskilda företag skola förlägga sin bostadsproduktion till för vår exportindustri viktiga orter. Utskottet har i denna del gjort ett par återhållande uttalanden och anför, att dessa undantagsbestämmelser icke få tillämpas alltför vidlyftigt, utan att skälig hänsyn måtte tas till bostadsläget i övrigt inom kommunerna i fråga.

En annan nyhet i propositionen är att Kungl. Maj:t blir besvärinstans i fråga om vissa låneärenden. I övrigt innehåller propositionen, som sagt, inga större nyheter.

Herr Mannerskantz yttrade, att det måste vara något fel på vår bostadspolitik. Men han medgav att det är svårt att fixera, var felet skulle ligga. Oppositio-

nen har uppenbarligen svårt att precisera den saken. Man kommer med allmänna påståenden och säger, att om det inte hade förts en sådan bostadspolitik här i landet som man har bedrivit under de senare åren, hade läget i dag varit bättre. Det återstår för reservanterna att bevisa riktigheten av detta påstående. Vad herr Mannerskantz här kommer med är hypoteser, men inte påståenden som kunna bevisas.

Herr Mannerskantz gjorde även gällande, att en orsak till svårigheterna på bostadsmarknaden var att man inte kunnat producera bostäder i samma takt som människorna fått behov av bostäder, då ju en familj, som tidigare har bott i ett rum och kök, numera kunde flytta in i två rum och kök o. s. v. Ja, det är uppenbart, att om man här medvetet skulle åstadkomma en dammlucka, så skulle det vara genom att förbehålla de bostäder, som byggas, för de större inkomsttagarna. Om inte staten subventionerade bostadsbyggandet, skulle antalet bostäder snart räcka till. Ty då finge folk som inte hade så stora inkomster bo trångt och besvärligt och i de sämre husen. Men då vore vi tillbaka till det tillstånd, som vi hade förr i tiden. Och det är ju ändå inte det allmännas — jag tror att herr Mannerskantz med en alldeles särskild betoning använde uttrycket de »maktägandes» — strävan. Jag vill gärna tillhöra de maktägande i detta hänseende, det skäms jag inte ett dugg för. Det socialdemokratiska partiet har aldrig haft på sitt program att förhindra människorna att få bättre bostäder. I stället har detta parti varit den drivande kraften då det gällt åtgärder som syftat till att åstadkomma bättre bostäder.

Sedan tog det herr Mannerskantz rätt mycket tid att beskriva, hur olyckligt det skulle bli när kommunerna fingo en monopolställning på detta område. Han befarade att de skulle ordna med egna produktionsföretag, och man hade försöksvis redan gjort det på några håll. Det vet jag — och det är möjligt att dessa kommuner få betala rätt dyra lärpengar — men jag skulle tro att också detta verkar i viss mån stimulerande på de en-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

skilda företagarna att söka hålla sina priser nere. Det blir ändå därigenom en viss konkurrens, det kommer man inte ifrån.

Herr Mannerskantz tog statens järnvägar såsom ett varnande exempel på den monopolställning, som kan komma att bli rådande också på detta område. Jag skulle tro att herr Mannerskantz' partivän herr Lundqvist är mera kapabel än jag att förklara, vari den faran möjligen kan bestå — om det nu över huvud taget är någon fara. Jag tycker nog att herr Mannerskantz kunde ha valt ett bättre exempel; jag tänker för ögonblicket på ABA och Kvarntorp. När han talar om statens järnvägar förstår jag honom inte riktigt, ty vi ha ju fortfarande några enskilda järnvägar kvar i landet, och om jag inte har läst taxetablerna alldeles fel så ha de enskilda järnvägarna alltjämt högre biljettpriser och högre taxor än statens järnvägar. Den allmänna taxehöjning, som ägt rum, beror ju inte alls på att en del enskilda järnvägar ha inlösts av staten.

Finns det därför inte något bättre exempel på hur det skall gå för bostadsproduktionen, om det allmänna gör sina insatser på det sätt som Kungl. Maj:t har föreslagit, tror jag inte det är så värst farligt, och jag vill nog hävda att det inte är någon fara alls. Det är ytterst sett för att ge människorna bättre trivsel i samhället som denna politik bedrivs, och jag tror nog att man så småningom skall kunna bli ense om att det är lämpligt och riktigt. Det är kanske en förflugen tanke jag har, men måhända behöver det inte dröja så länge, herr talman, innan vi kunna konstatera, att denna utomordentligt viktiga fråga har lyfts över partierna och man är ense om att det allmänna bör göra dessa mycket stora insatser för att ordna förhållandena på bostadsområdet.

Så några ord till herr Sundelin. Han uppehöll sig också vid frågan om att de enskilda ställdes vid sidan, och alldeles särskilt höllos de tillbaka av de kommunala organen. Vi ha i utskottet och på avdelningen rätt ingående diskuterat dessa frågor, och nog ha vi inom majo-

riteten åtminstone hävdat, att detta måste betraktas som en kommunal angelägenhet. Om staten skall ge sig till att föreskriva, hur kommunerna skola handla i de särskilda fallen, ja, då får man nog definitivt upphöra med talet om att göra slut på Krängel-Sverige.

Därtill kommer ju, att i de fall kommunerna ställt de enskilda på sämre plats i turordningen, så lämnas ändå en besvärshänvisning, därest de beslutande och avgörande organen vid avvägningen emellan enskilda och allmännyttiga, kommunala företag avslagit en framställning från enskilt håll. Detta har utskottet åberopat, och utskottet anser att de utredningskrav, som äro gjorda på den punkten, äro överflödiga, eftersom således redan nu tydliga besvärshänvisningar lämnas även till enskilda, då deras framställningar blivit avslagna.

Jag vill, herr talman, inskränka mig till det sagda, som har berört några principiella punkter i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkten I.

Herr NORLING: Herr talman! Det nedskärningsprogram, som innefattar kommande budgetårs bostadsförsörjning, rimmar dåligt med det program som en gång var regeringsprogram, nämligen arbetarrörelsens efterkrigsprogram, vari det heter: »Vill vi i framtiden ha full sysselsättning måste vi bygga ännu mer än då. I första hand måste vi snabbt häva bostadsbristen.» Så har ej skett, utan i stället har bostadsbristen ökat varje år, och speciellt i de större städerna har bostadsnöden blivit ett socialt elände. Familjebildning hindras, familjer splittas, barnen skiljas från föräldrar och få sin uppväxt på barnhem. Detta är endast några exempel på vart bostadsnöden socialt leder.

Inga tidigare framförda argument för begränsning av bostadsbyggande äro brukbara längre. Brist på arbetskraft för bostadsbyggande finnes ej längre. I stället växa de arbetslösa byggnadsarbetarnas köer i takt med de bostadssökandes köer. Byggnadsmaterial finnes nu i tillräcklig mängd, och företag inom bygg-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

nadsämnesindustrien ha nedlagt sin drift på grund av för stor lagertillgång. Men trots detta nedskäras investeringarna för bostadsbyggen. Däremot kunna tillåtas lyxinvesteringar av stora mått. I Expressen läste man således den 16 mars om att en i Stockholm bosatt bankir byggde en lustjakt på Lidingö för 1,5 miljoner kronor. Vidare har man fått läsa om att amerikanska medborgare här i Sverige få bygga sig sommarvillor utan att lagen om tillståndstvång tillämpas. Det är också en likhet inför lagen!

När man därför i såväl propositionen som utskottsutlåtandet ser den kärva nedskärningslinjen av bostadsförsörjningen, är det anmärkningsvärt. När man därtill ser att statens bostadsorgan, bostadsstyrelsen, försöker skjuta över skulden och ansvaret till lokala myndigheter, är detta ännu mer anmärkningsvärt.

I sitt yttrande över propositionen framhåller bostadsstyrelsen, att någon allmän försämring i bostadsförsörjningen under år 1948 inte inträffat, men betonar samtidigt att märkbara ytterligare försämringar inträffat framför allt i Stockholm och Göteborg. Styrelsen finner, att bostadstillskottet där blivit långt mindre än när det gäller stadssambälten i övrigt.

Orsakerna till dessa förhållanden, framhåller styrelsen, skulle vara det ringa gensvar, som dessa städer gävo de statliga stödåtgärderna under 1940-talets början. Således skulle för Stockholms vidkommande 60 procent av underskottet härröra sig från åren 1940—1943, och sammanfattningsvis skulle för Stockholms del tre fjärdedelar av bostadsunderskottet vara beroende av underproduktion före byggnadsregleringen och underutnyttjande av tilldelade kvoter. För Göteborgs del skulle hela underskottet av bostäder hänföra sig till dessa faktorer. För Stockholms vidkommande tänker jag inte gå in i något svaromål, utan hänvisar därvidlag till motionen i andra kammaren nr 371. Däremot vill jag säga något om bostadsproduktionen i Göteborg, vilken stad jag representerar.

Under åren 1938 och 1939 var bostadsproduktionen i Göteborg relativt hög, och därjämte var den spekulativa bostadsproduktionen inriktad på mycket dyrbara lägenheter, varav följde att det vid 1940 års ingång fanns 2 349 hyreslediga lägenheter, eller en ledighetsprocent av 2,6, vilket dock inte betydde att bostadsbehovet var fyllt, utan att lägenheterna voro för dyra för vanligt folk.

Detta hade som följd att den privata byggverksamheten så gott som helt stoppade upp på grund av, såsom man uttryckte sig, tidigare överproduktion, stigande räntor och ökade byggkostnader. När nu bostadsstyrelsen lägger hela skulden på Göteborgs stad för bostadsunderskottet, så är det inte med verkligheten överensstämmande. Redan hösten 1939 gav statsrådet Möller en utredning i uppdrag att företaga en snabbundersökning rörande bostadsbyggandet. Den 29 december 1939 utgav också denna utredning en promemoria, vari bland annat förklarades, att det icke kunde komma i fråga att medelst statliga åtgärder hålla produktionen uppe i den nivå, som den haft under de senaste åren. Utredningen kom fram till en prognos, som sedan blev vägledande för bostadspolitiken speciellt i de kommuner, där socialdemokraterna hade inflytande.

I denna prognos hävdade utredningen, att en viss inskränkning av bostadsbyggandet visat sig ofrånkomlig, även om förutsättningarna i övrigt voro gynnsamma för byggnadsverksamheten. Från statligt håll förutsatte man då, att även i fortsättningen bostadsproduktionen skulle till övervägande del ligga i händerna på de privata byggarna.

Då bostadsstyrelsen påtalar det ringa gensvar, som de statliga stödåtgärderna fingo bland annat från Göteborg, får jag anföra följande. Såsom förut sagts, stoppades den privata byggnadsverksamheten upp så gott som helt. Vad gjorde då staden? Jo, den 29 februari 1940 beslöt stadsfullmäktige att höja den kommunala bostadsproduktionen från 477 lägenheter år 1939 till 834 lägenheter år 1940. Det var således i det närmaste en

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

fördubbling av bostadsbeståndet, och det var i huvudsak fråga om lägenheter för barnrika familjer, pensionärshem, lägenheter för änkor med barn och lägenheter för mindre bemedlade familjer med två barn. Man beslöt vidare uppmuntra såväl kooperativt som enskilt bostadsbygge genom att teckna borgen för byggnadskreditiv upp till 67 procent av byggkostnaderna av en sammanlagd summa av 4 miljoner kronor. För att ytterligare höja bostadsbyggandet föreslogs i en kommunistisk motion, att kommunen skulle stödja ett kommunalt bostadsbygge i egen regi. Motionen avslogs.

Dessa initiativ från stadens sida bestryka inte bostadsstyrelsens uppfattning. Att sedan effekten av de statliga och kommunala åtgärderna för att stimulera byggnadsverksamheten blev synnerligen låg, får tillskrivas de stigande byggnadskostnaderna och de höga räntorna på lånen. Dessutom tog det mycket lång tid att få lån beviljade av Kungl. Maj:t. Som exempel kan nämnas, att stadsfullmäktige i Göteborg den 31 oktober 1940 beslöt att hos Kungl. Maj:t begära lån för ett barnrikebygge, men beviljandet av detta lån tog så lång tid, att bygget blev färdigt först 1942. Dessutom reducerades lägenhetsantalet när lånet beviljades.

Jag tror mig med vad jag anfört ha tillbakavisat bostadsstyrelsens beskyllning, att Göteborgs stad själv var orsaken till nuvarande bostadsunderskott, såsom otillbörlig. I stället torde det vara så, att såväl Stockholm som Göteborg ej erhållit tillräckligt med bostäder i de av myndigheterna fastställda kvoterna. Således ha de större städerna fått bygga ett mindre antal bostäder än övriga städer. Tar man år 1939 såsom utgångspunkt, så har det i Stockholm och Göteborg byggts 24 respektive 19 procent färre bostäder, medan i övriga städer byggts mellan 12—66 procent mera bostäder under samma tid. På grund därav har bostadsbristen också blivit störst i dessa städer.

För att belysa bostadsbristen skall jag ta ett exempel från Göteborg.

Vid månadsskiftet februari—mars i år fanns det på den kommunala bostadsförmedlingen 9 200 ansökningar om bostäder, medan endast 27 lägenheter funnos att förmedla. Av de sökande saknade 5 319 egen bostad, och 1 733 voro familjer med barn. Av de 27 lägenheterna var det 15 stycken enrumms- och 9 tvårumslägenheter, 1 fyrrumslägenhet, 1 enkelrum och 1 möblerat rum. Inför en sådan bostadslöshet finner man en ytterligare begränsning av investeringen för bostadsbygge vara en utmaning mot de bostadslösa.

I realiteten betyder en minskning av investeringen med 8 procent, att 21,8 procent färre bostäder komma att byggas under kommande budgetår än under innevarande. För Göteborgs vidkommande betyder detta att nuvarande brist på bostäder kommer att öka med ytterligare 900 lägenheter.

Från vilken sida man än betraktar kvottilldelningen till Stockholm och Göteborg visar det på en underförsörjning. Ser man på äktenskapsbildningen, så ha på 1 000 äktenskap i Stockholm byggts 791, i Göteborg 840 och i övriga delar av landet 1 236 lägenheter. Tar man nettoinflyttningen, blir proportionen likartad. Tar man folkmängden, har Göteborg på 1 000 invånare fått bygga 8,9 lägenheter, medan närliggande städer fått bygga mellan 12 och 16,7 lägenheter på samma antal invånare.

Innan jag övergår till de ändringar, som Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen, skall jag ytterligare ta ett exempel från Göteborg, som visar karusellen med kvoterna. Genom byggnadsstoppet 1948 skars kvoten ner från 4 200 lägenheter år 1947 till 2 900 lägenheter år 1948. Genom fördröjning av arbetstillstånd och byggnadstillstånd försvann kvottilldelningen, och under åren 1947 och 1948 uppfördes, oberoende av årskvoterna, sammanlagt 4 743 lägenheter, eller endast 543 fler lägenheter än enbart 1947 års kvotsiffra.

Jag kan illustrera detta med ett exempel. Göteborg lider av svår brist på skollokaler, varför duplicering tillämpas, så att klassrummen kunna utnyttjas av två

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

klasser. Därjämte saknas lokaler för att genomföra reformen om fria skolfrukostar. Göteborgs stad hade därför ansökt att få bygga två nya folkskolor i stadsdelar, där det fanns en stor bebyggelse av bland annat barnrikehus. Skolöverstyrelsen meddelade, att dess kvot var förbrukad, men staden kunde få bygga skolor, om man avstod visst antal lägenheter av bostadskvoten. Staden stod alltså inför det alternativet, att antingen finge barnen ej gå i skola på grund av brist på skollokaler, eller också finge såväl föräldrar som barn vara utan bostäder. Resultatet blev, att den beslutande instansen offrade 77 lägenheter för att få en skola.

Någon tid senare fick staden besök av arbetsmarknadskommissionen, då den stora kullagerindustrin ej kunde få arbetare på grund av bostadsbristen. Resultatet av besöket blev att SKF fick 170 lägenheter av arbetsmarknadskommissionens speciella kvot, eller omkring 100 lägenheter mer än den kvot som staden tilldelats. Det måste vara något galet med det hela. Först kräver man, att staden skall avstå bostäder för att de barn, som staten ålagt skolplikt, skola kunna fullgöra denna, och sedan överlåter man åt ett enskilt industriföretag att bygga bostäder, där endast dess egna anställda få bo.

Sedan vill jag även säga några ord om de i propositionen föreslagna och av utskottet tillstyrkta ändringarna av nuvarande bestämmelser.

Beträffande villkoren för lån till byggande av egna hem föreslås, att bestämmelsen om en viss minimiytta för erhållande av lån skall utgå, vilket enligt vår uppfattning kommer att betyda en standardsänkning. Till en sådan vilja kommunisterna ej medverka.

Den föreslagna ändringen av lånebestämmelserna för byggande av flerfamiljshus betecknar ett omslag i den hittillsvarande bostadspolitiken, vilken inneburet att kommunerna svarat för bostadsbehovet inom kommunen. Motiveringen för denna omsvängning i bostadspolitiken är anmärkningsvärd, alldenstund regeringen har resurser för att

komma till rätta med tredskande kommuner, som ej vilja åtaga sig ansvaret för sina innevänares bostadsförsörjning. Genomförandet av denna ändring innebär att arbetarna vid de företag, som skola bygga bostäder åt anställda, få ännu en boja som binder dem vid företaget. Det blir inte bara det dagliga uppehållet som binder, utan också bostaden. Förslaget innebär en utvidgning av modern livegenskap för att binda arbetaren som utsagningsobjekt vid företaget. Med nuvarande bostadsbrist betyder detta, att en arbetare, som fått bostad genom företaget, praktiskt taget inte kan sluta sin anställning, hur han än vantrivs med arbetet. De arbetsgivare eller industriföretag, som uppföra tjänstebostäder för sina anställda, komma givetvis att förbinda hyresrätten med anställningen på så sätt, att när anställningen upphör, är också hyresrätten förverkad. Någon ändring av hittills tillämpade bostadsrättssystem blir det således inte, och hyresavtalet blir ett modernt slavavtal.

De ändrade villkoren för tertiärlån och tilläggs lån betyda att industriföretag, som minst behöva hjälp, få sådan från det allmännas sida, och i de fall, då företagen äro kända för god solvens, blir det utvidgat statligt bidrag. Mot förslaget om att trekronorsbidraget skall utgå även till dem, som komma att bebo industriföretags bostäder, finnes ingenting att invända. Såväl departementschefen som utskottet erkänna genom denna åtgärd att löneförhållandena hos de stora industriföretagen äro sådana, att statligt stöd måste lämnas för att förbättra de ekonomiska förhållandena för arbetarna och de anställda hos dessa solventa företag.

I propositionen omnämner departementschefen att utredningen om utsträckt bidragsgivning till familjer i tidigare uppförda bostadshus ännu ej avslutats, varför ställning till denna fråga icke heller bör tagas i år med hänsyn till det statsfinansiella läget. Detta understrykes av utskottet, som yrkar avslag på den kommunistiska motionen. Då nu statliga subventioner endast utgå

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

till dem, som bo i lägenheter, färdigställda efter den 1 januari 1948, eller i allmännyttigt företag, färdigställt efter den 1 juli 1946, är det ur rättvisesynpunkt långt ifrån tillfredsställande, utan alla, som bo i likvärdiga bostäder, borde givetvis erhålla samma bidrag.

Till detta kommer de ensamstående mödrarnas bostadsfråga, som trots uttalanden i föregående års bostadsproposition helt bortglömts i år vad gäller ensamstående mödrar med ett barn, en kategori som väl i första hand borde komma i fråga när det gäller statliga stödåtgärder.

Sammanfattningsvis kan således från vår sida framföras, att investeringsmöjligheterna böra utvidgas så, att ett bostadsbyggande kan igångsättas, som kan upphäva bostadsbristen, att bostadsbidragen böra utvidgas att omfatta alla som bo i likvärdiga lägenheter, att ensamstående mödrar med flera barn böra erhålla ett högre bostadsbidrag än som nu utgår, att mödrar med *ett* barn böra få bostadsbidrag, att bostadsstandarden ej får sänkas samt att såsom allmännyttigt företag ej bör räknas privatföretag, där kontroll av kommunal myndighet saknas.

I anslutning till vad jag nu anfört kommer jag, herr talman, att vid ifrågasvarande punkter yrka bifall till den kommunistiska motionen nr 371 i andra kammaren.

Beträffande punkten I ber jag, herr talman, att få ställa det yrkande, som återfinnes i nämnda motion, där det föreslås, att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om att förslag uppgöres till sådan justering av den totala investeringsbudgeten, att bostadsbyggnadsverksamheten omedelbart ökas och att åtgärder samtidigt vidtagas, som gynna denna byggnadsverksamhet på bekostnad av mindre nödvändig produktion och främja produktionen inom de materialtillverkningens sektorer, där brist eller knapphet råder eller befaras komma att råda, samt att vid ökningen av bostadsproduktionen de särskilt svåra bostadsförhållandena i storstäderna beaktas.»

Herr WEHTJE: Herr talman! I den fråga, som här nu diskuteras, kan man konstatera enighet mellan partierna om målsättningen, nämligen bättre och prisbilliga bostäder. Däremot råder en fundamental skillnad i uppfattningen rörande sättet för genomförandet av detta program.

Departementschefen liksom utskottsmajoriteten trampar oförtrutet på med subventioner och allsköns understöd, vilka nu till och med i vissa avseenden skulle utvidgas. Vi på högerhåll ha däremot hävdad, att man icke löser bostadsfrågan genom subventioner, utan att problemet måste angripas på ett radikalare sätt, d. v. s. att man måste på allt sätt söka få ned produktionskostnaderna. Ett konkret exempel härpå utgöres av de resultat, som näringslivet kommit till vid sina — i egen regi — bedrivna forskningar, vilka nu skulle föras ut i praktiken.

Vad till en början gäller frågan om behovet av statliga subventioner vill jag gent emot herr Gustaf Karlsson understryka, att vissa av dem tillkommit i ett krisläge. Man ville ursprungligen hejda en befarad ökning av bostadskostnaderna. Hur ha dessa då utvecklats? Visserligen har byggnadskostnadsindex ökat avsevärt i förhållande till förkrigsåren 1937—1939, men det märkliga är att bostadskostnaderna i huvudsak hållit sig oförändrade. Ränteavvägningen jämte en fortskridande rationalisering ha nämligen gjort att vi i stort sett hållit oss på förkrignivån; för Stockholms del motsvarar detta en hyreskostnad av ungefär 30 kronor per kvadratmeter. Då penningvärdet samtidigt försämrats med ungefär 50 procent, innebär detta en icke obetydlig relativ sänkning av hyreskostnaderna. Att vid sådant förhållande icke blott konservera utan till och med utbygga det av ett krisläge framtvingade subventionssystemet synes allt annat än välbetänkt. Hjälpa åt barnrika familjer och andra socialt ömmande fall har väl icke av någon yrkats skola upphävas. Däremot måste man inlägga en bestämd gensaga mot att »barnrikedom» skulle anses vara för handen redan vid

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

tvåbarnssystemet. Från högerhåll ha vi därför yrkat, att de särskilda subventionerna skola utgå först om det finns tre barn.

Vidare ha vi vänt oss mot det s. k. trekronorsbidraget, som »försöksvis» skall utgå för vissa hyresgäster. Motiveringen härför har varit mycket svävande. Trots detta föreslår departementschefen nu ett förhöjt anslag för detta ändamål. Man får onekligen en känsla av att här — fastän bidragets försöksbetonade karaktär framhäves — permanentas en diffus subventionsgrupp.

Slutligen ha vi betonat att tilläggslånen ursprungligen motiverades av det inträdda krisläget i början på 1940-talet. När nu hyreskostnaderna synas ha stabiliserat sig — till och med tecken på prisfall inom viktigare delar av bostadsproduktionsmarknaden märkas — finner jag ingen anledning att öppna möjligheterna att införa en femte tilläggslånegrupp utöver de fyra som redan finnas. I själva verket borde man successivt söka avveckla denna låneform. Men något sant intresse härför spåras ej hos de makthavande.

En fortsatt, allmän subventionering måste leda till att vi slutligen hamna i ett tillstånd där all subventionera alla — vi söka lyfta oss själva i håret. Huvudparten av skattebördan måste trots den starka progressiviteten bäras av den stora massan av skattebetalare. Finansministern tvingar oss att godtaga alla möjliga indirekta skatter, vilka direkt drabba konsumenterna; nära nog hälften — inemot 2 miljarder kronor — av statsverkets inkomster kommer nämligen från andra inkomstposter än den progressiva inkomst- och förmögenhetsskatten. Resultatet av den allmänna subventionspolitiken blir följaktligen att de enskilda hushållen genom direkta eller indirekta skatter få betala varandras bostadskostnader, samtidigt som de erhålla subventioner för gäldande av sina egna. Man har råkat in i en *circulus vitiosus*. Det ivriga försvaret härför kan knappast förklaras på annat sätt än att det är fråga om en trossats, där icke längre de sakliga motiveringarna höra

hemma. Majoritetspartiets tes synes vara att göra såväl uppförandet som ägandet och förvaltandet av flerfamiljehus till en samhällets angelägenhet; det enskilda initiativet ställes på indragningsstat i största möjliga utsträckning.

I den allmänna bostadsdebatt, som fördes i denna kammare för ungefär ett år sedan, förklarade visserligen socialministern, att »något principiellt hinder för en enskild företagare att bygga av hjärtans lust finns absolut inte i den förda bostadspolitiken». Erinringar mot detta uttalande gjordes emellertid från borgerligt håll, och de framförda farhågorna ha under det gångna året i alltför hög grad besannats — tyvärr. Så vitt jag kan överblicka, resa sig nämligen hart när oöverkomliga principiella hinder och praktiska svårigheter för de enskilda företagarna. I praktiken förhåller det sig ju så, att det till följd av de allmänna byggnadsrestriktionerna blivit en till ytterlighet skärpt konkurrens mellan olika företagare och företagartyper när det gäller fördelningen av bostadskvoten. I huvudstaden ha vi bevittnat ett allt annat än uppbyggligt skådespel i denna dragkamp. Stadens fackorgan förordade en viss — som jag förmodar — efter rent sakliga grunder uppgjord fördelningsplan. Det gick emellertid snart kommunalpolitik i ärendet, och det politiserades enligt trosartikeln om största möjliga bostadsproduktion i kommunal regi. Vid ärendets fortsatta behandling visade det sig emellertid att de kommunala företagen sannolikt icke skulle mäka med att inom rimlig tid genomföra den bostadsproduktion en välvillig majoritet varit benägen att förbehålla åt dem; man blev därför nödsakad att göra den jämkning, »som betingas av kravet på att ur kommunikationssynpunkt lämpliga och för exploatering iordningställda områden bliva bebyggda i ett sammanhang». Man kunde nämligen icke komma ifrån det faktiska förhållandet att de privata företagen nått avsevärt mycket längre än de kommunala bolagen när det gäller planeringen; det anförda citatet utgör sålunda en vacker omskrivning av ett er-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

kännande av det privata initiativets styrka och effektivitet. Över huvud taget kan det konstateras att eftersläpningen för färdigställandet av bostäder är betydligt större för de kommunala företagen än för andra producenter. Man kan för övrigt starkt ifrågasätta nödvändigheten av dessa kommunala företag, när redan företagsorganisationer för produktionen av bostäder finnas tillgängliga. Det synes vara ett uppenbart nationalekonomiskt slöseri, särskilt i en tid då krafterna behövas för andra och mera angelägna ändamål. Vad mera är, framstår det ingalunda som ett axiom, att bostadsproduktion i allmän regi skulle medföra ett förbilligande av produktionskostnaderna, något som majoritetspartiet ansett självfallet. I själva verket ha siffror framkommit, som tyda på det rakt motsatta förhållandet. Jag hänvisar därutinnan till de utredningar Stockholms byggmästareförening gjort. Vissa undersökningar av Stockholms stads fackorgan peka också helt säkert i samma riktning. Inga uppgifter ha publicerats, som bestrida de resultat Stockholms byggmästareförening offentliggjort, resultat som klart visa att de enskilda producenterna äro mera konkurrenskraftiga och ha byggt billigare än de kommunala organen.

I sin strävan att finna angreppspunkter på det enskilda näringslivet har man från majoritetens sida så förblindats, att man glidit förbi de avigsidor som det allmänna självt är orsaken till. Hur ofta har icke bevittnats, hurusom offentliga organ i sin formbundenhet ställt sig avvisande till nya uppslag, initiativ och reformer? Hur många företagare ha icke tvingats att kämpa frenetiskt för att övertyga en formbunden kommunalmyndighet om nödvändigheten av en så allmänt erkänd sak som sopnedkast! I dagens läge, då man till och med uppfört nödbostäder utan centralvärme och w. c., borde man förutsättningslöst kunna angripa frågan om att inreda befintliga vindsutrymmen till bostäder. I Stockholm ha siffror framkommit, som skulle tyda på att här finns en potentiell reserv på ungefär 10 000 bostäder. Som jämförelse kan nämnas att

huvudstadens nuvarande bostadskvot är blott 6 100 lägenheter per år. Andra lösningar skulle erbjuda sig, om man ville acceptera en uppdelning av vissa enfamiljshus på två lägenheter. Stadsplanebestämmelser stå emellertid hindrande i vägen. Genom ett friare och mindre formbundet betraktelsesätt skulle de statliga och kommunala organen kunna tillvarata de många goda initiativ de enskilda företagen komma med. Hur mycket mer komplicerat, ja omöjligare, initiativdämpande och gråare blir det inte, om det allmänna i en framtid skulle stå som förvaltare till praktiskt taget samtliga flerfamiljshus?

Från näringslivets sida måste en skarp protest därför riktas mot att byggnadsregleringen användes som instrument för att genomföra en partidogm; i sista hand är det den bostadssökande allmänheten som kommer att få sitta emellan.

Men även om icke byggnadsregleringarna funnes, ha statsmakterna i alla fall vid utformningen av bostadspolitiken gjort en sådan åtskillnad mellan kommunala företag och enskilda producenter, att den av socialministern påstådda konkurrensen »av hjärtans lust» blir mycket olustig. Beläningsvillkor och särskilda subventioner äro nämligen så utformade, att enskilda företagare med naturnödvändighet måste komma till korta. Att det s. k. trekonorsbidraget ej kan utgå för enskilda eller kooperativa företagare, utan blott till s. k. allmännyttiga och kommunala, leder obönhörligen till att dessa senare företagargrupper i den bostadssökande allmänhetens ögon komma att te sig fördelaktigare än andra; genom trekonorsbidraget skapas för dessa företag en helt oförtjänt goodwill. Beläningsgränserna äro också oförmånliga för de enskilda byggnadsföretagen. Det är onekligen illa beställt med jämlikheten i dagens demokratiska Sverige.

I detta sammanhang är det en mindre fråga, som dock i det speciella fallet har stor betydelse, nämligen att åtskilliga industriföretag sökt lämna sina bidrag till bostadsförsörjningen genom att uppföra fastigheter, som sedan upplåtits som föreningshus till de anställda hos respektive

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

företag. Enligt departementschefens förslag, som även tillstyrks av utskottets majoritet, skulle för dylika fall statliga lån ej längre kunna utgå. Detta skulle givetvis leda till att någon ytterligare dylik bostadsproduktion ej kommer till stånd. Som motiv för att utesluta dylika företag från statliga lån torde blott kunna andragas ett enda fall, där vissa missförhållanden uppstått. Så förblindad har man tydligen blivit i sin strävan att, till förmån för det allmännas insatser, bromsa för den bostadssökande allmänheten gagneliga privata företag.

I det föregående har jag upphållit mig vid några allmänna, principiella synpunkter för att belysa den utveckling vi befinna oss i. Utan att regeringen eller statsutskottets majoritet lagt korten på bordet ha de successivt drivit oss in i en utveckling, som om den får fortgå ohämmat leder oss in i ett tillstånd där det allmännas åtgärder sätts i högsädet och förhärlligas, samtidigt som de privata företagarnas insatser betecknas såsom samhällsskadlig spekulation, som på allt sätt måste stäckas. Ägandet och förvaltandet av flerfamiljshus anse de makthavande böra i princip vara förbehållet det allmänna, detta också utan att kunna peka på att detta sker bättre i dess regi. Nästa steg, som för övrigt flera kommuner redan tagit, blir att produktionen skall ske i det allmänna regi. Ett statskommunalt bygg- och bostadsmonopol är icke något som vi möjligen i en avlägsen framtid kunna råka ut för; vi befinna oss redan på god väg i en dylik utveckling.

Jag finner det av dessa skäl nödvändigt att den statliga bostadspolitiken skyndsamt göres till föremål för en fördomsfri omprövning enligt det yrkande herr Mannerskantz framställt.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! Jag skall instämma med herr Mannerskantz, när han säger, att den viktigaste delen av det föreliggande utskottsutlåtandet gäller de allmänna principerna för den statliga bostadspolitiken. I första satsen av den med 1) a) beteck-

nade reservationen erinras om att man vid utformningen av bostadspolitiken har varit fullt överens om att låta olika företagsformer komma till sin rätt när det gäller såväl byggande som förvaltning. Jag skall, herr talman, be att helt få instämma i denna allmänna syftning när det gäller bostadspolitiken utformning.

I den nämnda reservationen övergår man emellertid direkt till att förklara, att denna riktiga princip icke alltid följes i verkligheten. Såväl herr Mannerskantz som herr Wehtje har här i debatten uppehållit sig vid denna fråga, men man har nöjt sig med generella påståenden och omdömen och avstått från att ange några som helst konkreta exempel — om jag nu bortser från vissa förhållanden här i Stockholm, som ha varit på tapeten.

Jag har för min del en annan syn på denna sak. Jag har nämligen på tjänstens vägnar ställts inför uppgiften att rätt ingående studera utvecklingen av de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen, och jag har därvid kunnat konstatera att samtliga dessa företag äro uppbyggda på ungefär samma sätt och arbeta efter i stort sett likartade metoder. Jag kan bestämt påstå att det är en allmän regel att byggnadsprojekten, innan de föras fram till sitt förverkligande, underkastas en noggrann prövning av vederbörande kommunala myndigheter. Vid denna prövning gör man i regel också ganska ingående jämförelser med annan byggnadsverksamhet. Man vill från de kommunala instansernas sida inte släppa fram något byggnadsprojekt, som i vare sig den ena eller andra formen — det gäller byggnads-kostnader och framför allt hyror — skulle ställa sig ofördelaktigt i jämförelse med annan bostadsproduktion. Man släpper alltså inte ut ett byggnadsprojekt, förrän det har genomgått denna prövning.

I regel utbjuder man sedan det prövade projektet till offentlig entreprenadgivning, och eftersom entreprenadsystemet tillämpas av samtliga företagare inom den allmännyttiga bostadsproduktionen, måste detta innebära, herr Wehtje, att

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

praktiskt taget all bostadsproduktion här i landet för närvarande utföres av enskilda byggmästare. Det är endast i undantagsfall som kommuner själva, genom egna produktionsföretag, ha utfört sina egna byggnadsprojekt.

Herr Mannerskantz har i ett anförande här nämnt, att han för sin del fann det ganska naturligt att byggmästarna här i landet med hänsyn till sina möjligheter att på den så att säga fria sektorn få uppföra egna hus och handha deras förvaltning skulle vara mindre angelägna om att utföra byggenskapen efter entreprenadgivning till lägsta möjliga pris. Ja, däri kan måhända ligga förklaringen till att det finns kommuner som anse, att man för att komma till bättre resultat också själv bör pröva den produktiva linjen. Jag tror att det skulle vara i byggmästarkårens och byggnadsföretagarnas intresse att inte koppla in på den linjen, att man söker begränsa konkurrensen genom mer eller mindre vittgående överenskommelser och därigenom hålla ett högre prisläge än som skulle framkomma vid en konkurrens byggnadsföretagen emellan i fråga om fastigheter uppförda i egen regi.

Jag har nöjet att här representera en stad, som har drivit en rätt omfattande allmännyttig byggenskap, och jag finner det ganska förvånande när man här i riksdagen både nu och tidigare och även i pressen får höra talas om den oenighet, som skulle råda ute i kommunerna om bostadspolitikens praktiska utformning. Jag vill meddela kammaren, att samtliga partier i Uppsala ha varit och alltfört äro fullt överens om att driva en bostadspolitik, där den allmännyttiga sektorn av kvoten utgör ungefär 25 å 30 procent. Byggmästarna i Uppsala synas trivas med systemet. De kivas rätt tappert om entreprenaderna — närmast, förmodar jag, i det syftet att försöka hålla främmande byggherrar utanför stadsgränsen. Vi ha följaktligen, av alla tecken att döma, kunnat utföra våra byggen till de lägsta möjliga priserna.

Uppsalaförhållandena på detta område äro emellertid kanske inte fullt så idylliska, som jag här har försökt att ka-

rakterisera dem. Det är givet att man också har sparat visst missnöje med den politik, som där har utformats. Bland annat har högerns lokalorgan vid upprepade tillfällen uttryckt sitt missnöje med den kommunalpolitik, som bedrivs på bostadsområdet. Man har principiellt gått emot den uppläggning av denna politik, som högerns representanter i nämnder och styrelser biträtt. Den återopade tidningen har även ifrågasatt lämpligheten av att högern låter sig representeras i nämnder och styrelser, som, enligt vad man säger, medvetet verka i socialiserande riktning. Till de angripna högermännens heder måste sägas, att de icke låta sig påverkas av sådana uttalanden. Så långt jag har kännedom om högerrepresentanternas arbete på detta område, präglas det av en ärlig vilja att söka göra det absolut bästa, och dessa representanter ha när det gäller den kommunala bostadsförvaltande verksamheten lagt i dagen en ansvarskänsla, som är väl så god som någon annans.

När herr Wehtje talar om att det är ett nationalekonomiskt slöseri att driva kommunala företag på bostadsproduktionens område, har jag rätt svårt för att följa honom. Jag skulle förmoda att herr Wehtje anser att det skulle vara ett idealtillstånd för vårt land, om de privata byggnadsföretagarna icke skulle vara besvärade av några restriktioner på byggnadsområdet, men ha full möjlighet att utnyttja hela den statliga långivningen och subventionspolitiken och dessutom vara befriade från den mycket otäcka belastningen av en hyresreglering. Då hade man fältet alldeles fritt och hade uppnått allting man på det hållet kan önska sig.

Jag skall emellertid gärna medge, herr Wehtje, att det finns en grupp i samhället som faktiskt har skäl att vara missnöjd med den nuvarande utvecklingen på bostadspolitikens område, nämligen de människor som äro och som för framtiden tänka sig att vara fastighetsägare och fastighetsförvaltare. Det är alldeles riktigt som herr Wehtje nämnde, att detta är en grupp som håller på att helt enkelt trängas ut till följd av den nya ut-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

vecklingen. Eftersom herr Mannerskantz efterlyste bestämda besked om hur man vill ha det, skall jag be att på den punkten få göra den personliga deklARATIONEN, att jag helt ansluter mig till denna nya utveckling, eftersom jag anser att tendensen är riktig. Vi måste komma bort från det tillståndet, att bostaden skall vara en handelsvara.

Men vägen är lång, herr Wehtje, och man tycker inte att dagens fastighetsägare och fastighetsförvaltare skulle behöva känna sig ängsliga. Beståndet av hyresbostäder i våra städer och större samhällen skulle, om mina uppgifter äro riktiga, utgöra ungefär 1,2 miljoner lägenheter, varav i dag endast ungefär 16 000 lägenheter förvaltas i allmännyttig regi. När herr Wehtje talar om monopolställning, finns det ingen saklig täckning för påståendet. Man utslungar ett schematiskt omdöme utan att bekymra sig om verkligheten bakom.

Herr Mannerskantz har redan berört en ganska intressant passus i reservanternas yttrande, där man säger att vi skulle ha sluppit den mycket besvärande bristsituationen på hyresmarknaden, om en annan bostadspolitik förts här i landet under senare år. Jag förmodar då att herr Mannerskantz menar, att om man slopar den statliga långivningen — både den räntebärande och den mera subventionsartade — och om man slopar eller begränsar hyresrabatterna och vidare slopar hyresregleringen och låter hyresnivån bestämmas av tillgången och efterfrågan på bostäder, så skulle vi ha ett bra recept för hur man snabbt skall kunna komma till rätta med bristsituationen. Det är mycket som tyder på att ett sådant resonemang på sätt och vis är riktigt. Det är mycket sannolikt att en onormalt hög prisnivå i nyproduktionen — om det över huvud taget skulle kunna tänkas bli någon nyproduktion, för den händelse man slopar hela den statliga långivningen — och starkt stegrade hyror i det gamla bostadsbeståndet skulle medföra att människorna ånyo måste tränga sig tillsammans i mindre bostäder, eller med andra ord att man ånyo skapade en avsevärt ökad trångboddhet.

Men vilka grupper i samhället skulle då få ta stötarna, herr Mannerskantz? Om jag inte bedömer läget alldeles fel, skulle barnfamiljerna och de ekonomiskt sämst lottade familjerna i övrigt få ta den kraftigaste törnen. Hur går det då med högers så många gånger omvitnade intresse för befolkningspolitiken här i landet? Och hur går det — herr Sundelin och andra folkpartister i kammaren — med den nyinskrivna passusen i folkpartiets program, där man deklarerar sitt stora intresse för de små och betryckta i samhället? Om än bristsituationen nu är besvärande, så är läget åtminstone så till vida bättre än det kunde ha varit, nämligen att svårigheterna av dagens bristläge få bäras av alla medborgarkategorier. Skulle herr Mannerskantz eller herr Sundelins linje segra i dag, skulle vi få ett ganska ensidigt hyresklintel på våra bostadsförmedlingar. Köerna där skulle komma att utgöras av barnfamiljerna och de ekonomiskt sämst lottade. Som det nu är har man på bostadsförmedlingarnas register ett mycket rikt differentierat hyresklintel, något som enligt mitt förmenande bevisar att man på detta område, som på många andra områden, har kunnat fördela bristsituationens bördor över alla kategorier.

Till sist vill jag endast, herr talman, säga några ord om fördelningen av bostadskvoterna, eftersom också den frågan har fått ett utrymme i reservanternas yttrande. Man säger ofta — och i regel tar man Stockholm som exempel, men jag tänker mig att stockholmarna komma att svara för sig själva i detta sammanhang — att de centrala organen, bostadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen, inte lägga sig i fördelningen av bostadskvoterna, utan att detta är en kommunal fråga, som ligger inom ramen för den kommunala självstyrelsen, och följaktligen är det kommunerna själva som skola avgöra den frågan.

Det är emellertid alldeles fel, ty vi ha nu ett kungabeslut på att förmedlingsorganen här i landet inte ingå på något sätt i den kommunala förvaltningen, utan våra förmedlingsorgan anses som enbart förmedlingsorgan för den statliga bo-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

stadspolitiken, och följaktligen kunna kommunala beslut inte gälla beträffande fördelningen. Vi ha från Uppsala ett ganska färskt exempel på att detta resonemang är riktigt.

Dessa förmedlingsorgan ha alltså i allt vad de företaga sig bara en förmedlande uppgift, och därför ha de sökande när det gäller såväl ansökan om byggnadstillstånd som ansökan om statliga lån alltid sin rättssäkerhet skyddad genom besvärshänsyn, arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen. Det är därför ganska överflödigt, när reservanterna här uttala sig för att en deklaration från bostadsstyrelsens sida skulle vara påkallad för att klara ut förhållandet beträffande fördelning av kvoterna.

Med åberopande av vad jag nu har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **WEHTJE** (kort genmäle): Herr talman! Herr Eriksson framhöll först att det föreföll honom, som om jag med mitt yttrande skulle ha velat slå in på en linje, enligt vilken man skulle vilja sträva efter att koppla ur konkurrensen från de kommunala företagen. Det har inte alls varit min mening. Den utvecklingen tror jag inte man behöver befara, utan den utveckling som är på väg är den, att de enskilda byggnadsföretagarna bli urkopplade. Och vad jag finner vara synnerligen angeläget är, att denna konkurrens sker öppet, så att samtliga kostnader redovisas och inte de kommunala bostadsbyggnadsföretagen få sina uppdrag lämnade till sig utan att man får möjlighet att jämföra priser och anbudssummor.

Jag efterlyser i övrigt var Stockholms stads utredning angående byggnadskostnaderna här i Stockholm, som gjordes med anledning av Stockholms byggmästareförenings motsvarande utredning, blivit av och vilket resultat den gav.

Jag skulle också vilja säga några ord med anledning av att herr Eriksson sedan tycktes betvivla min ärliga vilja att göra det absolut bästa, eller att jag och mina meningsfränder inte alltid skulle ha nog ansvarskänsla för att vilja lösa

denna viktiga fråga. Jag vill be herr Eriksson vara vänlig att ta reda på hur vi vid de många företag, där jag har ansvaret, utan några subventioner eller något slags statlig hjälp ha löst bostadsfrågan för flera tusen av våra anställda — sedan behöver herr Eriksson nog inte längre betvivla min ärliga vilja eller ansvars känsla.

Herr Eriksson tyckte vidare att jag överdrev, när jag sade, att det skulle ligga en fara för de kommunala byggnadsföretagen i monopolställningen. Gentemot detta skall jag be att få peka på den utveckling, som helt nyligen var på väg här i Stockholm; där fanns sannoligen inte mycken plats för enskilda företagare att få tillfälle att visa vad de kunde åstadkomma.

Herr **MANNERSKANTZ** (kort genmäle): Herr talman! Då herr Eriksson talar om monopolställning, skulle jag vilja genmäla, att det är inte nog med att påpeka, hur det ser ut i dag, utan det gäller att i tid beakta tendensen och förutse den slutliga utvecklingen. Fortsätter den nuvarande tendensen som den gjort hittills — vilket den har gjort starkare i vissa städer än i andra — blir det slutligen så, att ingen annan än det allmänna får bygga, och då föreligger monopol, men ännu ha vi inte kommit därtill.

Det är så, mitt uttalande måste uppfattas, och det är den utvecklingen som jag har velat varna för.

Beträffande barnfamiljerna ha vi ju gått med på att vi skulle ge bostadsrabatter åt dem som ha tre barn eller flera, men vi anse att man kan stanna därvid. Sedan kan man fråga sig om man bör ge barnfamiljerna bidrag på tio olika sätt. Det kan väl begränsas till några få.

Slutligen skulle jag vilja säga till herr Eriksson, att vi inte heller begärt, att man skall slopa alla subventioner. Jag har bara, vilket herr Eriksson tydligen godtog, konstaterat att subventionerna sannolikt äro ett skäl till att den nuvarande bostadsbristen är så stor. Vi ha velat att man inte skall öka den utan minska

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen.

den, då det nu ser ut att bli en kostnadsminskning.

Herr **ERIKSSON, EINAR** (kort genmäle): Herr talman! Jag har inte anledning att betvivla herr Wehtjes ärliga strävan när det gäller att klara bostadsförsörjningen inom de företag som ha nöjet att ha honom till ledare och chef. Jag förmodar att jag inte uttalade mig på det sättet över huvud taget, utan när jag talade om högern och folkpartiet framhöll jag att det är inte riktigt, när man vill göra gällande — som man tycks göra åtminstone i propagandan — att en annan bostadspolitik här i landet skulle ha förhjälpit oss ur den bristsituation som vi för närvarande befinna oss i.

Därmed har jag också besvarat herr Mannerskantz' replik, eftersom han säger: »Vi vilja icke slopa de nuvarande förmånerna i form av statlig subventionering till barnfamiljerna, vi vilja endast i viss mån begränsa den.» Men om man i ett utskottsutlåtande säger, att en annan bostadspolitik skulle ha försatt oss i ett bättre läge, då måste detta tolkas så, att hela den statliga bostadspolitiken är orsaken till bristläget i dag.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr **TALMANNEN** anförde: Efter samråd med andra kammarens talman och talmanskonferensen får jag beträffande arbetets ordnande under återstoden av vårsessionen meddela, att, såvitt nu kan bedömas, plena med kamrarna komma att hållas alla vardagar med början kl. 11 förmiddagen. I morgon onsdag är det icke avsett att hålla kvällsplena; övriga dagar komma sådana plena att anordnas, i den mån arbetet så kräver.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 236, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en mera produktiv fiskodling i Kalix älv;

nr 237, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i kungörelsen angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m.;

nr 240, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nötboskapsavelns befrämjande under budgetåret 1949/50;

nr 241, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens sockernämnd för budgetåret 1949/50;

nr 242, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 243, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till bokföringsverksamheten inom jordbruket;

nr 244, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt hamp- och linodlingen m. m.; ävensom

nr 245, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten å Bogesunds egendom m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 178, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49; samt

nr 179, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 no-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

vember 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

nr 47, angående beräkning av beviljningarna för budgetåret 1949/50, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vapenförordning, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om explosiva varor;

andra lagutskottets memorial nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts propo-

sition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 24 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 171 punkten I.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Då jag har deltagit i tredje avdelningens behandling av detta ärende och dessutom i rätt stor utsträckning handlagt dylika ting som kommunalman, ber jag att få göra ett litet inlägg i debatten.

Först ber jag att få konstatera, att det är med en viss tillfredsställelse jag märker, att en del motionärer i år verkligen börjat skilja på produktion av bostäder och förvaltning av bostäder. I fjol var det nog rätt så oklart på den punkten, och delvis hänger det nog i också i år.

Det låter ju rätt plausibelt att tala om fri konkurrens, som reservanternas göra. För min del måste jag kräva, att man låter de kommuner, som anse sig ha förutsättningar därför, delta i konkurrensen, när det gäller själva produktio-

nen, alltså bygga i egen regi i detta ords egentliga bemärkelse. Hittills har det skett i så ringa omfattning, att reservanternas rädsla verkar mycket omotiverad och nog bottnar i att de inte vilja ha någon konkurrens från kommunerna i detta avseende.

Vad beträffar entreprenörerna framhöll jag vid fjolårets riksdagsdebatt, och jag ber att få upprepa det nu, att för en entreprenör bör det vara egalt, om han bygger för ett allmännyttigt kommunalt, kooperativt eller enskilt företag. Det avgörande bör väl vara, att entreprenadkontraktets förpliktelser uppfyllas.

Jag ber att få säga herr Wehtje en sak. Han nämnde ju själv, att han är stor företagare. Jag tänker då på ett stort företag, som står under hans domvärjo och arbetar mycket med entreprenader, framför allt för staten. Är det något obehag att lämna in entreprenadanbud åt staten, en kommun eller ett kooperativt företag? Skall det inte smälla lika högt? Eller har man någon allmän motvilja mot de sistnämnda slagen av företag?

Jag ber också att få tillägga, att i den mån det förekommer trustbildningar eller andra överenskommelser mellan en-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

treprenörerna — herr Mannerskantz var ju inne på det — så bör det vara ett stort intresse, ja rent av nödvändigt, att kommunerna få börja bygga i egen regi.

Jag noterar också, att det är få byggmästare, som bygga hus för att ha dem kvar. Är byggmästaren inte entreprenör, säljer han i regel fastigheten, när hyror-na äro fasttällda och hyresgästerna börjat flytta in.

Men, herr talman, jag skall inte uppehålla mig vid den saken. Det har förvånat mig, att den rätt långa debatt, som har ägt rum i detta ärende, inte alls har rört sig om reservationens kläm. Det brukar i varje fall herr Mannerskantz hävda i avdelningen, att det som står i klämman är viktigast. Vad begära nu reservanterna? De begära en allmän omprövning av den statliga bostadspolitiken. Nu kan jag inte neka mig nöjet att erinra om att det inte är så värst länge sedan man på ungefär samma håll krävde, att det s. k. utredningsraseriet skulle minskas. Men här är man gång efter annan i färd med att kräva mycket omfattande och kostsamma utredningar.

Vad den här ifrågasatta utredningen beträffar, torde en omprövning av vissa delar av bostadspolitiken vara behöfelig. Men då syftar jag närmast på att ernå en förenkling och inte att åstadkomma nya direktiv, som påyrkas här och i en annan reservation.

Även jag tror, att byggnadskostnader-na nu ha nått kulmen. Men man borde, åtminstone när det gäller sådana här ting, till det resultatet, utan man bör veta litet grand också och röra sig med fakta. Vidare få vi väl hoppas på att den i år så ytterligt skärpta och snäva kvoteringen skall komma att uppmjukas redan nästa år. Ser jag då litet realistiskt på utredningskravet, kommer jag, herr talman, till det resultatet, att förslagsställarna äro litet för tidigt ute med sitt krav på en omfattande och allsidig utredning, ty de kunna ju bara röra sig med antaganden. Visst material finns för all del redan inom bostadsstyrelsen, och det provas varje år, men en större utredning föreligger det inte skäl att nu sätta i gång med.

Jag ber också att få erinra om att vid en allmän omprövning skulle man även pröva den nya organisationsformen för behandling av dylika ärenden, och den förverkligades ju så sent som i fjoi. Jag tycker därför, att herrarna äro litet väl tidigt ute. Vi få inte glömma, att det här rör sig om ytterst svårbedömda ting.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Jag tror, att det är en alldeles oriktig tolkning, då man försöker av det här föreliggande materialet och den förda diskussionen få fram en sådan bild av det hela, som att man från den ena sidan skulle vilja motarbeta möjligheten till att öka bostadsbyggandet och skapa billiga bostäder för hyressökande och från den andra sidan skulle vara särskilt ivrig för den saken. Jag tycker, att det är en alldeles felaktig bild av hela saks-läget. I verkligheten ha vi ju i motionerna och även i reservationerna noga understrukit vikten av att åtgärder vidtas, som leda till en sådan fri konkurrens, som kan på snabbast möjliga sätt bringa fram tillräckligt antal bostäder till bästa möjliga pris. Det behöves inte vara någon tvekan om ståndpunkten i det fallet. Jag tycker därför, att det är alldeles oriktigt att framställa det så, som om man på den ena sidan var motståndare till ett sunt bostadsbyggande och på den andra sidan var förespråkare för det.

När herr Karlsson t. ex. i sitt anförande drog den gamla historien, som jag tycker nu borde vara avlivad för länge sedan, att de enskilda byggarna inte förmådde i det kritiska läge, som uppstod vid krigsutbrottet, tillgodose bostadsbehovet, så tycker jag verkligen, att den frågan har varit uppe så pass många gånger och förklarats så pass många gånger, att man inte skulle behöva ta upp den till behandling ytterligare. Alla veta ju, och det är för resten också bevisat i offentliga handlingar, att det var ränteläget och det myckna arbetet med byggande av skyddsrum, bristen på ar-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

betskraft och en hel del andra saker, som samverkade till att det vid det tillfället inte kunde gå att genomföra en byggnation i det hastiga tempo som man hade önskat. Det blev därför en stagnation.

Då ingrep man från kommunalt och statligt håll och frambringade sålunda ett bostadsbyggande med statligt stöd för att på det sättet lättare kunna genomföra det önskvärda byggandet. Men det hindrar ju inte — om man i en sådan given situation kände behov av att söka statligt stöd och subventioner för att få byggnationen i gång — att det sedermera kan behöva tas under omprövning. Det är ju inte så alldeles självklart, att man skall fortsätta på den nu inslagna vägen precis som hittills.

Herr Iwar Anderson menar, att vi äro för tidigt ute. Det kan jag inte förstå. Vi ha dock gått den här vägen i snart tio år, så det finns ju inte så litet material, som man kan bedöma. Den, som har följt verksamheten på detta område, har ju kunnat märka, att det har förekommit åtskilliga tendenser, som inte ha varit så lyckliga.

Jag tillhör inte dem, som opponera sig emot att det är skillnad mellan exempelvis kommunalt och enskilt bygge i vad gäller belåningsprocenten. Jag menar, att skall en enskild person bygga, bör han åtminstone sätta in 15 procent i bygget, annars kan han låta bli att bygga. Men om han kan sätta in 15 procent i ett bygge och belåna det till 85 procent men inte får någon kvot till bygget, är han ju lika illa ställd i alla fall. Det är sålunda inte skillnaden mellan belåningsgränserna, som synes mig vara det för närvarande mest avgörande, utan det är kvotfördelningen.

Någon talare i debatten har framhållit, att enskilda skulle kunna få bygga så mycket de ville. Det är ett fullständigt felaktigt påstående, ty det kunna de ju helt enkelt inte göra, eftersom bostadsbyggandet och byggnadsregleringen höra så nära samman med varandra, att man inte kan bortse från det ena vid bedömandet av det andra. Man kan ju inte bygga, om man inte får byggnads-

kvot. På den punkten ha vi menat, att man skulle försöka finna en utväg. Det är måhända mycket svårt att lösa detta problem, det skall jag villigt medge, men kanske finns det en form, varigenom man skulle kunna få fram en mera rättvis fördelning härvidlag. Ty kom ihåg, att det inte är tillräckligt, att man säger, att en enskild byggare kan bygga antingen i kommunal eller kooperativ regi. Ofta går det ju så till, om en kommun bygger i egen regi, att då lämnas entreprenaden till exempelvis HSB eller Riksbyggen, som sedan å sin sida lämnar bygget till en enskild byggare. Jag är inte alldeles säker på att man genom denna omväg får billigare bostäder än om de enskilda genom ökad kvottilldelning i förhållande till de kommunala och kooperativa företagen finge möjlighet att bygga i sådan utsträckning, att man hade ett tillräckligt jämförelsematerial.

Det har gjorts undersökningar på vissa platser om denna sak, både här i Stockholm och annorstädes, och där har det visat sig, att de enskilda kunde dels utföra byggena snabbare, dels också bygga billigare, så att de, fastän de icke erhölet någon subvention, ändå kunde komma ned till lägre hyror än de, som hade fått subvention.

Alltså synes mig en undersökning vara nödvändig, men utskottet vill inte vara med om att utreda direktiven för kvotfördelningen. Det är riktigt, som utskottet säger, att ett beslut i en förtursfråga inte kan överklagas. Det är just detta, som är den stora svårigheten. Om ett ärende har gått så långt, att den fördelande myndigheten har avslagit framställningen, vet jag mycket väl, att man kan anföra klagomål. Men här händer det t. ex., att en byggare har varit placerad på låt mig säga tredje, fjärde plats i fråga om fördelningen av kvoterna, och så kommer han kanske upp till andra plats. Sedan avslås inte hans ansökan, men man sätter ett annat, ett kooperativt eller kommunalt byggnadsföretag, framför honom. Då står han visserligen kvar, hans ansökan är inte avslagen, men genom denna omflyttning får han vänta ytterligare ett år eller två.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Dessutom kan det ifrågasättas, om det är klokt, att man i kommunens regi driver så stora företag, att det inte blir någon tilldelning över åt andra. Då får man ju ingen jämförelsemöjlighet.

Vad sedan beträffar det förslag, som har framförts här om ytterligare möjlighet att öka bostadsbeståndet, särskilt genom utbyggande av vindsutrymmena, har ju utskottet intagit en, som det heter, välvillig hållning. Jag skulle dock anse, att denna sak hade bort understrykas litet kraftigare, och måhända skulle man här lämpligen ha kunnat tänka sig, att dispensförfarandet skulle kunnat decentraliseras exempelvis till länsstyrelserna, för att man skulle få ett snabbare avgörande. Frågan om utbyggande av vindarna har undersökts, och det visar sig, att det finns mycket stora möjligheter att med en ringa investering få fram mycket goda lägenheter. Jag tror, att det vore ett sätt att snabbare få slut på den olidliga bostadsbristen.

Man måste väl ändå i det läge, som råder, allvarligen undersöka, om man inte kan få ett snabbare slut på bostadsbristen än som nu tycks ske på ett flertal håll. Nygifta, familjer och andra, som gå år ut och år in och vänta på att få en lägenhet, bli hårt prövade, och beskär man ytterligare investeringsmöjligheterna, är det ju klart, att då få de vänta så mycket längre.

Det var visst herr Karlsson, som sade, att det förelåg olika bud i reservationerna. Ja, det gäller, såsom han också själv underströk, vissa detaljer, och det kan ju inte vara så konstigt, att man kan ha olika uppfattning i vissa detaljfrågor, men i huvudsyftet, i själva målsättningen, äro vi dock ense. Den detalj, som anfördes, gällde, att vi i fråga om tre-kronorsbidraget hade gått på olika linjer. Jag får då säga: Är det så underligt, när man ser, hur detta bidrag i verkligheten ter sig? Antingen måste man försöka få det att rättvist tillfalla alla de familjer, som bo i sådana lägenheter att det kan utgå, eller också synes det mig att man inte har någon annan utväg än att ta bort det. Ty det kan inte vara rimligt, att en person, därför att

han har råkat få den turen att komma in i ett allmännyttigt företags lägenhet, skall få detta trekronorsbidrag, medan en annan person, som bor nära intill honom och som kanske är i ännu större behov därav, icke kan få bidraget. Jag tror inte för min del, att detta system i längden blir hållbart. Därför menar jag, att det inte är så underligt, när man ser verkningarna av detta, att man också kan ha olika meningar om det.

Jag tror, att man bör pröva vår bostadspolitik mycket allvarligt. Den ingriper i hela vårt samhällsliga liv, och det är nödvändigt, att man i tid undersöker, huruvida vi verkligen kunna fortsätta på den nuvarande linjen, eller om man till äventyrs måste finna några andra former. Jag tror inte, att det blir möjligt att fortsätta med subventionerna i den omfattning, som hittills har skett, och jag tror inte heller, att det skulle vara nödvändigt, om man verkligen undersökte, vilka möjligheter som kunna finnas för att i viss mån lägga om bostadspolitiken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen i den nu angivna punkten.

Herr KARLSSON, GUSTAF (kort genmäle): Herr talman! Herr Lindblom argumenterade för likställighet mellan de enskilda företagen och de allmännyttiga, och jag ställde mig frågan, om herr Lindblom verkligen på allvar menar, att de enskilda med möjligheter till spekulation i sina företag också skola ha möjlighet att låna upp till 100 % av allmänna medel. Men av fortsättningen av hans anförande förstod jag, att han inte menade så, utan han ansåg, att de skulle vara likaberättigade vid kvottilldelningen. Då vill jag fästa herr Lindbloms uppmärksamhet på att kvottilldelningen beslutar inte riksdagen, och det är väl tämligen säkert, att i varje län anser man att man har en för liten kvot, och i varje kvotort i detta land är man missnöjd med att man har för liten kvot. Det är, tror jag, en Guds lycka, herr talman, att vi slippa att också diskutera den saken, ty det skulle bli det verkliga kve-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

rulerandet, om vi nu även skulle ta upp frågan om avvägningen av kvoterna i det här landet. Det är en sak för sig. Det är klart, att herr Lindblom kan framföra sina önskemål, och man har ju i reservationerna blandat ihop kvottilldelningen och förslagen angående de bostadsbefrämjande åtgärderna, men detta om kvottilldelningen är något, som ligger alldeles vid sidan.

Slutligen är det inte tio års verksamhet man har att bedöma. Denna verksamhet har pågått sedan 1947 efter nuvarande linjer, och det är, förmenar majoriteten, för kort tid för att ge material till en ny utredning. Den må komma och kan kanske vara berättigad om några år. Det ha vi ställt öppet.

Det är bara dessa påpekanden jag ville göra, herr talman.

Herr LINDBLÖM (kort genmäle): Med anledning av det sista, som herr Karlsson sade, ber jag att få hänvisa till sidan 25 punkt XI och den i anledning därav förda diskussionen i utlåtandet. Riksdagen diskuterar således kvoten.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till den debatt som har förts och särskilt ägnat mig åt att försöka utröna, vad reservanterna syfta till med sitt förslag om att få omprövad den bostadspolitik, som har fastställts så sent som 1947 och 1948. Jag har inte kunnat finna några direkta positiva bidrag till en eventuellt ny bostadspolitik i de anföranden, som ha hållits från reservant- och oppositionshåll. Det har förekommit ett allmänt missnöje, främst emot den nuvarande kvottilldelningen och det sätt, varpå kommunala myndigheter handha den. Jag skall inte gå in därpå i det här sammanhanget. Det har dessutom uttalats enligt min mening ganska överdrivna farhågor för vart den av statsmakterna fastställda bostadspolitiken syftar. Man kan möjligen i reservanternas förslag till skrivning finna en antydning om vad de eftersträva. Det heter i reserva-

tionen — vilket har uppmärksamrats i debatten — att om »en helt annan bostadspolitik» förts under senare år, hade sannolikt någon sådan bristsituation, som vi nu befinna oss i, inte behövt uppstå. Och när man lyssnade särskilt till herr Mannerskantz' anförande, fick man kanske klart för sig, att bakom frågan om omprövning ligger närmast tanken, att man skall komma till »en helt annan bostadspolitik».

Vilken annan bostadspolitik kan man tänka sig som alternativ? Så värst många alternativ tror jag inte man kan leta fram. Men om man försöker fundera ut, vad som låg bakom herr Mannerskantz' anförande, så får i varje fall jag den uppfattningen, att han knöt an till hela den ekonomiska syn, som särskilt i högern haft en förkämpe. Där kommer t. ex. frågan om penningpolitiken in. En helt annan bostadspolitik skulle ju kunna tänkas, om vi hade haft en fri ekonomi med en högre ränta, som måste ha medfört högre hyror och dyrare bostäder.

Dessutom voro både herr Mannerskantz och herr Wehtje förespråkare för att subventionerna borde, om inte helt slopas, dock successivt avvecklas. Utöver de högre hyror, som hade kommit fram genom en annan räntepolitik, skulle vi alltså ha haft en annan subventionspolitik. Staten skulle inte på sätt som skett ha lämnat stöd åt bostadsbyggnad under de här åren. Särskilt för dem, som nu få det verkliga stödet, barnfamiljerna, skulle det ha blivit mycket höga hyror. Herr Mannerskantz gav faktiskt subventionerna skulden till bostadsbristen. Han menade, att den politik som har förts är den egentliga anledningen till nuvarande bristsituation, eftersom subventionspolitiken och penningpolitiken bland annat ha medfört en för dagen alltför hög standard på våra bostäder. Herr Mannerskantz menar naturligtvis, att vi på grund av subventionerna ha under dessa år kunnat bereda särskilt familjer med flera barn möjlighet att förbättra sin bostadsstandard. Den förda bostadspolitiken har givit ett sådant resultat. Följden har alltså blivit,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att vi under de senare åren kunnat göra bostäderna rymligare. I stället för att före kriget familjebostäderna i flerfamiljshusen till drygt 50 procent, alltså mer än hälften, voro enrumslägenheter, är sammansättningen nu ändrad, i det att tvårumsbostäderna ha fått betydligt större andel av produktionen. Vi bygga alltså större bostäder nu, men därigenom blir det enligt herr Mannerskantz mening för få bostäder. Vi kunna därför under nuvarande förhållanden inte komma ifrån, att det råder bostadsbrist.

Dessutom ha hyrorna hållits nere. Trots att lönerna nästan ha fördubblats på tio år, ha ju hyrorna ingalunda stigit lika kraftigt. De ha tvärtom i stort sett kunnat hållas vid 1939 års nivå. Detta innebär en förbättrad relation mellan inkomster och hyror. Att hyrorna hållits nere har självfallet ökat efterfrågan på bostäderna.

Jag fattade herr Mannerskantz så som om hans program var det motsatta. Han ville, att hyrorna skulle hållas uppe för att därigenom efterfrågan skulle kunna hållas nere. De lägre inkomsttagarna, som under de här åren faktiskt ha blivit föremål för särskild omtanke i den förda politiken, skulle genom herr Mannerskantz' program få bo trängre för att man skall kunna bereda alla plats.

Naturligtvis kan ett sådant resonemang ha ett visst fog för sig, och man kan alltid diskutera, om den bostadspolitik, som statsmakterna under de senaste åren med sådan kraft ha fört i standardökningssyfte, kommit vid rätt tidpunkt. Frågan är bara, om man vill acceptera en sådan bostadspolitik som reservanterna, i varje fall reservanten herr Mannerskantz, förordade. Vi vilja inte acceptera en sådan bostadspolitik, och jag är alldeles övertygad om att inte heller något annat parti i ansvarsställning hade kunnat föra en sådan bostadspolitik.

Med en »helt annan» bostadspolitik har jag också förstått, att man vill ge de enskilda byggherrarna ett större svängrum än för närvarande. Då skulle det, menar man, bli bättre. Jag vill erinra om att det man här diskuterar gäller flerfa-

miljshusen. Dessa omfatta ca en fjärdedel av den årliga byggnads- och anläggningsverksamheten i landet. Hälften av våra investeringar i byggnader och anläggningar gäller inte bostäder. Av den hälft, som avser bostäder, faller hälften på en- och tvåfamiljshus. Det är alltså bara en fjärdedel av den totala byggnadsverksamheten som gäller flerfamiljshusen. Kommuner, kooperativa företag och allmännyttiga företag ägna sig ju knappast åt de övriga tre fjärdedelarna av byggnadsverksamheten. Dessa tre fjärdedelar äro i stort sett förbehållna enskild byggnadsverksamhet. Det är alltså den fjärdedel, som faller på flerfamiljshusen, som vi diskutera. Där ha — det är alldeles riktigt — staten och kommunerna tillsammans påtagit sig ansvaret för bostadsförsörjningen. Det innebär den nu förda bostadspolitiken. Man fördelar ansvaret och uppgifterna. Staten ställer krediter till förfogande, och man förutsätter, att kommunerna dels se till, att det bygges bostäder, och dels ta initiativ till och svara för en ändamålsenlig förvaltning av bostäderna.

Enligt min mening äro de kommunala organen mycket lämpliga för att förvalta bostäder. Allmännyttiga företag och kooperativa företag äro också lämpligare förvaltningsorgan för våra bostäder i flerfamiljshusen än vad enskilda äro. Vi ha så många erfarenheter från det förflutna, som jag inte skall ta upp till diskussion här. Jag är alldeles övertygad om att den stora allmänheten känner sig betydligt tryggare, när den har sitt hem i ett av kommunen eller något kooperativt eller allmännyttigt företag ägt flerfamiljshus än i en enskild fastighetsägares hus. Skillnaden märks särskilt i dag, när den stora allmänheten väl vet, att den i dessa kommunala eller av allmännyttiga företag ägda fastigheter icke blir utsatt för någon som helst uppskörning, medan det i fråga om hus som förvaltas och ägas av enskilda fastighetsägare tyvärr finns tendenser åt det hållet, som ständigt måste stävjas.

Vi sticka inte under stol med att den bostadspolitik, som nu föres och som vi också i framtiden vilja föra, syftar till

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att i så stor utsträckning som möjligt vidga kommunernas, de allmännyttiga företagens och de kooperativa företagens möjligheter att äga och förvalta bostäderna i våra större samhällen och städer. I fråga om förvaltningen får det inte råda någon tvekan om att den bostadspolitik, som här föres, syftar till detta.

Däremot ha statsmakterna aldrig uttalat några önskemål om att dessa bostäder skola byggas i kommunal regi, och det förekommer ju inte heller i någon nämnvärd omfattning. Vi känna till fem kommuner i landet, som ha egna bostadsföretag. Det är Stockholm, Göteborg och tre andra orter. Detta förhållande visar ju, att vi i dag inte ägna något särskilt intresse åt att främja byggandet i kommunal regi.

De enskilda byggmästarna stoppas alltså icke av den anledningen, att den nuvarande bostadspolitiken skulle tränga ut dem genom att hindra dem att producera. Tvärtom är det ett faktum, såsom har sagts här tidigare, att även byggandet av flerfamiljshusen — en fjärdedel av den byggnadsverksamhet vi ha i landet — domineras av de enskilda byggherrarna.

Men vi skola komma ihåg, att det finns två grupper av byggmästare. Den ena är de egentliga byggmästarna, som i huvudsak ägna sig åt att bygga på entreprenad åt enskilda företag, åt kommuner, åt kooperativa och allmännyttiga företag. Den andra gruppen av byggmästare dominerade särskilt tidigare. Den består av byggmästare, som inte bara bygga hus, utan också i allmänhet äga den mark, varpå huset bygges, och den fastighet, som så småningom blir färdig. Ägare av mark, ägare av fastighet — den kombinationen av byggmästare är väl närmast den som i debatten har kallats för spekulationsbyggmästare. Jag medger gärna, att dessa sistnämnda byggmästare genom den bostadspolitik som nu föres komma i ett sämre läge än tidigare. De få mindre svängrum efter hand som kommunerna själva komma att äga den mark, som skall bebyggas, och efter hand som kommunerna själva skaffa sig spekulationsfria förvaltningsföretag. Men jag för min

del är inte övertygad om att byggmästarna i gemen förlora på denna nyordning, som håller på att uppstå. Goda yrkesmän inom byggnadsfacket ha alltså sin mycket stora chans. Genom den nya bostadspolitiken har skett en sanering bland byggmästarna, som även i byggmästarkretsar hälsats med ganska stor tillfredsställelse. För många, många år sedan kunde en byggmästare, såsom det har sagts en gång tidigare i denna kammarer, starta med femtio öre på fickan och ha chans att tjäna en liten förmögenhet. Den enda risk han löpte var att han kunde förlora sin femtioöring. Jag tror, att den tiden är förbi, ty den politik, som nu föres och som statsutskottet även i år har tillstyrkt, innebär ändå en stabilisering och sanering. Vi få en säkrare och jämnare produktion. Vinsterna bli visserligen mindre än förr för de byggmästare, som bygga på entreprenad, men å andra sidan tror jag att också riskerna bli mindre, framför allt riskerna både för företagarna och för det allmänna, att den ena kraschen kommer efter den andra. Jag skulle tro, att vi i dag inte behöva riskera någon krasch på bostads- och byggnadsmarknaden, just därför att dessa nya förhållanden stabilisera marknaden. Ingen räknar med någon risk för bakslag.

Det som har väckt den starkaste irritationen — det har märkts i denna debatt också — är naturligtvis byggnadsregleringen, som självfallet är mycket besvärlig. Men byggnadsregleringen trodde jag att man i stort sett var enig om. Den ingår som ett väsentligt led i vår stabiliseringspolitik, och den är nödvändig i dag, om vi vilja göra allvar av våra ansträngningar att få större utrymme för vår export. Den som känner förhållandena vet, att under den stora byggnadsrushen strax efter krigsslutet överfördes till byggnadsverksamheten i landet åtskilliga tiotusental arbetare ifrån våra basindustrier, våra exportindustrier, för vilka det blev utomordentligt svårt att få arbetskraften att räcka till. I våra järnverk fick man sluta med treskiftet och kunde knappast hålla tvåskift. Man har ännu inte på alla håll kunnat återgå till treskift. Brist på yrkeskunnig arbetskraft

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

gör sig starkt gällande på åtskilliga håll inom våra järnverk och järnbruk. Detta är känt för dem som syssla med dessa ting. Vad som har gjort, att vi nu under de senaste månaderna eller det senaste halvåret ha fått en något förbättrad situation på arbetsmarknaden och fått möjlighet att föra arbetskraft tillbaka till våra viktigaste basindustrier, är dock den starkare återhållsamhet, som har framtvingsats inom byggnadsverksamheten. Skulle man nu släppa efter där, mistänker jag att de ansträngningar, som ha gjorts under det sista året och som jag trodde alla voro överens om, ha skett förgäves och att vi inte skulle komma någon vart med våra försök att få balans i vår ekonomi. Därför tror jag inte att man skall hoppas för mycket på möjligheterna att snabbt komma i det läge, då man kan tillfredsställa den väldiga efterfrågan på bostäder, som nu gör sig gällande. Att det sedan i vissa kommuner måste, på grund av att bostadskvoterna äro så små, uppstå strid kring frågorna om vilka av de konkurrerande företagen som skola få bygga, följer tyvärr med systemet. Jag tror inte, att det är så mycket att göra åt det. Man bör dock komma ihåg att detta bråk är begränsat till ett fåtal platser. Denna fråga har inte så stora proportioner som man gör gällande här, och den hör icke till bostadspolitiken i stort. Det föreligger i varje fall icke något försök ifrån statsmakterna att, såsom här har påståtts, via handhavandet av kvottilldelningarna strypa den enskilda företagsamhetens möjligheter. Vi ha ingalunda några sådana baktankar.

Jag kan inte inse, att de av reservanterna framförda argumenten för en omprövning av bostadspolitiken äro hållbara. Vi måste fortsätta att föra den bostadspolitik vi äro inne på. Att göra återtag nu skulle vara fullständigt orimligt och dessutom enligt min bestämda mening också alldeles omöjligt. Därför bör man tills vidare uppskjuta sina funderingar om att få plats för en annan bostadspolitik, i varje fall om det gäller en sådan bostadspolitik som herr Mannerskantz förordade.

Herr MANNERSKANTZ (kort gemmåle): Herr talman! När jag först hörde statsrådet Andersson, tyckte jag, att han hade ganska riktigt tolkat det som jag åsyftade i mitt anförande. Jag tyckte också det var bra, att han ärligt sade ifrån, att man syftade till att staten och kommunerna, alltså det allmänna, skulle få största möjliga del i produktionen av flerfamiljshus. Men sedan föreföll det, som om statsrådet i slutet av sitt anförande tog tillbaka det mesta av vad han sagt, ty det var många vändningar som gingo ut på att man inte vill utrota den enskilda byggherrens och att man inte har någon mening emot att enskilda bygga åt sig själva.

Såsom jag tidigare sade är det inte bara läget för dagen som man har att fästa sig vid, utan också det mål som man vill komma fram till. När man har kommit dit att den enskilda byggherrens i fråga om flerfamiljshus är praktiskt taget borta, då komma olägenheterna verkligen att visa sig. Det är det som man i tid måste värja sig för.

Vad som enligt vår mening borde undersökas är, om man inte skall hålla efter denna på många olika sätt framträdande trängtan hos de allmännyttiga och kommunala företagen att breda ut sig på de enskilda byggherrarnas bekostnad och stävja kommunernas åtgöranden för att hjälpa dem därvidlag. Man bör avstå från att fullfölja den politik, som nu allt tydligare börjar drivas — särskilt i de kommuner där den avancerat längst — ty annars kommer den att slå igenom överallt. Man måste i tid vara vaken härför, när man ser saken så som jag ser den.

Vidare tycker jag, att det är oriktigt att av mitt anförande läsa ut, att vi ansett det vara fel, att barnfamiljerna ha fått större utrymme. Det är inte så. De som mest ha brett ut sig äro andra än barnfamiljerna. De är sådana som inte ha disponerat egna lägenheter tidigare, utan ha bott hos sina föräldrar eller på något annat sätt varit inneboende, som skaffat sig egna lägenheter. Andra familjer, som skulle ha flyttat till en mindre våning, om inte hyresregleringslagen hade funnits — t. ex. föräldrar, vilkas barn ha kommit ut i världen — sitta nu

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kvar i en för stor våning. Hyresmarknaden blir låst med det system som nu råder, och det är en av orsakerna till att vi inte lära bli av med bostadsbristen så länge man fortsätter på samma väg som hittills. Det är därför som jag för min del anser, att det skulle vara klokare att välja vägen att först avhjälpa bostadsbristen och sedan göra den sanering av bostadsbeståndet i övrigt, som avsågs i socialministerns förslag till riksdagen för tre år sedan. Detta förslag har man alldeles gått ifrån, och det tycker jag är oriktigt.

Jag tror också, att det är en synpunkt, som inte har kommit fram här. Det finns så många institutioner, som behöva placera sina medel i fastigheter, även om räntan blir låg, t. ex. försäkringsbolag och stiftelser. De få ju mindre och mindre möjlighet att placera sina pengar i hus, som de själva äga — ett placeringssystem, som jag inte tycker är alldeles odugligt. Hyresgäster i sådana hus ha aldrig haft anledning att beklaga sig. Husen ha skötts väl, och man har inte haft några tråkiga erfarenheter.

Innan det nuvarande systemet sattes i gång fanns det alltid ett överskott på bostäder. Detta överskott var den bästa regulatorn. Det är den vi skola försöka få tillbaka. Det går inte med det nu tillämpade systemet.

Herr statsrådet **ANDERSSON**: Herr talman! Endast en kort replik. För att inga missförstånd skola uppstå efter herr Mannerskantz' anförande vill jag påpeka, att när jag starkt framhöll, att jag ansåg kommunernas organ vara lämpade att handha bostadspolitiken, åsyftade jag — och jag tror jag sade det klart — förvaltningen av fastigheter. De kommunala förvaltningsorganen uppmuntras nu genom den statliga bostadspolitiken — det är alldeles uppenbart — och det betraktar jag som en stor fördel. Där emot åsyftade jag ingalunda, att kommunerna skulle lägga sig till med egna organ för produktion. Sådant förekommer endast i liten utsträckning — det erinrade jag om — och det är naturligtvis

inte något fel i att kommunerna försöka sig på egen produktion. Att förbjuda kommunerna detta har ingen ifrågasatt. Konkurrensen måste nog vara fri även på detta område. Men statsmakterna göra inga försök att uppmuntra kommunerna att starta egna produktionsföretag. Det är alltså *förvaltningsorgan* som kommunerna få möjlighet att hålla sig med. Därvidlag få kommunerna företräde framför de enskilda.

Herr **JOHANNESSEN**: Herr talman! Jag har begärt ordet därför att Stockholms stads bostadspolitik har apostroferats så många gånger i den pågående debatten, nu senast av herrar Lindblom och Mannerskantz. Och i den reservation beträffande de allmänna principerna för den statliga bostadspolitiken, som vi just ha diskuterat, har man speciellt anført ett beslut i Stockholms stadsfullmäktige som ett »eklatant exempel» på maktmissbruk. Eftersom reservanternas tydligen anse, att detta beslut har det bevisvärdet, att det skulle kunna rättfärdiga hela reservationen, vill jag nämna något om vad det innebär. Men innan jag gör det, skulle jag, herr talman, vilja säga med anledning av de allmänna synpunkter som ligga bakom reservationen och med anledning av de anföranden som herrar Mannerskantz, Wehtje och Sundelin tidigare ha hållit, att jag tycker mig i deras anföranden förmärka en viss rädsla för det som de annars i allmänhet anse sig vara de enda verkliga försvararna av, nämligen den fria företagsamheten och den fria konkurrens, som följer med den. Det är egendomligt, att man skall ha en sådan rädsla för konkurrens både när det gäller ägandet och förvaltandet av bostäder och ännu mera när man kommer in på det kapitel, som heter producerande av bostäder.

Jag vågar påstå, att herrar Mannerskantz, Wehtje och Sundelin i denna debatt faktiskt ha fortsatt med försök, som gjorts både i kommunala instanser och i den borgerliga pressen att förvilliga begreppen för allmänheten i fråga om de

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

olika företagsformerna på bostadsbyggnadsområdet. Det har visserligen många gånger i denna debatt — senast av herr statsrådet Andersson — sagts att det i själva verket är den privata byggmästarkåren här i landet, som helt dominerar bostadsproduktionen, men ändå få vi höra, att vi äro på väg mot ett statligt eller kommunalt monopol eller, såsom herr Mannerskantz mycket drastiskt uttryckte det, att vi vilja utrota allt enskilt byggande. Det finns enligt min mening ingen som helst täckning för det påståendet. Jag vill ställa en direkt fråga och begär ett svar därpå: Räknas inte de privata byggnadsentreprenörerna till de privata företagarna? Det vore bra, om vi kunde få ett klart svar på den frågan, ty blir svaret jakande, faller därmed hela den förda argumentationen.

Jag skulle som exempel i detta sammanhang vilja taga förhållandena i Stockholm, eftersom det antytts, att utvecklingen här gått längst på detta område. Jag tar då siffror från år 1948, som äro de senaste som kunna redovisas; det året bör också tendenserna ha varit mest utpräglade, om herrar opponenter ha rätt.

För de kommunala bostadsbolagen i Stockholm byggdes år 1948 sammanlagt 3 033 lägenheter. Av dessa uppfördes 2 782 lägenheter av privata entreprenörer och 251 i bolagens egen regi. I förhållande till samtliga för bolagen uppförda lägenheter utgjorde de senare således 0,8 procent. Herr statsrådet Andersson sade nyss, att det endast är i Stockholm och Göteborg och på tre mindre platser i landet, som kommunerna bygga i egen regi. Jag vill att herrarna själva skola tänka efter hur stor del de lägenheter, som de bygga i egen regi, utgöra av hela bostadsproduktionen i landet under året. Det blir då inte fråga om procent utan om promille, men lika fullt skapar det rädsla för vad man kallar en stark tendens till statligt eller kommunalt monopol, enligt vad vi ha fått höra i denna debatt.

I reservationen heter det: »Ett eklatant exempel på hur denna ställning kan missbrukas av kommuner utgör ett ny-

ligen inträffat fall i Stockholm. En opåräknad minskning av bostadskvoten ledde där till att den för enskild byggen-skap beräknade andelen nedskars på ett drastiskt sätt.»

Jag vill illustrera det drastiska nedskärandet.

Av fastighetskontoret framlades ett förslag till fördelning av byggnadskvoten, vilket i oförändrat skick tillstyrktes av fastighetsnämnden. Förslaget innefattade en produktion för de kommunala bolagen på 2 402 lägenheter eller 39 procent av hela kvoten, medan enskilda spekulationsbyggmästare skulle få bygga 1 974 lägenheter eller 32,4 procent, allmännyttiga företag 9 procent, kooperativa företag 4,1 procent och slutligen — jag hoppar över den mindre betydande byggnadsverksamheten — byggare av småstugor och villor 8,3 procent. Vad innebär nu stadsfullmäktiges korrigerig i detta fall av fastighetskontorets proportionella fördelning? Jo, det av stadsfullmäktige nyligen fattade beslutet innebär, att i praktiken komma omkring 200 lägenheter av de sammanlagt 6 100 lägenheter, som det är fråga om, att överflyttas från de enskilda spekulationsbyggmästarna till de kommunala företagen, varigenom procenttalet för de förra kommer att nedgå till något under 30. För att ställa detta i ännu grällare belysning vill jag nämna, att år 1948 byggde de enskilda spekulationsbyggmästarna 15,5 procent av hela antalet lägenheter. Stadsfullmäktiges beslut innebär således i själva verket en utvidgning av den sektor, som utgöres av den enskilda spekulationsbyggenskapen. Jag tror att jag genom att anföra dessa siffror har givit en bild med fullt bevisvärde av vad man här kallar ett kommunalt övergrepp.

Jag måste, herr talman, tillfoga, att jag tror att speciellt herr Wehtje sammanblandat två beslut, som stadsfullmäktige ha fattat. Vid samma tillfälle fattades nämligen även beslut om att de kommunala bolagen i fortsättningen skulle få producera 4 000 lägenheter. Herr Wehtje har nog ställt denna siffra mot hela antalet lägenheter — 6 100 — som bostadskvoten för staden omfattar.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Dessa 4 000 lägenheter avse emellertid icke en bestämd tid, utan beslutet har tillkommit för att möjliggöra för bolagen att projektera byggnadsverksamheten för att vara färdiga därmed i god tid.

Vad den förda diskussionen i övrigt beträffar så ha herrar Wehtje och Sundelin förklarat, att de anse att man bör utvidga de privata spekulationsbyggmästarnas sektor, emedan de bygga billigare. I det sammanhanget har herr Wehtje stött sig på en utredning, som Stockholms byggmästarförening har förebrought. Herr Wehtje efterlyste samtidigt med mycken emfas den utredning, som pågår inom staden om byggnadskostnaderna för olika byggnadsföretag. Jag kan lugna herr Wehtje med att den utredningen ingalunda är bortglömd. Den kommer antagligen att redovisas redan i nästa vecka. Utan att veta mycket om utredningens resultat har jag dock några uppgifter på utvecklingen i Stockholm när det gäller byggnadskostnaderna för enskilda byggmästare i jämförelse med de kommunala företagens kostnader. Jag skulle vilja nämna de siffrorna i denna debatt, ty jag tycker att de äro mycket belysande.

Vårt fastighetskontor följer fortlöpande prisutvecklingen, och av siffrorna för åren från 1942 fram till 1946 framgår det, att de kommunala bolagens byggnadskostnader hålla sig $6\frac{3}{4}$ procent lägre än kostnader för enskilda spekulationsbyggmästare. Det är då att märka, att samtliga dessa kommunala hus uppfördes av privata entreprenörer.

Under år 1946 visade de privata entreprenörernas anbud en stark tendens att stiga, och vi kunde snart konstatera en stegring på omkring 10 procent. Då man granskade förhållandena, visade det sig, varpå denna stegring berodde. Jag erinrar inom parentes om att det vid den tiden var svårt att få fram byggnadsmateriel, särskilt för de underentreprenörer som hade hand om rör- och sanitetsanläggningar och elektrisk installation. Det blev tidsförluster för huvudentreprenörerna, som emellertid hade garderat sig däremot i avtalen med de

kommunala bolagen, och man kan beräkna, att en eller en och en halv procent av den nämnda stegringen kan rubriceras såsom ersättning för risk för tidsförlust. En beräkning i efterhand bestyrker riktigheten härav. Detta är vad de kommunala bolagen ha fått utgiva på grund av att byggena inte kunnat slutföras inom beräknad tid på grund av underentreprenörernas besvärligheter.

Man kan vidare konstatera, att ungefär 2 procent av den stegrade kostnaden berodde på höjda löner och materialpriser, men kvar stå 6,5 å 7 procent av kostnaden. Hur skall då denna del av höjningen av anbudssummorna förklaras? För att använda ett mycket mildt och fint uttryckssätt vill jag säga, att denna del av höjningen egentligen inte kan rubriceras såsom annat än en medveten höjning av anbudssummorna på grund av att man från den privata byggnadsverksamhetens sida kände, låt mig säga, oro för den under dessa år allt starkare skönjbara tendensen till en kraftig utveckling av de kommunala bolagen. Jag vågar alltså säga, att det var fråga om ett medvetet överbud vid anbudsgivningen, motsvarande ungefär 6,5 å 7 procent. Att sådana överbud voro möjliga, måste tyda på en viss ringbildning vid avgivandet av anbud.

Resultatet blev betydligt högre kostnader, och de uppgingo för olika företag till mellan 405 och 430 kronor per kvadratmeter färdigställd lägenhetsyta. Denna kraftiga stegring medförde en tendens till hyreshöjning, och eftersom vi redan tidigare trots alla subventioner hade svårigheter att få bostäder uppförda till kostnader, som kunde bäras av de lägsta inkomsttagarna i Stockholm, var det ett för fackmyndigheterna mycket allvarligt problem.

Ingen må väl under sådana förhållanden förundra sig över att kommunen för att åstadkomma verklig konkurrens med dessa anbudsgivare började i liten skala bygga i egen regi. Under år 1948 färdigställdes ett hundratal lägenheter — mera var det inte — av ett allmännyttigt bostadsföretag i Stockholm. Dessa byggen

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ha slutvärderats, och siffrorna ge vid handen, att byggnadskostnaderna uppgingo till 380 kronor per kvadratmeter färdigställd lägenhetsyta eller, för att all rättvisa skall vara skipad, omräknat med hänsyn till de lånevillkor, som gälla för den privata byggnadsverksamheten, 386 kronor 50 öre.

Det är inte att förvåna sig över att kommunen i detta fall, när tendenser till ringbildning i anbudsgivningen visat sig, sökt en utväg att hålla byggnadskostnaderna och därmed allmänhetens hyreskostnader nere. Det har också kunnat förmärkas en fallande tendens i anbudssummorna, dock icke så långt ned som före 1946.

Jag har velat nämna detta, ty jag tycker att de anförda siffrorna klart belysa, att den i debatten påtalade bostadspolitik, som bedrivs av staten och fullständigast av kommunerna, har där den fått någon utveckling haft en reell bakgrund i de försök som, enligt vad vi väl alla medgiva, måste göras för att hålla byggnadskostnaderna och hyreskostnaderna nere i ett så rimligt läge som möjligt.

Eftersom det i reservationen även påtalats, att de privata spekulationsbyggmästarna äro handikappade redan på grund av utformningen av långivningen, vill jag, herr talman, tillfoga, att det väl inte är alldeles uteslutet, att de kreditinstitutioner, som stå bakom dessa byggmästare, skulle kunna lämna toppkrediterna till samma ränta som staten lämnar motsvarande lån till de kommunala eller allmännyttiga bostadsföretagen. Då står man på en likvärdig grund även ur den synpunkten.

Slutligen skulle jag vilja bemöta vad både herr Wehtje och herr Sundelin anför om att de privata byggmästarna under alla förhållanden bygga snabbare än de kommunala. En undersökning på den punkten visar, att om man håller sig till enskilda byggmästare, som bygga ett eller två eller tre hus samtidigt, har tiden mellan erhållandet av byggnadstillstånd och meddelandet av igångsättningsstillstånd i allmänhet varit kortare än för kommunala företaget. De kommu-

nala bolagen ha emellertid planerat en bebyggelse, inte på 50 eller 60 lägenheter utan på 500 eller upp till 1 000 lägenheter i taget, och sedan dessa bolag fått byggnadstillstånd, ha de erhållit igångsättningsstillstånd vid en betydligt senare tidpunkt. Det är kanske det som förvillar begreppen. Håller man sig till tiden för husens färdigställande, är byggtiden fullt jämförbar mellan allmänna och enskilda byggnadsföretag.

Vid sådana förhållanden kvarstår intet av argumenten mot den statliga bostadspolitiken. Med det anförda har jag, herr talman, velat understryka det berättigade i denna politik och betydelsen av att kammaren går på utskottets linje.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Jag har begärt ordet i anledning av ett yttrande, som fälldes av herr Einar Eriksson i hans första anförande före middagsuppehållet. Han tycktes vara bekymrad över mitt ställningstagande i utskottet och frågade, hur det gick ihop med folkpartiets deklarerade vilja att hjälpa de små och betryckta i samhället — jag tror att det var ungefär så hans ord föllo. Han hade fäst sig vid ett uttalande i reservationen, där det uttalas tvivel, huruvida den förda bostadspolitiken har varit den i allo riktiga.

När man ser på förhållandena på bostadsmarknaden, kan det väl vara försvårbart, om man hyser vissa tvivel om huruvida den förda politiken verkligen har varit den riktiga. Men jag vill fästa herr Einar Erikssons uppmärksamhet vid att jag bestämt sade ifrån, att jag inte delar herr Mannerskantz' uppfattning om att den statliga subventioneringen är orsaken till det läge, i vilket vi ha råkat.

Jag vet inte om herr Eriksson har observerat, att jag har undertecknat även en annan reservation, som går ut på en utvidgning av gränserna för trekronorsbidraget. Jag hoppas verkligen, att han inte skall ha några betänkligheter mot att följa mig på *den* linjen, och att vi där gemensamt skola kunna verka för

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att hjälpa de ekonomiskt svagt ställda, inte bara såsom nu sker huvudsakligen i storstäderna utan även på landsbygden.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Utskottsmajoriteten och reservanterna ha i år tagit upp till principiell diskussion den stora frågan om företagarnas och fastighetsägarnas skäliga rätt och intresse i samband med den statliga bostadspolitiken. Här finns emellertid i den moderna bostadspolitiken en annan part, vars intresse jag alltid har haft ögonen på, när vi ha diskuterat den, men som jag inte alltid funnit beaktade på annat håll.

Jag har nämligen ställt mig denna fråga: i den mån nu en allt större makt över bostadsuthyrningen här i landet samlas hos de kommunala organen, vilka garantier ha vi då, att de förmåner, som de kommunala organen sålunda tillhandahålla åt medborgarna, bli fördelade på ett rättvist och rimligt sätt?

Låt oss komma ihåg, vilken makt man nu samlar hos kommunerna. Det har på ett sätt, som i hög grad har intresserat mig och är förtjänt av att väcka den största uppmärksamhet, sagts ifrån på socialdemokratiskt håll, att man, ehuru man ännu inte på långa vägar har nått dit, målmedvetet siktar till att så långt det är möjligt eliminera det privata fastighetsägandet i städerna och att alltså samla fastighetsbeståndet i kommunernas hand. All nutida lagstiftning går i den riktningen. Som exempel härpå kan jag nämna expropriationslagen, som vi få behandla i höst. Då är det självklart, att i den mån det är fråga om kommunernas hus eller hus som ägas av allmännyttiga, av kommunerna behärskade företag, kommunerna också råda över uthyrningen. Men det intressanta är, att i den mån det finns kvar ett privat fastighetsägarande, veta kommunerna att på varjehanda olika vägar även på denna punkt förskaffa sig inflytande över uthyrningen. Det kan ske genom att uppställa villkor, då tomter säljas eller upplåtas. Det ställes villkor vid byggnadsstillstånd, eller sägs åtminstone ifrån till

vederbörande sökande, att om han skall få byggnadsstillstånd, är det nog bäst att han förbinder sig att hyra ut sina fastigheter på ett sätt som kommunen kan vara tillfreds med. Det ställes sådana pretentioner i sammanhang med beviljandet av de statliga lånen. Och sist men icke minst sägs det till fastighetsägarna: »Var snäll och träffa nu en frivillig överenskommelse med kommunen om att Ni skall hyra ut så som kommunen vill.» Fastighetsägarna torde här och var befinna sig i ett sådant läge, att de inte gärna kunna underlåta att ingå sådana s. k. frivilliga överenskommelser. Jag säger naturligtvis inte, att det är på det sättet överallt, men jag har givit en liten katalog över de vägar, som finnas.

Jag tycker att man inför denna situation för det första skulle göra klart för sig, i vilken utsträckning det är skäligt och lämpligt, att kommunerna lägga sig till med en sådan makt, och jag skulle vilja tillägga: ett sådant ansvar. Vilja vi styra fram emot det samhällsmålet att all uthyrning i kommunerna blir beroende av kommunala organ? På vissa punkter tycker jag att det är alldeles tydligt, att man inte enligt gällande rätt kan uppställa sådana här villkor. På andra områden kan man diskutera den saken. Nog av — här borde det dragas bestämda skiljelinjer, så att det blir klart, i vilken utsträckning det är meningen att kommunerna skola råda över var någonstans vi skola bo.

För det andra: i den mån man kommer till det resultatet, att kommunala organ, bostadsförmedlingar eller vad de kunna heta, skola bestämma över var vi skola bo, torde det vara angeläget att tänka på att denna kommunala maktutövning blir vederbörligen reglerad. Det kan ju läggas så många synpunkter på urvalet av bostadssökande. Jag har exempel från en grannkommun till Stockholm, som har försökt att med alla de medel, som den har kunnat räkna ut, genomföra en ordning, varigenom bostadstillgångarna inom kommunen förbehållas kommunens egna medlemmar, så att inte några utbölingar få tränga sig in. Den har med andra ord försökt

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

genomföra en sådan avstängningspolitik gentemot andra kommuner, som vi känna från mörka århundraden, 1700-talet och början av 1800-talet. Ett annat exempel, som också är taget från praktiken, är att man inom en viss kommun har försökt att i första rummet förbehålla bostäder åt arbetare vid en industri, som det ur någon allmän synpunkt är angeläget att främja. Kommunerna kunna också tänkas anlägga andra liknande synpunkter. Den ena kommunen vill giva företräde för dem, som äro i ett visst ekonomiskt läge, en annan vill främja familjer med många barn. Det kan anläggas allehanda olika synpunkter, som man av en eller annan anledning kan beteckna som lojala och fullt justa. Men dessutom kan det inträffa, att man i kommunerna tillämpar samma princip, som nu inrotas hos det ena statsorganet efter det andra, där man har att pröva tillståndsfrågor, nämligen att man tillmötesgår den som vet att hålla sig mest energiskt framme, för att inte tala om den risk, som naturligtvis alltid finns, att privata intressen nästla sig in: man låter bekanta och bekantas bekanta få företräde.

Jag säger detta med tvekan, ty jag vet att i det stora hela går allt just och hederligt till i våra kommuner, och jag vet att var gång man i riksdagen diskuterar sådana här möjligheter, åberopa alla de kommunalmän, som sitta här, hur utmärkt det går till i deras kommuner. Det tror jag visst, men, mina damer och herrar, det finns mångahanda olika slag av kommuner. Och rent principiellt är det på det viset, att i den mån det samlas en stor makt i kommunernas händer, är det överensstämmande med våra invanda principer, att det på något sätt skall vara reglerat, hur denna makt skall utövas, så att inte godtycke eller obehöriga synpunkter få tillfälle att inrota sig. Det göra vi överallt, där kommunerna eljest ha utrustats med makt, såsom när det gäller fattigvård, folkpensioner, barnavård och annat.

Jag är inte beredd att ange, på vad sätt man skulle kunna reglera detta; det är många saker att tänka på. Liksom lag-

stiftningen ordnar de organ, som handha sådana angelägenheter som byggnadsväsen och hälsovård o. s. v., skulle jag vilja ha utpekade de organ, som skola ha den ansvarsfulla uppgiften att bestämman, vilka medborgare som skola få bo här och vilka som skola få bo där. Jag skulle också vilja se ett försök till allmänna regler beträffande de principer, som där skola tillämpas. Jag skulle kunna tänka mig den möjligheten, att man får besvara sig över de åtgärder, som kommunerna vidta o. s. v. Men detta kastar jag bara fram rent exempelvis. Jag har ingen färdig plan, utan jag har bara velat påpeka, att detta är ett problem, som man måhända ännu kan le ått en liten smula, emedan det hela är i sin begynnelse, men som, för den händelse det socialdemokratiska programmet i fråga om städernas bostadspolitik skall realiseras, för varje år får en allt mera överväldigande betydelse.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att komplettera ett par sifferuppgifter, som jag lämnade tidigare. Jag nämnde att av ett hyresbostadsbestånd på 1,2 miljoner lägenheter i städer och tätorter förvaltades endast cirka 16 000 lägenheter av allmännyttiga företag. Det kan synas vara rätt egendomliga proportioner, men jag vill nämna, att i dessa 16 000 lägenheter äro självfallet inte inräknade det bostadsbestånd, som under 20-, 30- och 40-talen uppfördes och för närvarande förvaltas av bostadskooperativa företag, och inte heller de lägenheter, som byggts av särskilda företag, startade för tillgodoseende av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer. De 16 000 lägenheterna äro uteslutande sådana, som tillkommit efter de bostadspolitiska besluten år 1946 och 1947.

Tillåt mig, herr talman, att medan jag har ordet göra ett par korta reflexioner kring vad som har yttrats i debatten efter det jag hade ordet.

Herr Lindblom har precis samma sätt att argumentera som herrar Manner-skantz och Wehtje: han bara helt en-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kelt gör påståenden utan att på ett eller annat sätt konkretisera vad han vill angripa. Han sade i mycket allmänna ordalag, att det har förekommit så mycket som tyder på att den statliga bostadspolitiken är felaktig och att det följaktligen vore skäl till en översyn, men han anger inte med ett enda exempel, på vilket sätt dessa tendenser ha uppenbarat sig. Nog borde herr Lindblom på ett så stort område, som det här gäller, kunna finna ett enda litet sådant exempel. Nej, det förhåller sig alldeles säkert med den saken på samma sätt som då han talade om att det på vissa platser gjorts utredningar, som visa att den enskilda bygghusen kan producera bostäder billigare än kommunerna, men sedan endast talade om förhållandena i Stockholm. Nu har herr Johannesson så fullständigt skjutit sönder den åberopade utredningen av byggmästarföreningen i Stockholm, att jag skulle vilja veta, vilka andra exempel herr Lindblom kan ha att anföra. Stockholmsförhållandena äro inte längre ett användbart argument, herrar Lindblom och Wehtje!

Herr Mannerskantz ansåg det vara alldeles oriktigt att tolka reservanternas uppfattning på det sättet, att det skulle vara barnfamiljerna, som brett ut sig och på det sättet skapat vår nuvarande bristsituation. I stället, säger han, ha de barnlösa och bostadslösa tack vare den statliga bostadspolitiken nu fått en chans att breda ut sig. Herr Mannerskantz måtte ha en mycket liten kännedom om hur man faktiskt går till väga ute i kommunerna, ty det är snarare på det sättet, att kommunerna befinna sig i det läget, att de tvingas att i kanske alltför stor utsträckning ta hand om barnfamiljer och därigenom löpa risk att förvandla sina bostäder till kategoribostäder. Kommunerna måste i första hand försöka att bereda barnfamiljerna och de sämst ställda bostäder, men åtminstone de kommunala företagen böra enligt min mening se till, att de i sina bostadshus göra hyresklintelet så differentierat som möjligt för att undvika olyckan med kategoribygen.

Jag uppmärksammade mycket väl det

påpekande, som herr Sundelin gjorde om att han inte kunde instämma i herr Mannerskantz' argumentering i dennes första inlägg och att herr Sundelin i varje fall inte kunde anse, att subventionerna utgjorde en av orsakerna till vårt bristläge. Det är vackert så, herr Sundelin, men när man talar om hela den statliga bostadspolitiken, är det ju inte bara fråga om en liten del därav — subventionerna — utan också om den räntebärande statliga långivningen. Den är nämligen ryggraden i hela den statliga bostadspolitiken, och en icke oväsentlig beståndsdel därav är hyresregleringen. När man helt allmänt säger, att den statliga bostadspolitiken är orsaken till det nuvarande bristläget, måste man ha klart för sig, vilka som äro de väsentliga beståndsdelarna och vad som är av mycket tillfällig och kristidsartad karaktär.

Herr Sundelin inbjöd mig att tillsammans med honom verkligen visa min vilja att behjärta de små och betrycktas intressen i samhället genom att rösta på hans reservation om att utvidga trekronorsbidraget. Jag skall, herr talman, inte gå in i någon polemik på den punkten, men jag vill säga herr Sundelin, att jag för min del skulle nog ha större råd att gå på den linjen än herr Sundelin, som förmodligen på lördag ämnar minska statens inkomster genom en sänkt skatt.

Herr LINDBLOM (kort genmäle): Jag kan glädja herr Einar Eriksson med att jag har uppgifter om billigare bostadsbyggnadskostnader från en socialdemokratisk byggmästare i Falun, som har gjort en undersökning om saken, och dessutom har jag uppgifter i samma riktning från Eskilstuna. Det finns också flera, men jag ville inte tynga protokollet med alla dessa jämförelser.

Herr WEHTJE: Jag skall först, herr talman, be att få vända mig till herr Johannesson. Han sade, att vi visserligen ropade på konkurrens men i själ och

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

hjärta voro rädda för att det skulle bli för mycket därav. Jag får ju säga, att en sådan argumentering verkligen är ägnad, såsom han sade, att förvilla begreppen. Vår reaktion mot utvecklingen, sådan den håller på att bli, får ses mot bakgrunden, hur man förfar t. ex. med tomtförsäljningar här i Stockholm. Hur förfar man med fördelningen av byggnadskvoterna?

Herr Johannesson nämnde, att man för att utröna de enskilda byggmästarnas verkliga byggnadskostnader för något år sedan låtit kommunala företag uppföra ett par hundra bostäder. Den kommunala bostadsproduktionen har nu efter den tiden tolvdubblats, och går utvecklingen i den takt, blir det nästa år alls ingen plats för dem, som jag ömmar för, de enskilda företagen. De 200 lägenheterna ha enligt herr Johannessons uppgift i år hunnit bli 2 400, och jag tror att om man forskar i hävderna skall det visa sig, att det var efter en beskränning, som man kom ned till det talet, vilket enligt hans uppgifter emellertid ökats med ytterligare ett par hundra.

Herr Johannesson lämnade också en del uppgifter om produktionskostnader för olika fastigheter. Det är ju mycket att beklaga, att dessa siffror inte ha redovisats tidigare. Vi ha väntat ganska länge på dem, och de bli helt visst mycket användbara i den fortsatta diskussionen. Det kommer säkert att bli ett mycket intresserat studium av dessa uppgifter, och genom dem få vi tillfälle att se, vilka företagstyper som äro de mest produktionskraftiga. Herr Eriksson säger, att nu blir Stockholm inte längre användbart som demonstrationsobjekt. Jag tror inte att det är uteslutet, att vi kunna tala om stockholmsförhållandena även i fortsättningen. Och, herr Eriksson, det är inte bara siffror från Stockholm, som visa att det finns konkurrenskraft hos de enskilda och kooperativa företagen, ty sådana uppgifter finnas även från många andra platser här i landet, och jag skall be att senare få stå till tjänst med dem.

Herr statsrådet Andersson är inte kvar

i kammaren, men jag skulle ändå vilja svara på några av de frågor, som han framställde. Den första frågan var, varför vi begära en omprövning av bostadspolitik. Jag trodde att jag i mitt första inlägg hade gjort detta ganska klart. Det mest vägande skälet är att man är klart inne på den vägen, att man gynnar vissa företagsformer, som man kallar för allmännyttiga företag. Man vill inte bara att kommunerna skola äga och förvalta bostadshus, utan man vill också gynna byggnadsverksamhet i kommunal regi genom åtgärder som förut ha angivits.

Vidare nämnde herr statsrådet Andersson, att vi hade överdrivna farhågor, men inför den påtalade utvecklingen tycker jag inte att man kan säga att vi överdriva. I varje fall råder det inom den enskilda företagsamheten och de kooperativa företagsformerna en stark oro med hänsyn till det mycket begränsade livsrum, som beredes dem. Det nämndes, att det nu endast var i fem städer eller samhällen som man gick in för att främja också det kommunala bygandet, men såsom stödåtgärderna från statens sida äro utformade, är jag övertygad om att dessa fem snart komma att bli många flera. Det kan inte undgås, att tendensen sprider sig.

Det efterlystes, vilka alternativ som man skulle vilja framlägga för bostadsförsörjningen. Jag trodde att jag hade tillräckligt tydligt sagt ifrån även på den punkten. Alternativet är att man skulle giva övriga företagsformer tillfälle till fri tävlan under lika förhållanden. Man bör vidare försöka att komma ifrån subventionering och stödåtgärder utom i de särskilda fall, där det kan vara behövt, t. ex. för de barnuppföstrande familjerna och för de gamla. Det är dock så, att byggnadskostnaderna nu äro på nedgång, men man spårar inte i de i propositionen framlagda förslagen eller i statsutskottets utlåtande, som ju nära ansluter sig till propositionen, någon insikt om att man bör ta hänsyn till att de statliga stödåtgärderna borde begränsas i stället för att, såsom förslagen avse, ökas.

Det angavs vidare av statsrådet An-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

dersson, att kommunerna skulle vara mycket lämpliga organ för förvaltning och att allmänheten alldeles säkert skulle känna sig mest nöjd med att få bo i av kommunen ägda och förvaltade bostäder. Jag är inte alldeles övertygad om det, ty analyserar man förhållandena, är det väl ändå så, att de som inte draga sig för besväret helst bo i en av dem själva ägd bostad, och för dem som inte av omständigheterna ha möjlighet därtill har ju, enligt vad erfarenheten visat, andelsbyggeriet varit en mycket omtyckt form för bostadsanskaffning. De som inte kunna gå in för att få sina bostadsförhållanden ordnade under sådana former anse nog, att det är skäpligen likgiltigt, om de bo i kommunägda hus eller hus, som ägas av enskilda. Huvudsaken är väl, att det kan finnas en viss rörelsefrihet, vilken ju nu nästan helt saknas och som väl kommer att bli ganska beskuren även i fortsättningen. Jag tror att framtiden skulle komma att te sig ganska trist för vårt folk, om bostadsförsörjningen skulle ordnas ungefär på samma sätt som sjukhusvården för de sjuka eller att var och en skulle ha rättighet till en lägenhet, lika väl som han har rättighet att komma in på allmänsal, när han blir sjuk, utan att någon valfrihet föreligger i vare sig det ena eller andra fallet.

Jag skall inte uppehålla mig närmare vid den av statsrådet Andersson framkastade tanken att det var byggnadsregleringen, som vi egentligen ville kritisera. Det har inte inträffat här i kväll. När det inte har varit balans mellan sparande och investeringar, framstår det väl som ganska klart att en reglering varit ofrånkomlig. Vad som kritiserats är däremot att det inte varit nödvändigt att kvoteringen av byggnadstillstånd har verkställts, som det skett, eller det sätt, varpå tomtupplåtelse ha gjorts o. s. v. Det följer med det system, som har inaugurerats av statsmakternas allmänna riktlinjer för bostadsförsörjningens ordnande med klar favorisering av vissa företagsformer.

Till sist vill jag endast säga några ord om de skäl, som kunna tala för en om-

prövning av hela vår bostadspolitik. Det sades att de argument, som hittills ha anförts, inte äro hållbara, men jag skulle vilja framhålla faran i att bibehålla subventionssystemet längre än eller i större utsträckning än vad som är oundgängligen nödvändigt. Här har t. ex. trekronorsbidraget kritiserats. Det sägs, att det är av försökskaraktär, men det anges inte vad det är man vill söka komma fram till. Hur länge skola dessa försök fortsätta, och hur långt tänker man sig att de olägenheter, som växa fram på grund av ett sådant extraordinärt bidrag, skola få utveckla sig? Vidare är det alla skäl att verkställa omprövningen, innan monopoliseringen av byggnad, ägandet och förvaltandet av fastigheterna drivits alltför långt. Jag är säker på att om man ville underkasta dessa förhållanden en verklig undersökning, skulle man finna, att monopoliseringen har gått mycket längre än vad folk i allmänhet föreställer sig. Till sist frågar jag också: Finns det anledning att lämna stöd och lån och bidrag i så mycket större utsträckning till de, såsom det säges, mycket mera effektiva allmännyttiga företagen än till de enskilda? Detta är, herr talman, de skäl som synas mig starkt tala för att man inte uppskjuter en omprövning av bostadspolitik.

Herr JOHANNESSON (kort genmäle): Jag har bara begärt ordet för att få tillfälle att rätta två misstag.

Det ena gjorde jag själv, när jag nämnde att av 3 033 lägenheter, som under år 1948 uppförts i Stockholm för de kommunala bostadsbolagen, 251 byggts i dessa bolags egen regi. Det blir naturligtvis 8 procent och inte 0,8 procent, vilket jag råkade säga. Vidare vill jag i rättvisans intresse rätta ett misstag, som herr Wehtje gjorde, när han angav att 200 lägenheter skulle ha uppförts i kommunal regi och att antalet sådana lägenheter tolvdubblats och utgjorde 2 400. Det var 100 sådana lägenheter, som byggts förra året, och de 2 400 lägenheter, som skola byggas av de kommunala

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

bolagen under år 1949, skola till allra största delen byggas av privata entreprenörer. Även i det fallet var således siffersammanställningen felaktig.

Herr SUNDVIK: Herr talman! Då det gjorts gällande, att den kommunala byggnadsverksamheten skulle vara närmast skadlig, och det till och med föreslagits, att det kommunala bostadsbyggandet och de subventioner, som lämnas, skola omprövas, skulle jag vilja framhålla, att vi inte ha hållit på med detta system mera än två år. Man kan därför inte helt ha funnit de linjer, som man bör följa. Förhållandena äro ju så olika på olika platser, och verksamheten bedrivs inte på samma sätt på alla platser. Vissa kommuner ta ingen annan befattning med byggnadsverksamheten än att de förmedla lån till egnahem och fördela byggnadskvoten. Andra kommuner ha bildat kommunala bostadsbolag eller stiftelser, som ombesörja verksamheten. En stor del av kommunerna överlåta husbyggandet åt HSB eller Fackföreningarnas bostadsproduktion eller Svenska riksbyggen. Det sistnämnda förfarandet är ett mycket lättvindigt sätt att få tillstånd bostadsbyggandet. HSB tillhandahåller ritningar och står till tjänst med alla utredningar, och av den anledningen anlitas HSB i många fall. Men en ansvarig kommunal ledning, som i dessa tider tänker sätta i gång med bostadsbyggande, får ju lov att tänka sig för riktigt, innan byggandet igångsättes. I den kommun där jag hör hemma ha vi bildat ett kommunalt bostadsbolag, som bedriver verksamheten. Vi skaffa själva ritningar, och när ritningarna och arbetsbeskrivningarna äro färdiga infordra vi anbud från entreprenörer. Sedan verksamheten har kommit i gång ha vi en kompetent tekniker som kontrollerar byggnadsverksamheten.

Enligt min uppfattning fyller kommunal bostadsbyggnadsverksamhet, bedrivna på detta sätt, en samhällsnyttig funktion. Den innebär också en säkerhet för tillgodoseende av de krav som

herr Herlitz var rädd skulle åsidosättas. Vi ha ju en bolagsordning, i vilken det föreskrives att vi inte få ha högre utdelning än, om jag inte minns fel, tre procent per år, och härigenom tryggas hyresgästernas rätt att få en låg hyra.

Jag anser alltså för min del att frågan om en utredning angående bostadspolitikerna är för tidigt väckt. Man bör ha mera erfarenhet om verksamheten innan en sådan utredning kommer till stånd.

Därför skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o att vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten anförda reservationen; samt 3:o), av herr *Norling*, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att förslag måtte uppgöras till sådan justering av den totala investeringsbudgeten, att bostadsbyggnadsverksamheten omedelbart ökades, och att åtgärder samtidigt måtte vidtagas, som gynnade denna byggnadsverksamhet på bekostnad av mindre nödvändig produktion och främjade produktionen inom de materialtillverkningens sektorer, där brist eller knapphet rådde eller befarades komma att råda, samt att vid ökningen av bostadsproduktionen de särskilt svåra bostadsförhållandena i storstäderna måtte beaktas.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Johan Bernhard Johanssons m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 171 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 33.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten II.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, beträffande egnahemslån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 371, i vad den berörde denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 mars 1949 anförts.

I motionen II: 371, av herr *Johansson* i Stockholm m. fl., hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte för sin del besluta att avslå i propositionen framlagda förslag angående ändrade bestämmelser om minimistorlek av egnahem.

Herr **NORLING**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen II: 371.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **MANNERSKANTZ**: Även jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen II: 371 i nu ifrågakvarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten III.

I förevarande punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, beträffande villkoren såväl för godkännande av bostadsföretag såsom allmännyttigt som för lån till enskilda bostadsföretag, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 372 samt II: 371, i vad de berörde denna fråga, godkänna vad utskottet förordat.

Enligt en vid punkten avgiven, med 2 betecknad reservation hade herrar *Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande villkoren såväl för godkännande av bostadsföretag såsom allmännyttigt som för lån till enskilda bostadsföretag, med bifall till motionerna I: 291 och II: 372 samt II: 371, i vad de berörde denna fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändringar av nu gällande bestämmelser.

Herr **PERSSON, IVAR**: Herr talman! Kungl. Maj:t och utskottet föreslå på denna punkt ett undantag från gällande grunder för erkännande av ett bostadsföretag såsom allmännyttigt, vilket jag och mina medreservanter anse vara ganska betänkligt. Även utskottet synes vara tveksamt, då det uttalar, att »eventuella bestämmelser om att hyresgäst

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mister sin bostad om man förlorar sin anställning vid visst företag böra tillämpas med försiktighet».

Jag vill även erinra om att utskottet tidigare i år haft att ta ställning till ett förslag om liknande undantag från gällande bestämmelser och inte heller då ansåg sig kunna utan vidare förorda förslaget i fråga. Jag syftar på det ökade bidrag till vatten- och avloppsledningar som tidigare i år har beviljats av riksdagen utöver vad Kungl. Maj:t begärde i statsverkspropositionen. Kungl. Maj:t hade hemställt om ett särskilt anslag för de undantagsfall som det den gången gällde, men utskottet ansåg att det inte borde anvisas ett särskilt anslag härför och förordade, att medlen inte heller skulle hållas skilda från det övriga anslaget till vatten- och avloppsledningar.

I propositionen har inte förebragts någon närmare utredning om behovet av de nu föreslagna undantagsbestämmelserna. Vi reservanter kunna inte anse det vara riktigt, att lägenheter i s. k. allmännyttiga bostadshus skola förbehållas vissa kategorier av befolkningen. Om man i större utsträckning skulle göra dylika undantag från de allmänna reglerna, skulle lätt en snedbelastning av näringslivet bli följden. Även om det i dagens läge kan vara behövt med flera bostäder på vissa orter med för vår export viktiga företag, är det därmed inte säkert, att just dessa orter även i framtiden komma att vara mest betjänta av ett ökat bostadsbestånd.

Härtill kommer att förslaget lätt kan medföra, att nyinflyttade till dessa industriorter komma att gynnas på ett sätt som den på platsen tidigare bosatta befolkningen inte kan finna vara rimligt. Enligt vad jag hört ha tendenser i den riktningen också visat sig.

Reservanterna anse att det icke finns någon anledning för riksdagen att utvidga vare sig lånemöjligheterna eller övriga förmåner som avses under denna punkt till att omfatta även sådana husbyggen som här föreslagits.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den vid utlåtandet avgivna och med nr 2) betecknade re-

servationen av herr Gustav Emil Andersson m. fl.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag ber att på denna punkt få sälla mig till dem som försvara utskottsmajoritetens ståndpunkt.

Det föreslås här, att vissa bostadsföretag vid för landets export och försörjning nödvändiga industrier skola få räknas såsom allmännyttiga och således komma i åtnjutande av de förmåner som därigenom kunna erhållas, trots att dessa bostadsföretag i sina stadgar ha bestämmelser om att lägenheterna skola förbehållas personer, som äro anställda vid företaget i fråga. Utskottet har gjort en del försiktiga uttalanden för att de föreslagna undantagen från bestämmelserna i övrigt inte skola leda till sådana missbruk som annars kunde befaras. Utskottet framhåller således, att ifrågavarande undantag endast bör medgivnas »i den mån det icke medför ett uppenbart åsidosättande av övriga bostadssökandes inom kommunen berättigade intressen». Det betonas vidare, att rådrum bör ges om det blir nödvändigt att byta hyresgäster i dylika hus.

Jag anser, herr talman, att vi på detta område böra stödja de industrier som genom sin exportproduktion kunna hjälpa oss ur det trask, vari vi nu befinna oss. Det är enligt min mening bara rimligt att vi försöka hjälpa dessa industrier att lösa de anställdas bostadsproblem. Jag tror för övrigt inte att dessa industrier höra till dem som behöva riskera att bli överflödiga i framtiden eller att vad som här föreslås kan komma att medföra en snedbelastning av näringslivet. Det gäller ju här erkända nyckelindustrier, och den risk, som herr Ivar Persson antydde, torde därför inte föreligga.

I denna punkt sammanfaller således utskottsmajoritetens uppfattning med Kungl. Maj:ts, även om utskottet har avfattat sitt utlåtande på ett sätt som kan vara ägnat att verka dämpande, då Kungl. Maj:t skall tillämpa de föreslagna undantagsbestämmelserna.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gustav Emil Andersson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Ivar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 171 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gustav Emil Andersson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten IV.

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, beträffande villkoren för belåning av hus, uppförda av bostadsrättsförening, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 295 och II: 373 i denna del, besluta, att dylik belåning ej finge medgivas, därest i sådan förenings stadgar intoges i statsrådsprotokollet angivna särbestämmelser.

Herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz* och *Birke* hade enligt en vid punkten avgiven, med 3 betecknad reservation ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande villkoren för belåning av hus, uppförda av bostadsrättsförening, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 295 och II: 373 i denna del, besluta, att dylik belåning skulle få medgivas, även om i sådan förenings stadgar intoges i statsrådsprotokollet angivna särbestämmelser.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Denna punkt gäller, huruvida även bostadsrättsföreningar, bildade i samma syfte som berördes i den nyss behandlade punkten, således för bostadsbyggen vid försörjningsviktiga industrier, skola kunna komma i åtnjutande av samma förmåner som företag som bygga vanliga hyreshus.

Jag anser för min del att bostadsrättsföreningar på många platser och i vissa kombinationer äro en form som är att föredraga och som i varje fall kan vara önskvärd. Jag vill inte påstå, att detta gäller överallt, men den saken får ju bostadsstyrelsen bedöma. I många fall medför systemet med bostadsrättsföreningar den fördelen, att de människor, som bo i dessa lägenheter, ha ett större personligt intresse att vara aktsamma om lägenheterna och få en starkare hemkänsla. Det vore därför enligt mitt förmenande felaktigt, om riksdagen genom att följa utskottsmajoritetens förslag skulle försvåra och i praktiken kanske delvis förhindra att bostadsrättsföreningar kunna komma till stånd även på de orter där det i övrigt kan vara lämpligt med dylika föreningar för att få fram bostäder.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen nr 3).

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Denna punkt skulle kunna kallas

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

för lex-Bolinder-byn. Det är ju känt vilken irritation som har föranletts av det system, som där tillämpats. Utskottsmajoriteten vill stödja Kungl. Maj:t, som genom sitt förslag syftar till att förhindra att denna irritation sprids i allt vidare kretsar. Utskottet vill därför blott ge dessa lån till allmännyttiga företag och inte till byggnadsföretag som helt domineras av ett industriföretag där lägenheterna förbehållas vissa grupper. Utskottet ansluter sig således på denna punkt till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten V.

I förevarande punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, beträffande antalet subventionsgrupper vid tilläggsångivningen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta ämne, godkänna vad i statsrådsprotokollet föreslagits.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget innebar bland annat, att Kungl. Maj:t skulle vid behov få inrätta en femte subventionsgrupp.

Enligt en vid punkten avgiven, med 4 betecknad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad, Pettersson* i Dahl och *Birke* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande antalet subventionsgrupper vid tilläggsångivningen, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bi-

fall till motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta ämne, besluta att icke bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en femte subventionsgrupp.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Här ha högern och bondeförbundet slagit sig ihop. Vi vilja gemensamt i kammarerna i kväll försöka störta Kungl. Maj:ts förslag att utvidga tilläggslånen genom att inrätta en ytterligare subventionsgrupp.

Tilläggslånen bästa tid är enligt vår uppfattning förbi. När de infördes, sade statsrådet Möller, att han ansåg det vara en mycket otillfredsställande form för subvention, som han hoppades skulle bli av rent tillfällig natur. Som nästan alla sådana här »tillfälligheter» har systemet nu tillämpats i fyra—fem år, och ännu syns det inga tecken på att man från socialdepartementets sida vill försöka avskaffa systemet med tilläggslån, utan man försöker tvärtom att utvidga det ytterligare. Man föreslår nämligen här inrättande av en femte subventionsgrupp, som man vill ha för att, om hyreskostnaderna på någon ort skulle bli särskilt höga, kunna bevilja större tilläggslån än vad som hittills varit möjligt med fyra subventionsgrupper. I enlighet med den principiella uppfattning, som jag har utvecklat tidigare här i kväll, tror jag att ett bifall till detta förslag skulle innebära en onödig förlängning av denna form av subvention, som jag inte anser vara särskilt lämplig.

Jag hade i detta sammanhang velat göra ytterligare en liten justering i det föreliggande förslaget. Bondeförbundets representant på avdelningen tyckte emellertid inte att det var nödvändigt att ta med denna sak i reservationsyrkandet, varför jag avstod därifrån. Det gäller kostnaderna för skyddsrum i nybyggda fastigheter. Dessa kostnader höja hyresbeloppen så oerhört litet — det kan bli fråga om någon krona per månad — att jag anser det vara fullt befogat att de finge medtas i hyreskalkylen, så att vi sluppe ifrån särskilda tilläggs-lån för skyddsrum. Detta säger jag, herr talman, inom parentes, ty något yrkan-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de i denna riktning ingår inte i reservationen, som framför allt är riktad mot Kungl. Maj:ts förslag att utöka möjligheterna att erhålla tilläggs lån genom inrättande av en femte subventionsgrupp.

Jag yrkar, herr talman, i detta avseende bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen nr 4.

Herr ANDERSON, IWAR: Herr talman! Jag vill inte på något sätt grumla herr Mannerskantz' glädje över högerns förbindelse med bondeförbundet. Jag vill endast i sak erinra om att fjolårets riksdag bemyndigade Kungl. Maj:t att inrätta en femte subventionsgrupp. Detta bemyndigande har hittills inte utnyttjats. Nu begär Kungl. Maj:t att erhålla ett dylikt bemyndigande även för nästa budgetår. Som motivering anföres bl. a. att bestämmelserna om inrättande av skyddsrum ha skärpts, vilket fördyrar byggnadskostnaderna och medför en hyreshöjning, som enligt bostadsstyrelsens beräkningar uppgår till 7—20 öre per m² lägenhetsyta. Det är även att märka att respektive kommun själv får betala en fjärdedel av dessa tilläggs lån, vilket helt säkert kommer att verka hämmande, så att några överflödiga lån inte begäras.

Det är enligt mitt förmenande befogat att ge Kungl. Maj:t detta bemyndigande, varför jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten. Jag vill bara påpeka att jag under den tidigare förda diskussionen har framhållit, att byggnadskostnaderna nu äro på nedgående. Det är ägnat att väcka förvåning att man under sådana förhållanden vill utvidga subventionsmöjligheterna, vilket detta förslag innebär.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det

förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 171 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten VI.

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, beträffande frågan om visst barnantal såsom förutsättning för familjebostadsbidrag, med avslag å motionerna I: 294 och II: 374, i vad de avsåge detta spörsmål, besluta att icke vidtaga ändring i gällande bestämmelser.

Enligt en vid utlåtandet avgiven, med 5 betecknad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz* och *Birke* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort, såvitt nu vore i fråga, hemställa, att riksdagen måtte, beträffande frågan om visst barnantal såsom förutsättning för familjebostadsbidrag, med bifall till motionerna I: 294 och II: 374, i vad de avsåge detta spörsmål, besluta, att sådant bidrag skulle tillkomma familjer med minst tre minderåriga barn.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Förra året genomfördes den ändringen i bestämmelserna för familjebostadsbidrag, att man började kalla även tvåbarnsfamiljer för barnrika familjer. Man införde således en ny tolkning av det gamla hävdvunna svenska ordet »barnrik». Det var inte bara en redaktionell åtgärd, utan förändringen medförde en betydande kostnadsökning, som under utskottsbehandlingen har uppskattats till ungefär 6 miljoner kronor, i form av direkt penningssubvention till de familjer som få dessa bidrag. Vi böra dock inte glömma bort, att varje krona av dessa 6 miljoner måste tas in till statskassan genom bensinskatt, pappersskatt eller andra skatter, som givetvis även de familjer, som få denna subvention, äro med om att betala på det ena eller andra sättet. Det blir därför här ett ganska kuriöst utbetalande av pengar fram och tillbaka.

Fastän de ändrade grunderna för familjebostadsbidragen nu tillämpats ett år, vidhålla vi vår uppfattning att man bör återgå till den tidigare ordningen, nämligen att låta dessa bidrag utgå blott till familjer med minst tre minderåriga barn. Detta yrkande sammanfaller också med den av socialministern uppställda normen för bostadens storlek, då han ju räknar med en boendetäthet av två personer per rum och ingen i köket. Det innebär således en bostad om två rum och kök för en familj, bestående av makar och två barn. Behovet av större bostad inträder inte, förrän familjen fått tre barn, som väl är det minsta som behövs för att familjen skall kunna sägas ha många barn och således är att hänföra till gruppen barnrika familjer.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Liksom utskottsmajoriteten under punkten om den allmänna bostadspolitikens ansåg, att två års erfarenheter äro för litet för att därpå kunna bygga en begäran om utredning om en eventuell ändring av den hittills förda poli-

tiken, anser utskottsmajoriteten att ett års erfarenhet av fjolårets beslut att utvidga familjebostadsbidragen till att omfatta även familjer med två barn i stället för som tidigare tre vara en alltför svag grund för ett yrkande om en ändring på denna punkt. Det måste väl ändå vara en fast linje i vår bostadspolitik.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 5 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten VII.

I förevarande punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 181 och II: 166 samt II: 371 framställda förslag om utvidgning av bidragsgivningen för mindre bemedlade, barnrika familjer.

Herr **NORLING**: Herr talman! Med hänvisning till tidigare anförd motivering ber jag att få yrka bifall till det i motionen II: 371 framställda förslaget om utvidgning av bidragsgivningen för mindre bemedlade barnrika familjer.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen II: 371 i nu ifrågakvarande del; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.*Punkten VIII.*

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte beträffande trekronorsbidraget med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 290 och II: 366, I: 291 och II: 372, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375, i vad de avsåge denna bidragsform, godkänna vad i statsrådsprotokollet anförts.

I de likalydande motionerna I: 290, av herr *Lindblom* m. fl., och II: 366, av herr *Wedén* m. fl., hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte besluta att utvidga gränserna för det s. k. trekronorsbidraget till att omfatta andra fastigheter än kommunala och allmännyttiga samt av industrier för anställda uppförda.

Herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, *Gustav Emil Andersson*, *Ivar Persson*, *Boman* i Kieryd, *Rubbestad*, *Pettersson* i Dahl och *Birke* hade enligt en vid utlåtandet avgiven, med 6 a betecknad reservation ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, utom annat, att riksdagen måtte beträffande trekronorsbidraget med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 290 och II: 336 samt med bifall till motionerna I: 291 och II: 372, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375, i vad motionerna avsåge denna bidragsform, besluta, att bestämmelserna om sådana bidrag skulle upphävas.

Enligt en annan, med 6 b betecknad reservation hade herrar *Sundelin* och *Ståhl* samt fröken *Elmén* förordat en utvidgad tillämpning av trekronorsbidraget och i enlighet därmed ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort, såvitt nu vore i fråga, hemställa, att riksdagen måtte beträffande trekronorsbidraget i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 290 och II: 366 samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 372, I: 294 och II: 374 samt I: 296 och II: 375, i vad

motionerna avsåge denna bidragsform, godkänna vad i reservationen anförts.

Herr *MANNERSKANTZ*: Herr talman! Denna punkt rör det mycket omdiskuterade trekronorsbidraget. Bidraget utgår på så sätt, att kommunerna kunna få vissa belopp att utdela i form av bidrag med tre kronor per kvadratmeter lägenhetsyta. För bidragen gälla vissa tämligen diffust utformade regler, som kommunerna ha visat sig ha olika skicklighet att utnyttja.

Förutom den allmänna synpunkten att subventionsväsendet inte bör utvidgas, allra minst i nuvarande situation, då vi ganska säkert stå vid en vändpunkt i fråga om byggnadskostnaderna med vikande priser i sikte, tillkommer att hela systemet med trekronorsbidrag är en otymplig hjälpform, som inte alls fyller de krav statsutskottet och riksdagen i övrigt bruka uppställa för statsbidrags utgående.

Härtill kommer att kommunerna i mycket skiftande omfattning visat sig kunna utnyttja dessa bidrag. Jag har här en tablå över trekronorsbidragens fördelning under de båda senaste åren. Det första året, 1947/48, var det totala beloppet som togs i anspråk ungefär 300 000 kronor. Härav fick Stockholms stad 138 000 kronor. För budgetåret 1948/49 ha disponerats närmare 715 000 kronor, och nu begär Kungl. Maj:t 1,5 miljoner kronor. Rimbo kommun fick 1948/49 477 kronor och Nyköpings stad 420 kronor. Eskilstuna erhöll 25 000 kronor, medan Stockholms stad fick 322 807 kronor. I Bohuslän har Göteborgs stad fått 30 606 kronor, medan samtliga kommuner i länet inte erhållit mer än sammanlagt 4 000 kronor. En del kommuner i landet ha bara fått några få hundra kronor i bidrag.

Jag kan, herr talman, inte komma ifrån att detta är en oriktig form för statsbidrag. Dessutom utgår jag ifrån att kommunerna, vilka anvisningar som än utfärdas, snabbt komma att lära sig att mera allmänt utnyttja denna möjlighet till bidrag, så att beloppet från nu begärda 1,5 miljoner kronor kanske kom-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

mer att stiga till 15 miljoner kronor. Fortsätter denna bidragsgivning i samma takt som hittills, äro vi i varje fall snart uppe i detta belopp.

Både inom Kungl. Maj:ts kansli och inom bostadsstyrelsen har man varit mycket bekymrad över denna form av subvention. Inom bostadsstyrelsen, som ju har några representanter här i riksdagen, anser man att det måste bli sista året nu som denna bidragsform användes. Ju mer detta bidragssystem utvidgas, desto svårare blir det att avskaffa detsamma. De hyresgäster, som ha kommit i åtnjutande av trekronorsbidrag, bli nämligen allt fler, och man kommer naturligtvis inte utan vidare att kunna beröva dem en förmån som de redan fått. Hela denna bidragsgivning har fått en onödigt stor omfattning. Det vore därför klokast att inte låta denna försöksverksamhet fortsätta även nästa budgetår, då den ju redan har fått en sådan omfattning, att vi ha ett stående belopp på 1,5 miljoner kronor att betala under många år framåt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den reservation som vid denna punkt är fogad till utskottets utlåtande och som innebär avslag på utskottets hemställan. Jag kommer, om så behövs, att begära votering och kanske även rösträkning.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Vid denna punkt finnes också anförd en reservation av mig, herr Ståhl och fröken Elmén. Vi ha inte kunnat ansluta oss till herr Mannerskantz' med flera förslag om avskaffande av trekronorsbidraget, då vi anse att detta bidrag kanske är ett av de socialt mest motiverade.

Enligt nuvarande bestämmelser har emellertid bidragsgivningen inskränkts till att endast avse hushåll i av kommunala eller allmännyttiga företag uppförda bostadshus. Vi föreslå i reservationen, att försöksverksamheten i fråga om trekronorsbidrag utvidgas så, att dessa bidrag skola kunna utgå till hyresgäster i alla fastigheter, som färdigställts efter den 1 januari 1949, förutsatt att de för bidragen gällande villkoren i öv-

rigt uppfyllas. Med hittillsvarande bestämmelser verkar denna bidragsform mycket orättvist. Det kan till och med inträffa att i två, i fråga om standard jämförbara, hus, som ligga bredvid varandra, en familj i det ena huset kan få trekronorsbidrag, men inte familjen i det andra huset, trots att båda familjerna leva under ungefär samma ekonomiska villkor.

Vi anse, som sagt, att bidragsformen bör utvidgas till att omfatta även andra fastigheter än sådana som äro uppförda av kommuner och allmännyttiga företag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som jag, herr Ståhl och fröken Elmén ha avgivit vid denna punkt.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Samtliga reservanter på denna punkt äro överens om en sak, nämligen att dessa bidrag verka orättvist. Det är ju också omtalat att denna bidragsform varit avsedd såsom ett försök. Ingen kan väl påstå att detta försök, åtminstone som det hittills utfallit, kan betecknas såsom vällyckat. Det vore därför enligt min mening, precis som herr Mannerskantz anförde, bättre att detta försök upphörde, ju förr desto hellre.

Nu menar herr Sundelin att man genom att utvidga trekronorsbidraget skulle kunna få en bättre ordning till stånd. Herr Sundelin går då ut ifrån att bidraget är alldeles särskilt socialt betonat. Så kan emellertid knappast sägas vara fallet. Det sker ju en behovsprövning, och man har satt inkomstgränsen ganska högt. En familj med två barn kan ha en beskattningsbar inkomst på upp till 4 000 kronor och kan likväl få del av detta bidrag. Sedan stiger gränsen med 1 000 kronor för varje barn, så att familjer med mellan 7 000 och 10 000 kronor taxerad inkomst kunna erhålla detta bidrag. Man kan därför inte säga att bidraget är så starkt socialt motiverat, då personer, som ligga nära de övre inkomstgränserna, få del av detsamma.

Herr Sundelin har i sin reservation

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tänkt sig att bidraget skulle utvidgas till att omfatta även landsbygden. Ja, under förutsättning de flesta i nämnda inkomstläge på landsbygden skulle kunna få del av bidraget, skulle jag kanske inte haft något emot herr Sundelins förslag. Men landsbygdens folk bor ju i regel inte i hyreshus av sådana typer, där dessa bidrag kunna komma i fråga. Det blir därför säkerligen mycket få av dem som skulle behöva det som komma att få del av bidraget.

Jag har, liksom herr Mannerskantz, uppmärksammat de siffror som ställts till utskottets förfogande om fördelningen av dessa 715 000 kronor. Det var inte mer än ungefär 15 000 kronor som hade kommit på landsbygdens lott, fördelade på 17 landskommuner. Det är inte mycket. Det kommer naturligtvis under ganska lång tid framåt inte att kunna bli någon jämn fördelning av bidragen. Skulle det bli jämn fördelning under den förutsättning jag här nämnt, skulle ju kostnaderna komma att stiga till en mycket betydande nivå.

Jag anser för min del, herr talman, utan tvekan att denna form av bostadsbidrag inte på längre sikt kommer att kunna försvaras. Därför är det bättre att den avskaffas, ju förr dess hellre.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som är betecknad med 6 a och avgiven av herr Johan Bernhard Johansson m. fl.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Syftet med detta trekronorsbidrag är ju att bereda kommunerna möjlighet att hjälpa familjer, som ha det svårt i något avseende. Familjefadern kan vara sjuk, eller familjen kan ha det svårt på annat sätt. Familjen kan till exempel bo i en mycket dålig bostad. Meningens är att bidraget skall kunna bereda en dylik familj extra hjälp att flytta in i en bättre bostad. Det råder väl ingen tvekan om att det finns behov av detta bidrag; det har vittnats från kommunerna att sådana behov finnas. Men säkert är att det är mycket svårt att få en fullt rättvis prövning då det gäller bidragens fördelning.

Denna form av extra hjälp för ekonomiskt mindre väl ställda familjer att flytta in i hyggliga bostäder har tidigare haft karaktären av försöksverksamhet. Departementschefen anser, liksom utskottsmajoriteten, att denna försöksverksamhet bör fortsätta, åtminstone ett år till. Jag tror för min del att man inte utan vidare kan slopa bidraget utan att man får någon ersättning därför i någon form — vilken form kan jag inte säga; det blir myndigheternas sak att få till stånd en avveckling, som inte förtar varje möjlighet för familjer i ekonomisk misär att komma in i hyggliga bostäder.

Visserligen anförde herr Persson i Skabersjö att man inte kan tala om att bidraget är avsett för familjer med små inkomster, när en familj, där mannens och hustruns sammanlagda beskattningsbara inkomst uppgår till 4 000 kronor, kan få del av bidraget, men jag vill då bara fästa uppmärksamheten vid att i regel ha kommunerna så många sökande med mycket lägre inkomster, att man aldrig kommer till de familjer som befinna sig vid denna översta gräns. Vad beträffar herr Sundelins yrkande om en utvidgning av bidraget, har ju detta yrkande delvis blivit tillmötesgått av såväl departementschefen som utskottsmajoriteten, då hushåll i sådana av industri-företag bildade icke-spekulativa bostadsföretag, som uppfylla villkoren för erhållande av lån till 95 procent — en sak som jag tidigare i dag varit inne på — skola vara berättigade till trekronorsbidrag. Detta är dock ett tillmötesgående av den riktning inom folkpartiet, som vill ha en utvidgning till stånd — här är, som jag tidigare nämnde, folkpartiet inte enigt.

Det finns en hel del skäl som ytterligare skulle kunna anföras för att detta bidrag, åtminstone under nästkommande budgetår, bör utgå, men jag nöjer mig med det sagda och yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats 1:o att vad utskottet hem-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 a betecknade reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i motsvarande del av herr Sundelins m. fl. vid utlåtandet anförda, med 6 b betecknade reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i förevarande del av herr Johan Bernhard Johanssons m. fl. reservation.

Herr *Sundelin* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 171 punkten VIII antager godkännande av det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålls i motsvarande del av herr Sundelins m. fl.

vid utlåtandet anförda, med 6 b betecknade reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 171 punkten VIII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 36.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten IX.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten X.

I förevarande punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, beträffande fördelningen av bostadsbyggandet på landsbygd och stads-sambhällen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 291 och II: 372, I: 181 och II: 166 samt II: 371, i vad de avsåge detta spörsmål, godkänna vad utskottet anført.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Enligt en vid punkten angiven, med 7 betecknad reservation hade herrar *Gustav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande fördelningen av bostadsbyggandet på landsbygd och stadssamhällen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 291 och II: 372 samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 166 och II: 371, i vad de avsåge detta spörsmål, godkänna vad i reservationen anförts.

Herr **PERSSON, IVAR**: Herr talman! Det gäller här, trots vad herr Gustaf Karlsson på ett tidigare stadium av debatten i dag talade om, att ta en viss ställning till kvoteringen av lägenheterna, ehuru inte så, att det skulle göras upp en lista på hur många lägenheter som skulle få färdigställas på varje ort, men när man i propositionen nämnt huvudpunkterna — och dit anser jag förhållandet mellan vissa icke-kvotbelagda orter och övriga mindre orter höra — må det vara tillåtet att tala om den saken även här.

Denna proposition lades fram i början av mars, jag tror det var den 11 mars, och redan den 18 mars, innan man hade hunnit med någon som helst behandling — motionstiden var inte utgången ens — fastställde Kungl. Maj:t kvoterna på de s. k. kvotorterna. Man tycker att riksdagen därför har kommit ganska mycket i efterhand i detta fall. Jag tycker för min del inte att det är riktigt att behandla en så viktig fråga på detta sätt. Kungl. Maj:t har nämligen inte bara fastställt kvoterna för en del av de orter, som tidigare varit s. k. kvotorter, utan Kungl. Maj:t har också flyttat ned en del dylika, kanske sedan flera år tillbaka kvotbelagda orter, d. v. s. tagit ifrån dem deras speciella kvot. Resultatet har blivit att ungefär 10 000 lägenheter skulle komma på icke-kvotorter, och till denna grupp har hänvisats ett 40-tal tidigare kvotbelagda orter. Det är då landsbygden som har fått sitta

emellan, enligt min mening på ett alltför markant sätt, när det gäller att inskränka på antalet lägenheter som skulle få färdigställas.

Det har resonerats mångt och mycket och gjorts många vackra utredningar och beräkningar under senare tid för att visa att de kvotbelagda orterna och särskilt de största absolut behöva vad de fått sig tilldelat, ja, att de inte ens äro på långt när tillgodosedda med det. Jag måste erkänna att jag inte är någon expert på dessa beräkningar, men jag har följt med olika sådana litet grand, och jag kan inte komma ifrån, att det måste ligga åtskilligt i vissa beräkningar, som äro gjorda och som visa att åtminstone några större kvotorter inte ha anledning att beklaga sig så särskilt mycket. Enligt en tidningsartikel, som publicerades för någon tid sedan av en lärd man, en filosofie licentiat från Göteborg, hade bostadsstyrelsen gjort vissa fundamentala fel vid sina beräkningar. Den hade räknat med att cirka 40 procent av de nyinflyttade i storstäderna — det gällde Stockholm, Göteborg och Malmö — voro gifta och därför behövde familjebostäder. Rätta siffran därvidlag skulle, om man får tro denna undersökning, vara 10 procent. Jag vågar inte gå i god för att siffran är alldeles korrekt, men att den ändå måste peka i rätt riktning lär inte kunna bestridas. Vi förstå att under sådana förhållanden har man vid tidigare beräkningar fått fram alltför stora siffror för de största städerna här i landet. I själva verket visar den undersökning, som jag här hänvisar till, att dessa stora kvotorter ha fått en större tilldelning av lägenheter än vad de rimligen skulle vara berättigade till. Även om de inte fått så mycket för stor tilldelning som denna undersökning visar, är jag dock för min del övertygad om att de inte med skäl kunna anse sig missgynnade. Vi ha sett, hur Stockholm till och med har fått påökning på sin kvot i ett viktigt fall — jag syftar på tunnelbanan. Det lär vara omöjligt att i denna dag över huvud taget kunna säga, hur mycket detta väldiga projekt kommer att

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

kosta. Jag vill emellertid hålla för troligt att det är ganska väsentliga summor, som Stockholm drar åt sig i rena tillägg, utan att det i dagens situation egentligen blir några bostäder för flera människor. Man kan inte komma ifrån att inskränkningarna i byggnadstillstånden skett så, att landsbygden har blivit verkligt missgynnad.

I enlighet med vad som anförts i en motion ifrån den grupp som jag tillhör — det gäller motion nr 291 i denna kammare — är det oavvisligt att landsbygden bör beredas en starkare ställning när det gäller kvotfördelningen. Eljest komma vi inte att kunna hålla kvar på landsbygden ens det folk, som vi ha där för närvarande. Jag trodde att vi voro tämligen överens om att flykten från landsbygden fortgått så långt, att det icke är önskvärt ur några som helst synpunkter att den får fortgå något väsentligt längre.

Jag skulle vilja, herr talman, göra ett tillägg. Frånorstädernas sida genmäles att folk på landsbygden i alla fall har tak över huvudet. Men det är dock också ganska klart, att när man i städerna arbetar med näbbar och klor för att få nya, moderna lägenheter, som kunna fylla fordringarna för tilläggs-lån, trekronorsbidrag och allt vad det heter, är det inte riktigt att ej låta landsbygden få utföra klart erforderliga förbättringar i det bostadsbestånd som finns där och som ofta är synnerligen dåligt.

Herr talman! Under dessa förhållanden menar jag att det är rimligt att riksdagen gör det uttalande, som är gjort i reservation nr 7), och som jag ber att få yrka bifall till.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Visserligen tycker jag i likhet med herr Ivar Persson, att det är ganska bra att det är så dåligt med bostäder till exempel här i Stockholm, att folk av rädsla för att få gå brandvakt på gatorna inte vågar flytta hit — det är kanske inte så dumt ur många synpunkter. Men jag har under utskottsbehandlingen överty-

gat mig om att även om det skulle bli ungefär den fördelning, som Kungl. Maj:t antytt — den är ju inte fastställd, ty det är igångsättningsbeskedet som behövas ytterligare och som äro de avgörande — komma nog förhållandena i vissa av de större städerna att bli ännu sämre på grund av den naturliga folkökningen inom städerna. Även om man så mycket som möjligt vill gynna landsbygden eller, rättare sagt, landsorten — »landsorten» är nog i det här sammanhanget ett riktigare ord, som herr Ivar Persson kanske bort använda i stället, ty det är nog rätt många tätorter på landsbygden som inte äro kvotbelagda — tror jag att rättvisan bjuder oss att erkänna, att det finns litet större chanser på landsbygden att restaurera äldre hus. Det sker ju också i ganska stor omfattning. Jag tror att en hel del byggnader på landsbygden, om de restaureras, bli nästan bättre än nya hus som man bygger. Jag tror att detta är någonting som i viss mån har gjort att man inte på rena landsbygden har stannat i samma rent ut sagt ganska förtvylade läge som på många av tätorterna. Det är av den orsaken, som jag tycker att man rent objektivt har svårt att påstå, att det är riktigt att här göra några mera betydande framstötter för att till förmån för landsbygden få ett uttalande — något annat blir det ju inte. Annars är det nog riktigt att vi här i landet gett Kungl. Maj:t mycket stora fullmakter, som man ständigt får korrigera. Därför tycker jag att man bör sätta in all kraft på att ändra dessa fullmakter, när det är *verkligt* nödvändigt, men i övrigt tror jag att det är bättre minska antalet fullmakter. Men det kunna vi inte göra i kväll. Med hänsyn härtill ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Herr Ivar Persson åberopade en artikel i Göteborgs Handelstidning som bevis för att landsbygden på detta område hade särskilt missgynnats. Jag vill bara meddela herr Persson, att om han studerat efterföljande nummer i Han-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

delstidningen, hade han i numret för fredagen den 20 maj fått veta, att generaldirektören Alf Johansson i en brett upplagd artikel bemött denne licentiat — Sven Rydenfelt hette han visst — och Rydenfelt har fått erkänna att han i väsentliga delar tagit fel. Jag menar att tidningsartiklar är det kanske inte så lämpligt att åberopa i en riksdagsdebatt, men då herr Ivar Persson tidigare gjort det anser jag att jag kan göra det nu också.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gustav Emil Andersson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Persson, Ivar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 171 punkten X, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gustav Emil Andersson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Persson, Ivar*, begärde rösträkning, verkställdes nu vote-

ring medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 23.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten XI.

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, beträffande frågan om kommunal myndighets turordningsförslag och överklagande av beslut angående byggnadstillstånd, avslå i motionerna I: 80 och II: 150 gjord framställning om utfärdande av direktiv.

Herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Sundelin, Boman* i Kieryd och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herr *Birke* hade enligt en med 8 betecknad reservation ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande frågan om kommunal myndighets turordningsförslag och överklagande av beslut angående byggnadstillstånd, med bifall till motionerna I: 80 och II: 150 i denna del, besluta hos Kungl. Maj:t göra framställning om utfärdande av direktiv.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Här är det närmast fråga om att regeringen skulle ge direktiv till bostadsstyrelsen, vilka skulle föreskriva, att den inte får vara partisk, när turordningsförslagen göras upp, och att den bör se till, att möjligheter finnas att överklaga även dylika turordningsförslag.

Denna fråga har ju dryftats ganska ingående, och jag skall därför på denna punkt inskränka mig till att yrka bifall till reservationen. Jag skulle dock vilja be folkpartirepresentanterna observera, att det kan finnas anledning för dem att ge sin anslutning till denna reservation.

Herr **ANDERSON, IWAR**: Herr talman! Det är rätt intressant att från håll, där man eljest i allmänhet går till

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

storms mot all centraldirigering, få höra, att man nu vill, att ytterligare direktiv skola utfärdas. Jag tror för min del att alla kommunalmän, som syssla med dessa spørsmål, anse att det finns mer än nog av paragrafer och direktiv. Skulle man önska någonting, vore det, såsom jag sade tidigare, i stället en förenkling av det hela. Det är så många omständigheter, som kunna spela in när det gäller att ta ställning till vilket bygge, som inom den snävt tillmätta kvottilldelningen skall släppas fram.

Jag skall, herr talman, inte gå in på kvottilldelningen, ty den ha vi, såsom herr Karlsson i Munkedal påpekat, ingen anledning att nu närmare syssla med, men jag ber att få passa på tillfället att säga, att den procentberäkning, som tillämpas vid tillståndsgivningen för närvarande — d. v. s. att man inte får utnyttja mer än 30 procent av kvottilldelningen under första och andra kvartalen, 25 procent under det tredje och återstoden under det fjärde kvartalet — försvårar för de kommunala myndigheterna att mera rättvist ge tillstånd för de olika byggena, ty då måste man ju även ta hänsyn till storleken av bygget.

Nu har det startats så många slags byggnadsfirmor, att det finns all anledning för kommunalmännen att gallra. Men låt för all del det mått av kommunal självbestämningsrätt, som finns i detta avseende, vara kvar. Jag litat i detta fall mera på kommunalmännen än på, såsom det brukar heta, »herrarna i Stockholm», ja, man kanske kan tillägga »herrarna i residensstäderna».

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johanssons m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilka förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna XII—XV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XVI.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta anslag, till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 21 000 000 kronor.

I den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, med 5 betecknade reservationen hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta anslag, till Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kronor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Med hänsyn till att kammaren nu fattat beslut om att även tvåbarnsfamiljerna skola ha bostadsbidrag, anser jag mig inte kunna yrka på att förevarande anslag skall utgå med 15 miljoner kronor, utan vi få stå vårt kast och anvisa de 6 miljonerna ytterligare.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna XVII och XVIII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten XIX.

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 291 och II: 372, såvitt nu vore i fråga, besluta, att anslag till bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden icke skulle anvisas för budgetåret 1949/50.

Enligt en vid punkten avgiven, med 9 betecknad reservation hade herrar Gus-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

tav Emil Andersson, Ivar Persson, Rubbestad och Pettersson i Dahl ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 291 och II: 372, så vitt nu vore i fråga, till Bidrag till främjande av bostadsbyggnaden på landsbygden för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! De flesta miljonerna av den bostadssubvention, som det här är fråga om, komma ju städer och tätorter till godo. Den punkt, som nu är föredragen, gäller endast landsbygden, och jag tycker det ser illa ut, att den skall vara aldeles tom. Det sägs visserligen av departementschefen och utskottet, att det finns utsikter till att medel skola bli över från tidigare anvisade anslag. Det beräknas att 15 miljoner kronor skola komma att stå till förfogande för ny långivning. Det tror jag emellertid är något osäkert.

I den motion, som har väckts på denna punkt, har föreslagits anvisande av 2,5 miljoner kronor till främjande av bostadsbyggnaden på landsbygden. Det är ju känt av oss alla, att bostadsförhållandena på landsbygden äro långt ifrån tillfredsställande och att där behövs en sanering. På landsbygden finns det mycket fattigt folk, som inte har råd att rusta upp sina bostäder och som därför behöver det stöd, som kan erhållas av staten. Jag har en mångårig erfarenhet från min verksamhet i egnahemsnämnden av hur mycket gott de medel ha gjort, som riksdagen ställt till förfogande för bostadsförbättring på landsbygden. Det är också att sätta värde på, att människor vilja bo kvar på landsbygden i dessa dåliga bostäder. Det vore inte för mycket begärt, att landsbygdens krav bleve i större utsträckning tillgodosedda både när det gäller kvoteringen, som man här tidigare i kväll talat om, och när det gäller att ställa medel till förfogande för upprustning av dessa mindre bemedlades bostäder.

Under denna punkt faller också frågan om vatten och avlopp för landsbygdens hushåll. Även för dessa ändamål skola ju de medel, som man väntar skola stå till förfogande, räcka till. Riksdagen har nu en gång högtidligen lovat landsbygdens hårt arbetstyngda husmödrar att få vatten- och avloppsfrågan löst, och jag behöver inte för kammarens ärade ledamöter framhålla det behjärtansvärda i denna hjälp. Jag tror att vi alla äro besjälade av en vilja att så snart som möjligt söka se till, att landsbygdens bostäder bli försedda med denna bekvämlighet.

Det synes oroande, att för dessa olika ändamål inte upptagits ett öre under förevarande punkt utan att vi endast ha att lita till det löfte, som har givits, att pengar väntas bli över. Ja, jag vet på vilket sätt de kunna bli över. En person har inte kunnat få sina arbeten färdiga inom den bestämda tiden på grund av att han inte fått byggnadslov eller på grund av att han inte fått material eller inte kunnat skaffa pengar i förskott, när tiden gått till ända, då bygget skulle vara färdigt. Man skriver så till honom och frågar, om han är klar, och svarar han då nej, rapporteras det till bostadsstyrelsen, att det beviljats honom så och så mycket i lån, men att han inte har fått sitt bygge färdigt inom föreskriven tid. Han får då ingenting, och på det sättet blir det medel över, som ånyo kunna användas.

Med hänsyn till vad jag här anfört borde kammaren kunna gå med på att fylla ut denna punkt med de 2,5 miljoner kronor, som det här gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt är avgiven av herr Gustav Emil Andersson m. fl. och som har beteckningen 9) i föreliggande utskottsutlåtande.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Även om vi under punkten X i utskottsutlåtandet hade beslutat i enlighet med reservationen nr 7), således den reservation som herr Ivar Persson i Skaber-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sjö talade för, hade det enligt min mening varit obehövt med en förstärkning av förevarande anslag. Det var så vid behandlingen av detta ärende på avdelningen, att bondeförbundets representant, när han yrkade bifall till motionen — det var inte herr Rubbestad — inte hade reda på att det fanns 15 miljoner kronor till förfogande. Han ställde yrkande på ytterligare 2,5 miljoner kronor, och han föll inte ifrån detta yrkande, när han fick kännedom om de reserverade medlen. På det sättet har han begärt 17,5 miljoner kronor för detta ändamål. Det är, måste jag säga, en nästan alltför långt driven envishet, eller vad man skall kalla det för.

Redan av dessa rent kamerala skäl anser jag, att det inte finns någon anledning att under denna punkt yrka på något anslag, då reservationen är så stor, att enbart den räcker till för en utvidgning av verksamheten i förhållande till innevarande budgetår.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gustav Emil Andersson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten XX mom. 1.

I förevarande moment hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta anslag, för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa till Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor.

Enligt en med 10 betecknad reservation hade herrar *Johan Bernhard Johans-*

son, Mannerskantz och Birke ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 294 och II: 374, i vad de berörde detta anslag, för budgetåret 1949/50 under fonden för låneunderstöd anvisa till Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett investeringsanslag av 10 000 000 kronor.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Trots den skrivning, som här antagits, anser jag att det på denna punkt kan vara befogat med en begränsning av anslaget, då jag utgår från att kostnaderna för byggnadsverksamheten komma att sänkas och då jag förmodar att bostadsstyrelsen till följd därav kommer att minska på långivningen, när det gäller tilläggsån.

Jag ber därför att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen, vilken innebär att förevarande anslag skall utgå med 10 miljoner kronor i stället för, såsom av Kungl. Maj:t föreslagits, 15 miljoner kronor.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Med åberopande av förut fattade beslut i förevarande avsnitt av statsutskottets utlåtande anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten XX mom. 2—4 samt punkterna XXI—XXVI.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. höjd begravningshjälp åt statstjänstemän m. fl.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet avfattat sin hemställan i fyra särskilda, med I—IV betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten II.***Ang. höjd begravningshjälp åt statstjänstemän m. fl.**

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 132 därom framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 11 mars 1949 förordats

a) vidtaga ändringar i de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade bestämmelserna rörande semesterersättning, sjötillägg och begravningshjälp;

b) vidtaga ändringar i de i avlöningsreglementet för folkskolan meddelade bestämmelserna rörande begravningshjälp;

c) meddela beslut eller bestämmelser rörande

förande över stat av pensionsberättigande statlig tjänst, vilken förenades med ordinarie, medelst förordnande tills vidare tillsatt och ej pensionsberättigande statlig tjänst,

vikariatslöneförordnande å rektorsbefattning vid högre kommunal skola samt beredskapsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Gustav Emil Andersson, Ivar*

Persson, Rubbestad, Pettersson i Dahl och *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka Kungl. Maj:ts förslag om ändring av bestämmelserna angående begravningshjälp. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 11 mars 1949 förordats

a) vidtaga ändringar i de i statens allmänna avlöningsreglemente meddelade bestämmelserna rörande semesterersättning och sjötillägg;

b) meddela beslut eller bestämmelser rörande

förande över stat av pensionsberättigande statlig tjänst, vilken förenades med ordinarie, medelst förordnande tills vidare tillsatt och ej pensionsberättigande statlig tjänst,

vikariatslöneförordnande å rektorsbefattning vid högre kommunal skola samt beredskapsersättning åt vissa tjänstemän vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag behöver komma åter, men det har verkligen hopats många reservationer här i kväll.

Denna fråga rör en ganska liten sak, nämligen huruvida begravningshjälpen alltiämt skall utgå med 400 kronor eller om den skall höjas till 500 kronor.

Vi äro några reservanter som ansett, att man bör vara följdriktig i detta fall och inte gå ifrån den lönestoppspolitik som vi för närvarande föra. I de allmänna avlöningsbestämmelserna ingår begravningshjälpen såsom en löneförmån. Det har sina risker att ändra på löneförmåner av vad slag det vara må, och det skälet, att man vill åstadkomma jämställdhet när det gäller dessa bestämmelser och bestämmelserna i olycksfallsförsäkringslagen, kan knappast, anse vi, vara något bärande skäl. I fråga om olycksfallen gäller det mera en rättslig fråga. Här är det däremot fråga om en

Ang. höjd begravningshjälp åt statstjänstemän m. fl.

överenskommelse mellan parter, och vi ha funnit det vara principiellt riktigast att inte göra någon ändring i detta fall, då man eljest är så försiktig när det gäller lönehöjningar.

Jag ber med det sagda att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Persson, Ivar*.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Orsaken till att Kungl. Maj:t föreslår en höjning av begravningshjälpen från 400 kronor till 500 kronor är ju att den begravningshjälp, som utgår enligt olycksfallsförsäkringslagen, förra året höjdes till 500 kronor. Dessa bidrag ha alltid utgått med lika belopp, och därför har utskottet ansett det motiverat att höja beloppet även i statens allmänna avlöningsreglemente.

Jag måste nog säga till herr Mannerkantantz, min gamle vän och trätobroder — det senare har ju bekräftats här i dag — att när vi tidigare i dag hört honom tala om kötttransoneringens upphävande, trots alla risker som därigenom skulle uppkomma i fråga om prisförhöjningar och dylikt, och nu hör honom säga, att han inte kan bifalla förslaget om att höja begravningshjälpen därför att det kan äventyra stabiliseringspolitiken, då måste man komma att tänka på det där talet om att sila mygg och svälja kameleer. I utskottet var det en sakförståndig man på lönefrågor, som hade räknat ut att denna höjning för de statsanställda — det lär vara omkring 200 000 — gör 1 krona 50 öre om året, eller i promille uträknat $\frac{1}{100}$ promille. Jag tror inte att detta medför någon risk för den ekonomiska stabiliseringen!

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Herr Karlssons i Munkedal sammankoppling av frågan om kötttransoneringens upphävande med begravningshjälpen tycker jag nog är tämligen obefogad. Jag har inte sagt, att det skulle med-

föra några prisförhöjningar om man släppte denna ransonering. Jag anser att priserna på de bästa delarna av den storboskap, som säljes såsom stycke kött i butikerna, kanske kan höjas, men att priserna på andra bitar av samma djur, som nu äro svåra att sälja på grund av ransoneringen, kunna sänkas, och då blir prisstegringen kanske plus minus noll.

Vidare kan man ju inte här bara gå efter hur litet en höjning betyder. Hur skall man kunna anföra det argumentet när det gäller exempelvis subventioneringen av importvaror o. s. v.? Och vid avtalsförhandlingar tages ju minsta lilla sak upp i saxningsarbetet — det har nog herr Karlsson i Munkedal varit med om mer än jag — och jag tror att han i själva verket förstår detta rätt väl.

Herr **PERSSON, IVAR**: Herr talman! Jag ber att till herr Karlsson i Munkedal få säga, att vi reserverar inte gjort gällande, att höjningen av begravningshjälpen skulle äventyra stabiliseringspolitiken. Vi ha endast sagt, att den är ett avsteg från principen om stabilisering, och det tycker jag att även herr Karlsson i Munkedal skulle kunna instämma i. Herr Karlsson och hans meningsfränder ha dock under denna riksdag i åtskilliga fall varit med om att avslå framställningar om medel, ehuru det gällt mindre belopp än vad det här är fråga om. Här om dagen avsågo vi till exempel en proposition, i vilken för ett visst ändamål äskades 34 000 kronor. Det gällde en principfråga från vissa herr Karlsson närstående personers sida, men det var inte någon fråga av statsfinansiell betydelse. Jag skulle ju också kunna peka på att jag själv, till och med i gemensam votering, fått en motion avslagen, där det inte rörde sig om mer än något över 200 000 kronor.

Vi ha, herr Karlsson, talat så mycket om principer under denna riksdag, att jag tycker att vi skulle ha detta i friskt minne även när vi behandla denna i och för sig rätt obetydliga fråga.

Ang. organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

Jag vidhåller, herr talman, det instämmande som jag tidigare under debatten gjorde, varmed jag gav tillkänna min anslutning till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna III och IV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av forskning, undervisning och försöksverksamhet på mejerinäringens område samt av trädgårdsundervisning och trädgårdsförsök m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 25 februari 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 79, hade Kungl. Maj:ts, under återopande av ett bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, bland annat, att godkänna vissa riktlinjer för organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen samt att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa vissa i propositionen närmare angivna anslag.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat en inom riksdagens andra kammar av herr *Andersson* i Dunker m. fl. väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 325.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till

Kungl. Maj:ts framställning samt i anledning av motionen II: 325,

1) godkänna, att den lägre trädgårdsundervisningen organiserades efter de riktlinjer, som Kungl. Maj:ts uppdragit;

2) fastställa i utlåtandet införd personalförteckning för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

3) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

4) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa vissa under punkten angivna anslag;

5) å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50 under statens allmänna fastighetsfond anvisa under denna punkt angivna anslag.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Beträffande trädgårdsskolorna har i propositionen föreslagits, att grov- och rutinarbetet skall borttagas från utbildningen, varefter denna skall omfatta lektioner, demonstrationer, arbetsövningar och exkursioner. Kurstiden nedbringas härigenom från två år till omkring 15¹/₂ månader. I motionen II: 325 har däremot yrkats, att trädgårdsskolorna i avvaktan på närmare erfarenheter av huru lärlingsutbildningen kommer att utfalla skola liksom hittills anordna tvååriga praktisk-teoretiska kurser. Tillika har i motionen hemställts, att de regler, som gälla mellan parterna på arbetsmarknaden, skola tillämpas jämväl vid den tvååriga kursen, i den mån praktiskt arbete förekommer i denna.

Vad som anförts till förmån för borttagandet av grov- och rutinarbetet förtjänar enligt utskottets mening beaktande framför de farhågor, som uttalats i fråga om en dylik reform. Utskottet vill därför ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag i förevarande hänseende. Såsom framhållits i propositionen är dock förslaget i dessa delar att betrakta endast såsom en norm, från vilken avvikelser skola kunna ske, därest så finnes påkallat. Möjlighet bör således föreligga att

Ang. organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

anordna tvååriga kurser på sätt i motionen föreslagits. Med hänsyn till att arbetsvillkoren under den praktiska delen av lärlingsutbildningen skola regleras genom frivilliga överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden, torde det icke få anses uteslutet att på enahanda sätt lösa frågan om villkoren för elevernas praktiska arbete i kurser, där grov- och rutinarbete må förekomma.»

Reservation hade avgivits av herr *Boman* i Stafsund, som ansett, att utskottets yttrande bort i vissa delar hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt bifall till motionen II: 325,

1) godkänna, att den lägre trädgårdsundervisningen organiserades efter de riktlinjer, som i reservationen uppdragits;

2) fastställa — — — (lika med punkterna 2—5 av utskottets hemställan);

6) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående förläggandet av en trädgårdsanläggarsskola till Bergianska trädgården samt angående förläggandet av trädgårds- och lantbruksundervisningsanstalter till Svartsjö.

I den av reservanten föreslagna motiveringen hade det senare av de nyss återgivna styckena av utskottets yttrande ersatts av följande uttalande:

»Enligt propositionen skall den föreslagna undervisningen vid trädgårdsskolorna bygga på en fyraårig organiserad lärlingsutbildning. En av lantbruksstyrelsen år 1946 i samarbete med hushållningssällskapen verkställd undersökning har emellertid givit vid handen, att möjligheten är mycket liten att finna enskilda trädgårdar, som äro lämpade för sådan lärlingsutbildning. Detta förhållande har bestyrkts av att trädgårdsyrkets lärlingsnämnd, som varit verksam under år 1948, trots omfattande propaganda lyckats kontraktsbinda endast tre lärlingar, därav en vid lantbruksakademiens trädgårdsskola. På grund härav synes det utskottet lämpligast, att de nu-

varande tvååriga lärokurserna bibehållas tills vidare i avbidan på närmare erfarenhet av huru den föreslagna lärlingsutbildningen kommer att utfalla. Med hänsyn till att arbetsvillkoren under den praktiska delen av lärlingsutbildningen skola regleras genom frivilliga överenskommelser på arbetsmarknaden, torde det icke få anses uteslutet att på enahanda sätt lösa frågan om villkoren för elevernas praktiska arbete i kurser, där grov- och rutinarbete skall förekomma.»

Herr **ESKILSSON**: Herr talman! Vid sin behandling av frågan om den lägre trädgårdsundervisningen har jordbruksutskottet stannat för att i likhet med departementschefen föreslå, att Adelsnäs trädgårdsskola vid Ätvidaberg i fortsättningen inte skall erhålla något statsunderstöd. Såsom motivering för detta förslag anför utskottet, dels att skolan inte är belägen inom egentligt trädgårdsodlarområde och att läget dessutom är ogynnsamt ur fruktodlarsynpunkt, dels att skolan ligger på enskild mark samt att överenskommelse icke kunnat träffas med fastighetens innehavare om överlåtelse av lämpliga markområden för ändamålet.

Den första invändningen, att skolan inte skulle vara belägen inom egentligt trädgårdsodlarområde, har jag svårt att förstå. Adelsnäs ligger på gränsen mellan norra Kalmar län och Östergötland. De naturliga förutsättningarna beträffande jordmån och klimat påminna väl mest om de förhållanden, som råda i norra Tjust i Kalmar län, och norra Tjust är, såsom en del av kammarens ledamöter torde veta, ett mycket förnämligt fruktodlingsområde. Vad Östergötland beträffar torde förutsättningarna både för trädgårdsodling i allmänhet och för fruktodling i synnerhet inte behöva betvivlas.

Läget anser jag därför inte att man kan beteckna såsom olämpligt, även om det inte kan betraktas som idealiskt, men det är väl inte heller precis nödvändigt att en skola, som skall utbilda trädgårdspersonal, förläggas till en plats,

Ang. organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

där förhållandena i alla avseenden äro idealiska. Man kanske kan vinna lika goda resultat, om skolan i detta avseende inte arbetar under fullt idealiska villkor.

Den andra invändningen, att skolan ligger på enskild mark och att marken inte kan förvärfvas, är måhända väsentligare. Man får dock förstå de bevekelsegrunder, som varit avgörande för markägaren. Såväl styrelsen för trädgårdsskolan i Adelsnäs som föreningen Sveriges trädgårdskonsulenter har emellertid uttalat, att man ytterligare bör undersöka möjligheterna att finna en lämplig ekonomisk form för att bibehålla skolan på dess nuvarande plats.

Utskottet framhåller i likhet med departementschefen, att ett genomförande av hela det förslag, som 1946 års trädgårdsundervisningskommitté har utarbetat, förutsätter omfattande och kostnadskrävande byggnadsarbeten, som under nuvarande förhållanden icke kunna komma till stånd. Endast dylika arbeten, som äro av mindre omfattning och mindre kostnadskrävande, skulle således kunna komma till utförande omedelbart.

Det är då förvånande att man finner det nödvändigt och lämpligt att nedlägga denna undervisningsanstalt, innan ännu praktiska erfarenheter vunnits av den nya lärlingsutbildningen. Trädgårdsskolan vid Adelsnäs är gammal och har ett mycket gott anseende. Den räknas såsom en av de städse bäst skötta skolorna av detta slag i landet. Stora skaror elever ha under årens lopp utbildats för praktiskt trädgårdsarbete vid denna skola. Där finnas redan färdiga och uppväxta anläggningar, som erbjuda goda möjligheter för undervisning. Skolan har dessutom den fördelen, att den inte drar några stora årliga kostnader för staten. Bidraget för driften vid skolan utgör för närvarande 15 000 å 16 000 kronor om året. Det finns således anledning att fråga sig, om det är nödvändigt att lägga ned undervisningen vid denna skola, innan de nya utbildningsformerna ännu prövas.

Utskottet har inte varit fullständigt enigt. En ledamot, herr Boman i Staf-

sund, har bland annat på denna punkt reserverat sig och föreslagit att statsbidrag tills vidare skall utgå till skolan enligt nu gällande grunder.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Bomans reservation evad den gäller den lägre trädgårdsundervisningens ordnande.

I detta anförande instämde herr *Sunne* och herr *Nilzon, Ivar*.

Herr **BJÖRCK**: Herr talman! Det föreliggande förslaget till trädgårdsundervisningens ordnande har, kan man säga, i stort sett hälsats med tillfredsställelse såväl av trädgårdsodlarna som av övriga som beröras av förslaget. För trädgårdsundervisningskommitténs ledamöter är det också en glädje att kunna konstatera, att såväl Kungl. Maj:t som jordbruksutskottet i stort sett äro eniga med kommittén om det förslag, som här föreligger.

Jag vill endast i största korthet beröra några av de frågor, där meningarna äro delade. Jag syftar här på vad reservanten inom jordbruksutskottet har framhållit, liksom på några av remissyttrandena och även på vad den ärade representanten på östgötabanken nyss anförde.

Reservanten påpekar, att lärlingsutbildningen på trädgårdsodlingens område inte är så synnerligen väl ordnad. Det är svårt att få lärlingar, likaså att finna enskilda trädgårdar, som äro lämpade för sådan lärlingsutbildning, säger han. Jag vill erinra om att denna svårighet inte endast förekommer inom trädgårdsyrket, utan är karakteristisk för alla hantverksyrken. De låga födelsetalen under hela 1930-talet ha gjort, att svårigheterna att få lärlingar antagligen komma att bestå under åtskilliga år framåt.

Hitintills har det emellertid inte varit någon svårighet att få elever till trädgårdsskolorna. De fem trädgårdsskolor vi ha här i landet — de tre statsunderstödda jämte skolorna i Alnarp och Bergianska trädgården här i Stockholm, vilken senare ju är en stiftelse — ha i regel varje höst haft betydligt flera sö-

Ang. organisationen av den lägre trädgårdkundervisningen m. m.

kande än som kunnat antagas. Man har därför kunnat välja ut dem, som varit bäst meriterade och haft den längsta praktiken. Inte heller i fortsättningen torde det bli svårt att få elever till trädgårdsskolorna, även om svårigheterna att få lärlingar komma att bestå under åtskilliga år framåt. Ungdomarna äro eftersökta nu för tiden och få i regel goda löner inom de olika yrkena. Därför vilja de inte gärna binda sig för en flerårig utbildning inom trädgårdsyrket, förrän de lärt känna yrket och blivit på det klara med hur de trivas med arbetet o. s. v. I regel arbeta de unga som elever vid någon större eller mindre herrgårdsträdgård, som arbetare i handelsträdgård o. s. v. Efter några år, då de förvärvat praktik, söka de sig in vid trädgårdsskolorna, och om de ha något så när goda betyg bli de antagna, även om de inte ha lärlingsutbildning.

Både inom trädgårdsnäringen och andra grenar har man försökt att på olika sätt ordna lärlingsutbildningen. Ännu har man inte lyckats, men vi skola hoppas att resultatet i framtiden skola bli bättre. Bristen på lärlingar inom trädgårdsyrket gör emellertid, att det enligt min mening är föga välbetänkt att, såsom reservanten har gjort, yrka på att de tvååriga kurserna vid trädgårdsskolorna skola bibehållas.

När det gäller förläggningen av trädgårdsskolorna äro meningarna också delade. Hitintills ha vi haft tre statsunderstödda skolor och dessutom den statliga skolan i Alnarp samt Bergianska trädgårdsskolan. Trädgårdkundervisningskommittén har ansett, och dess mening delas av departementschefen liksom av utskottet, att tre statliga skolor böra räcka. Meningen är att i någon mån utbygga dessa tre skolor, så att de kunna ta emot flera elever och därigenom bli mera bäriga ekonomiskt än de hittills varit. Därmed är inte sagt, att vare sig Adelsnäs trädgårdsskola eller Bergianska trädgårdsskolan måste läggas ned, men Adelsnäs trädgårdsskola kan åtminstone inte tills vidare räknas med att få statsunderstöd. Den Bergianska trädgårdsskolan har ju hittills arbetat utan

statsunderstöd, och man anser att den kommer att reda sig också i fortsättningen. Denna skola, som drives av en stiftelse som tillkom genom en donation för över hundra år sedan, har som bekant ett mycket gott anseende.

Här har nämnts, att Adelsnäs trädgårdsskola är mycket väl skött. Jag har ingen anledning att hysa en annan uppfattning, men om man jämför med Östergötland, Skåne eller Mälardalen måste man säga, att Adelsnäs trädgårdsskola inte ligger i något utpräglat trädgårdsområde. Utskottet har liksom departementschefen framhållit, att om de föreslagna tre statliga trädgårdsskolorna visa sig otillräckliga, bör en ny skola eventuellt förläggas till västra Sverige, i trakten av Göteborg, som ju är ett stort trädgårdsområde.

En av huvudorsakerna till att inte Adelsnäs kan komma i fråga såsom statsunderstödd trädgårdsskola är emellertid att marken där, såsom herr Eskilsson nyss antydde, äges av enskild person. Ägaren har begärt statsunderstöd för vissa byggnadsarbeten, och såväl lantbruksstyrelsen som kommittén har förklarat, att de inte hade någonting emot att föreslå bidrag, under förutsättning att ägaren överlät den mark, där trädgårdsskolan ligger, till en särskild stiftelse. Ägaren har emellertid inte velat gå med på detta, och därför har varken lantbruksstyrelsen eller kommitterade ansett sig kunna tillstyrka statsbidrag. Herr Eskilsson nämnde att man kan dröja med vissa byggnadsarbeten vid Adelsnäs, men det är ju meningen att bygga ut trädgårdsskolorna både vid Experimentalfältet och Alnarp i viss utsträckning, och skolan på Adelsnäs kommer följaktligen att bli något eftersatt. Jag skall emellertid inte upptaga tiden med att citera vad utskottet säger om Adelsnäs trädgårdsskola, utan jag ber att få hänvisa till s. 44 i utlåtandet, där var och en kan ta del av utskottets motivering.

Meningarna ha varit ganska delade även när det gäller lantbruksakademiens trädgårdsskola vid Experimentalfältet. Denna skola ligger ju så nära Stockholm

Ang. organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

att man antar, att marken förr eller senare kommer att behövas för andra ändamål. Trädgårdsundervisningskommittén har undersökt möjligheterna att finna någon annan, mera lämplig plats för denna trädgårdsskola, men resultatet har blivit negativt. Kommittén trädde i förbindelse med 1945 års markkommission, som förvaltar marken inom Djurgårdsområdet — detta är ju statlig mark, som kronan disponerar efter riksdagens godkännande, som det heter. Markkommissionen svarade oss, att den ännu ej tagit slutlig ståndpunkt till dispositionen av ifrågavarande markområde. Kommissionen ansåg emellertid, »att kommittén borde inrikta sig på att avveckla trädgårdsskolan vid Experimentalfältet för att frigöra marken där för andra, allmännyttiga institutioner eller som fritidsområde för allmänheten». Av detta senare yttrande framgår, att behovet av här ifrågavarande markområde för byggnader inte synes vara så särskilt trängande.

Såväl Kungl. Maj:t som jordbruksutskottet är emellertid enigt om att trädgårdsskolan vid Experimentalfältet så snart som möjligt bör flyttas bort från detta område. Man har tänkt sig — och både departementschefen och utskottet synas vara inne på den linjen — att kunna flytta denna trädgårdsskola till Svartsjö före detta kungsgård. Enligt vad inrikesdepartementet har upplyst om kan man räkna med att alkoholistanstalten på Svartsjö kommer att nedläggas inom en nära framtid. Det kommer kanske att dröja åtskillig tid, innan denna lösning är klar, men utskottet synes, liksom också reservanten, anse att detta skulle vara en god lösning av frågan.

En annan tvistig fråga gäller placeringen av trädgårdsanläggnarskolan. Några vilja, och till dem hör även reservanten, ha denna skola förlagd till Bergianska trädgården. Åtskilligt talar för att Bergianska trädgårdsskolan skulle lämpa sig för detta ändamål, och inom trädgårdsundervisningskommittén fanns stort intresse för en sådan lösning. Sedan vi grundligt undersökt problemet, måste vi emellertid för vår del avstyr-

ka denna lösning. Byggnadskostnaderna skulle nämligen uppgå till inte mindre än 800 000 kronor.

Det är rätt intressant att konstatera, att den förra utredningen rörande denna fråga — som utfördes av dåvarande statssekreteraren, numera ledamoten av denna kammare herr Näsgård tillsammans med fem andra sakkunniga — kom till samma resultat. Denna utredning ansåg, att det skulle bli för dyrt att förlägga denna skola till Bergianska trädgården, och vidare framhöll man att markområdet där var något för litet, vilket också vi ha sagt i vår utredning. Också herr Näsgård föreslog därför, att trädgårdsanläggnarskolan skulle förläggas till Experimentalfältet.

En omständighet, som talar för denna lösning, är att jordbruksförsöksanstalten den 1 juli i år kommer att flyttas från Experimentalfältet till lantbrukshögskolan i Ultuna. Åtskilliga byggnader vid Experimentalfältet bli i det sammanhanget lediga och kunna tagas i bruk för att utvidga Experimentalfältets trädgårdsskola och även för trädgårdsanläggnarskolan. Detta är en av orsakerna till att vi anse, att trädgårdsskolan vid Experimentalfältet kan ligga kvar där tills vidare, kanske under 15 å 20 år framåt.

Också i fråga om lärotidens längd ha olika meningar gjort sig gällande. Trädgårdsundervisningskommittén har ansett, och departementschefen har liksom utskottet anslutit sig till kommitténs uppfattning, att en tid av ett år och fyra månader skulle vara tillräcklig för att eleverna skola kunna inhämta de nödiga kunskaperna, om grovarbete uteslutes från undervisningen. Man får därigenom möjlighet att avsevärt utöka antalet lektionstimmar och tiden för experiment och övningar ute i det fria. Man vinner då åtskillig tid, och den hittillsvarande lärotiden av två år bör kunna minskas enligt kommitténs förslag. Förutsättningen är att statsanslaget till trädgårdsskolorna blir så pass mycket högre, att de kunna reda sig ekonomiskt utan att alltför mycket anlita eleverna som arbetare. Meningen är också, att eleverna skola få statsstipendier, så

Ang. organisationen av den lägre trädgårdsundervisningen m. m.

att de kunna betala för mat och husrum vid skolan.

Detta är i stort sett vad jag har att säga. Vi äro inom kommittén glada över att såväl utskottet som departementschefen är ense med oss om att en lärotid på ett år och fyra månader bör vara tillräcklig. Det praktiska arbetet böra eleverna ha hunnit klara av innan de komma in vid skolorna. Ansökningarna ha ju hittills varit så pass talrika, att man kunnat välja ut dem som haft den längsta praktiken. Vid skolorna här i Stockholm har som regel ingen antagits till elev utan att ha fem eller sex års praktik, och då ha de sannerligen hunnit lära sig grovarbete tillräckligt, så att man bör kunna koncentrera sig på den teoretiska undervisningen.

Jag anser mig, herr talman, i stort sett kunna yrka bifall till utskottets hemställan. Vad man skulle kunna önska vore, att kommitténs förslag kunde realiseras i större utsträckning än som nu föreslås av departementschefen och utskottet, men vi förstå att situationen på det statsfinansiella området lägger hinder i vägen för detta. Kommittén har som bekant även förordat inrättande av en trädgårdshögskola, och vi hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan detta önskemål liksom övriga kvarstående förslag från kommitténs sida kan realiseras.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! Till min stora tillfredsställelse framställde herr Björck inte något annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande. Därför har jag ingen anledning att här särskilt dröja vid vad han yttrade.

Den förste ärade talaren, herr Eskilsson, uppehöll sig i huvudsak vid en enda punkt i utskottets föreliggande utlåtande, nämligen frågan om Adelsnäs trädgårdsskola. Herr Eskilsson anförde en del av de synpunkter utskottet ansett tala för att icke statsbidrag fortfarande skulle utgå till denna trädgårdsskola. Jag skall endast ytterligare be att få påpeka, att den förebrogta utredningen har visat, såsom det också står i utskottets utlåtande, att denna skola ej ligger

inom något egentligt trädgårdsoddlarområde, att den är ogynnsamt belägen ur fruktodlingssynpunkt samt att skollokaler ligga på avsevärt avstånd från huvuddelen av odlingarna under glas, varför den inre organisationen vid skolan måste bli ofördelaktig och medföra betydande olägenheter för undervisningen. Utskottet har vidare anført, att skolan är belägen å enskild mark samt att överenskommelse icke kunnat träffas med fastighetens innehavare om överlåtelse av lämpliga markområden på en stiftelse, vilken i fråga om byggnadsbidrag skulle komma i åtnjutande av samma förmåner, som tillkomma lantbruksundervisningsanstalter. Utskottet har även liksom Kungl. Maj:t anført en annan sak — som jag tror berördes av herr Eskilsson — nämligen att det aktuella behovet av utbildningsmöjligheter kån anses fyllt genom kurserna vid Alnarp, Söråker och Experimentalfältet. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att utskottet i enlighet med propositionen har sagt, att statsbidrag jämlikt nuvarande grunder böra lämnas för de pågående huvudkurserna vid Adelsnäs trädgårdsskola.

Jag tror inte att vare sig herr talman eller kammarens ledamöter äro särskilt trakterade av att man vid denna sena timme gör några längre utläggningar, och därför ber jag, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkades dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Eskilsson*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i punkterna 1—5 av den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermåra gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 4 mars 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 124, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av ett bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa i propositionen närmare angivna anslag.

Kungl. Maj:ts förslag innebar viss omorganisation av den lägre yrkesundervisningen inom jordbruket och skogshanteringen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat ett flertal inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

1) dels i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 260 och II: 328, I: 266 och II: 334 samt I: 268 och II: 338, såvitt nu vore i fråga, dels ock med avslag å motionerna I: 265 och II: 336, I: 267 och II: 337 samt I: 269 och II: 335 godkänna att den lägre yrkesundervisningen inom jordbruket och skogshanteringen organiserades efter de riktlinjer som utskottet i det föregående uppdragit;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag samt med avslag å motionerna I: 268 och II: 338, såvitt de berörde förevarande fråga, å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa under punkten angivna anslag;

II. att motionerna I: 267 och II: 337, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställen under punkten I, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Vad jordbrukets yrkesskolor angår torde man enligt utskottets mening icke kunna bestrida, att dessa ha ett icke obetydligt värde, framför allt då det gäller att bereda ungdom från andra hem än jordbrukarhem lämplig möjlighet att komma över till jordbrukets yrkesområden. De avsevärda kostnader i förhållande till elevantalet, som onekligen äro förenade med denna skolform, böra dock föranleda till att såsom Kungl. Maj:t framhållit jämväl andra vägar prövas för meddelandet av sådan utbildning, som avses med skolornas verksamhet. I avbidan på den fortsatta utvecklingen biträder utskottet fördenskull Kungl. Maj:ts förslag, att jordbrukets yrkesskolor icke nu skola inordnas bland de övriga statsunderstödda fasta lantbruksundervisningsanstalterna utan bibehållas vid sin nuvarande organisationsform. Därvid förutsätter utskottet, att nödig uppmärksamhet likväl kommer att ägnas behovet av sådana skolor.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Svedberg*, *Näslund*, *Hugo Sundberg*, *Hæggblom* och *Jacobson* i Vilhelmina ansett, att utskottets motivering bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, reservationen visade. I den av reservanterna föreslagna motiveringen hade det nyss återgivna stycket erhållit följande avfattning:

»Vad jordbrukets — — — jordbrukets yrkesområden. Vid sådant förhållande synas tillräckliga skäl ej föreligga att icke inordna dessa skolor — lämpligen under den av de sakkunniga föreslagna benämningen jordbruksskolor — bland de övriga statsunderstödda fasta lantbruksundervisningsanstalterna.»

Herr SVEDBERG: Herr andre vice talman! Vi äro några ledamöter i jordbruksutskottet som haft en annan uppfattning än utskottsmajoriteten i fråga om jordbrukets yrkesskolor.

I den till utskottets utlåtande fogade reservationen ha vi vågat föreslå, att

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshandling.

dessa yrkeskolor skulle inordnas bland de övriga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna. Därigenom skulle man framför allt vinna, att dessa yrkeskolor bleve jämställda med lantbruksundervisningsanstalterna. Statsbidrag till driftkostnaderna skulle då kunna utgå, och eleverna vid jordbrukets yrkeskolor skulle bli berättigade till statsstipendier på samma sätt som elever vid lantmannaskolorna.

När jordbrukets yrkeskolor infördes såsom en särskild skolform i det statliga undervisningssystemet, framhölls det att denna skolform tog sikte på att möjliggöra, att ungdomar omedelbart efter avslutad folkskola kunde få tillfälle till både praktisk och teoretisk undervisning i jordbruk. Framför allt tänkte man på att ungdomen från icke jordbrukarhem tack vare dessa yrkeskolor skulle få möjlighet att deltaga i denna teoretiska och praktiska undervisning och därvid komma underfund med om ett verkligt intresse för denna yrkesgren föreligger.

I Norrland ha vi tre yrkeskolor av detta slag, en i Västerbotten och två i Norrbotten. Vi reserverar hysa den uppfattningen, att yrkesundervisningen där har haft en stor uppgift att fylla. Eleverna vid dessa skolor ha, efter genomgången kurs, i stor utsträckning fortsatt att arbeta inom jordbruket.

Personligen har jag förvånat mig över att icke en majoritet inom utskottet kunnat vinnas för den uppfattning, som redovisas i reservationen. Man talar ju mycket om flykten från landsbygden och om svårigheterna att skaffa arbetskraft till de större jordbruken i södra Sverige, och det är inte minst med tanke härför som jag har förvånat mig över att majoriteten inom jordbruksutskottet inte har ansett lämpligt att följa reservationens linje. Det är ju särskilt bondeförbundet som i en rätt omfattande propaganda fört fram dessa synpunkter, och jag har haft särskilt svårt att fatta denna meningsriktnings ståndpunkt när det gäller jordbrukets yrkeskolor.

Överskottsarbetskraften i Norrland har visat stort intresse för denna yrkes-

utbildning. Vi ha trott, att vi inom riksdagen skulle kunna vinna gehör för den uppfattningen, att ett stöd till denna yrkesutbildning är nödvändigt. Departementschefen har i sitt uttalande på denna punkt framhållit, att han anser att denna yrkesundervisning har en uppgift att fylla i Norrland, och efter vad jag förstår grundar han sin uppfattning på att de norrländska jordbruken i allmänhet inte ha den storleksordningen, att de ge möjlighet åt ungdomar från andra hem än jordbrukarhem att få sin första praktiska undervisning i jordbruk där.

Jag har även hört sägas, att den jordbrukets yrkeskola, som finnes utanför Stockholm, har haft en stor uppgift att fylla. Eleverna ha rekryterats från Stockholms stad, och det har visat sig att de, som ha fortsatt sin utbildning även sedan de ha slutat vid yrkeskolan, i fortsättningen ha stannat vid jordbruksnäringsn.

Jag tror att det krav, som framställs i den föreliggande reservationen, är rättvist. Varför skola de elever det här gäller ställas i en sämre ställning än de, som gå i de övriga statliga undervisningsanstalterna? Böra inte dessa elever ha samma möjlighet att få statliga stipendier som de andra? Landstingen och hushållningssällskapen i de ifrågakommande länen få själva bidra med en större insats till dessa skolor, på grund av att statsbidragen till deras driftkostnader äro lägre än de som utgå till de övriga lantbruksundervisningsanstalterna.

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten. Min förhoppning är att kammarens majoritet följer reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! I egenskap av gammal lantbrukslärare skall jag be att få uttala min tillfredsställelse över det förslag, som här föreligger till antagande av riksdagen.

Det bästa i detta förslag är, att det nära anknäyer till de gamla institutioner för lantbruksundervisningen, som vi ha här i landet. Det innebär sålunda inga revolutionerande nyheter. Det ger emel-

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

lertid möjligheter till bättre anpassning för lokala önskemål och behov, och det medför ju också ökade möjligheter till anslag. Även kurserna ordnas på ett modernare sätt, varvid större vikt t. ex. lägges vid maskinhållning och sådant.

Jag hade endast ett par önskemål ytterligare i denna fråga, och jag delgav utskottet dem i en motion. Jag önskade dels att kontrollassistentutbildningen ännu inte skulle tagas bort från de längre kurser, som nu finnas vid lantmannaskolorna, och dels att lärarna vid de föreslagna sommarkurserna skulle få den fasta anställning, som utredningen hade föreslagit. Det ena av dessa önskemål, det beträffande kontrollassistenternas utbildning, har utskottet tillmötesgått, men det andra önskemålet har det inte kunnat acceptera.

Jag är en smula bekymrad över hur det skall bli möjligt att få extra lärare till de ungdomar, som man tänker sig skola genomgå en s. k. teoretisk och praktisk sommarkurs, vilken ju är en av förslagets mera betydelsefulla nyheter. Meningen är ju att kunna låta unga pojkar i åldern 15—18 år under 110 dagar på sommaren få både praktisk och teoretisk undervisning. Man förstår, att det blir nödvändigt att ha goda instruktörer och lärare till ett rätt stort antal sådana pojkar, om det skall bli något bevänt med pojkarnas praktiska utbildning. Man kan inte skicka ut dem hit och dit till arbeten utan tillsyn. Jag har svårt att tänka mig att man i skolornas närhet skall kunna få tag på lämpligt folk som extralärare för de unga, men jag hoppas, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet inte skall dröja för länge — om det visar sig, när dessa kurser för yngre elever komma i gång, att de äro eftersökta — att ordna med statsbidrag så att man må kunna få fasta anställningsformer för dessa lärare. Statsbidrag skulle även de tillfälliga extralärarna få, så att det är inte det man behöver hysa bekymmer för. Utan det bekymmersamma är varifrån man skall kunna få folk, som för ett tillfälligt arbete kan offra så många dagar under sommaren. Kunde man där-

emot som lärare vid dessa skolor få fast knyta sådana personer, som gått igenom driftledarkursen på Alnarp, så bleve det genast bättre. Man kan nämligen inte tänka sig, att fast anställd lärarpersonal, föreståndare och ämneslärare, skall hinna med även denna utbildning, och inte heller att de äro tillräckligt många för att kunna handleda ens ett tiotal sådana elever i praktisk utbildning.

Jag skulle vilja säga till herr Svedberg, när han efterlyser, varför bondeförbundet inte velat gå med på hans reservation om jordbruksskolorna, att i varje fall jag för min del inte kan annat än tycka, att departementschefens ståndpunktstagande i denna sak är berättigat, då han ännu en tid vill avvakta resultaten av dessa skolors verksamhet innan de så att säga lagfästas som en bestående form för lantbruksundervisning. Vi ha ju ännu inte prövat dem så värst länge. Dessutom förmodar jag att man vill se, hur de nya kurser, som man kallar för praktisk-teoretiska kurser, vid lantmannaskolorna skola verka. De borde nämligen i någon mån, kanske i rätt stor utsträckning, kunna ersätta jordbruksskolorna. Där skulle man få ungdom i åldern mellan 15 och 18 år att under trevliga former med omväxlande teoretisk och praktisk verksamhet liksom känna sig för om jordbrukaryrket passar dem. Departementschefen har inte heller släppt tanken på jordbruksskolorna utan endast skjutit på avgörandet för att se, hur denna skolform kommer att verka. Detta tycker jag är en klok ståndpunkt. Majoriteten inom utskottet har därför inte velat gå med på reservationen.

Hushållningssällskapens kursverksamhet är även den, tycker jag, förståndigt lagd, och hushållningssällskapen ha givits den frihet, som de behöva för att kunna ordna kortare kurser av de mest skiftande slag. Särskilt är att glädja sig åt att propositionen erbjuder möjlighet till frihet att kunna anpassa undervisningen efter lokala behov och efter egna initiativ ute i bygderna.

Jag har ingen anledning att göra något

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

annat yrkande, herr talman, än om bifall till jordbruksutskottets utlåtande.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Såsom framgår av det föreliggande utlåtandet ha reservanterna i huvudsak yrkat, att jordbrukets yrkesskolor bort inordnas bland övriga statsunderstödda fasta lantbruksundervisningsanstalter, alltså lantmannaskolor och lantbruksskolor, varvid förmånligare statsbidrag borde utgå, ävensom att eleverna vid dessa skolor borde få erhålla stipendier.

I anledning härav vill jag först fästa uppmärksamheten vid ett uttalande, som departementschefen har gjort. Det återfinnes i utlåtandet å s. 17, där det heter: »De sakkunnigas förslag, att *lantmanna-* och *lantbruksskolorna* skola bibehållas i sin nuvarande organisationsform, vill jag ansluta mig till. Vad som föreslagits rörande inordnandet av jordbrukets yrkesskolor under benämningen *jordbruksskolor* bland de övriga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna synes mig däremot fordra närmare överväganden» — jag ber att få poängtera de tre sista orden: *fordra närmare överväganden*.

Jag kan försäkra herr Svedberg och andra herrar reservanter, att jag personligen — och jag vågar säga att så har varit fallet med samtliga ledamöter inom utskottet — nog anser och ansett, att ifrågakvarande skolor ha en uppgift att fylla. Men just på grund av propositionens uttalande, att det har ställts i utsikt vissa överväganden beträffande statsbidragets utgående till dessa skolor, har utskottet ansett sig böra tillstyrka bifall till propositionen.

Utskottet har för övrigt sagt, att man inte kan bestrida, att jordbrukets yrkesskolor ha »ett icke obetydligt värde, framför allt då det gäller att bereda ungdom från andra hem än jordbrukarhem lämplig möjlighet att komma över till jordbrukets yrkesområden», etc.

Jag skall inte trötta med att citera allt för mycket, men jag kan inte underlåta att också framhålla, vad utskottet säger i fortsättningen, nämligen följande: »I

avbidan på den fortsatta utvecklingen biträder utskottet fördenskull Kungl. Maj:ts förslag, att jordbrukets yrkesskolor icke nu skola inordnas bland de övriga statsunderstödda fasta lantbruksundervisningsanstalterna utan bibehållas vid sin nuvarande organisationsform.»

Därefter följer en mycket viktig mening: »Därvid förutsätter utskottet, att nödig uppmärksamhet likväl kommer att ägnas behovet av sådana skolor.»

Herr talman! Det är ju vanligt, ja, det är praxis här i riksdagen, att när en viss fråga är föremål för övervägande eller utredning, så brukar inte riksdagen i förväg besluta i en sådan fråga. Då avvaktar man i stället denna utrednings resultat.

Det är i huvudsak på dessa grunder som utskottet har tillstyrkt den kungl. propositionen, och jag ber med detta korta yttrande, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGH: Jag skulle tro, herr talman, att det tjänar ganska litet till att försöka övertyga någon här i kammaren om att jordbruksutskottet inte har handlat som det bort i detta ärende. Vad som närmast har uppkallat mig är det förhållande, att jag i år, liksom några gånger tidigare, har motionerat om ett sådant understöd åt eleverna vid jordbruksskolorna, att dessa skolor skulle verka lika lockande, som andra för motsvarande åldersstadium avpassade skolor göra.

Jag trodde, att saken var tämligen klar, när en sakkunnigutredning enhälligt hade föreslagit, att dessa skolor skulle inordnas bland de fasta undervisningsanstalterna. Bland de sakkunniga — det kanske intresserar herr Bror Nilsson att höra — befann sig också herr Ivar Persson i Skabersjö, och han hade samma mening som de andra sakkunniga. Sedan de sakkunnigas betänkande framlagts trodde jag, som sagt, att saken var klar.

Nu har departementschefen haft en annan mening. Ehuru icke sakkunnig på detta område, tycker jag ju att det är åtskilligt som talar för departementschefens resonemang då han säger, att i mel-

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

lersta och södra Sverige kunna dessa skolor kanske ersättas med andra anordningar. Men så säger han också, att han ansluter sig till den mening, som har kommit till uttryck i en del remissutlåtanden, att dessa skolor ha en viss betydelse i Norrland. Jag blev med hänsyn till detta uttalande förvånad över departementschefens slutsats. Eftersom av de fyra skolor av detta slag, som vi ha, tre ligga i Norrland, hade nämligen den för mig naturliga slutsatsen av vad departementschefen sagt varit den, att åtminstone de skolor, som även enligt departementschefens mening ha en viss betydelse, skulle ha föranlett ett annat ståndpunktstagande än det, som finns i departementschefens uttalande. Detta i all synnerhet som existensen av sådana skolor ju vid en omorganisation givetvis hade fått prövas i vanlig ordning och det alltså legat i Kungl. Maj:ts hand att avgöra, huruvida dessa skolor skulle få bidrag enligt de nya grunderna eller icke.

När herr Tjällgren, den av mig högt uppskattade ordföranden i jordbruksutskottet, nu lämnat sin förklaring, har just det skett som jag misstänkte skulle komma att ske, nämligen att jordbruksutskottet utan vidare mycket följsamt gått i departementschefens spår och slutit upp kring samma motivering som departementschefen anfört. Utskottet har emellertid skärpt vad som sagts om skolornas betydelse. Det säger inte, att de ha en *viss betydelse*, utan det säger, att de ha ett *otvivelaktigt värde*. Men slutsatsen blir likväl densamma!

Nu har emellertid jordbruksutskottet haft en god portion tur, då det har kunnat komma till samma slutsats som departementschefen. När det tidigare var fråga om elevunderstöden, kunde jordbruksutskottet säga, att »utredning pågår». Så kommo de sakkunniga med en specialframställning. Då kunde utskottet inte säga, att utredning pågick, men det kunde säga, att något förslag från Kungl. Maj:ts sida inte förelåg. Därefter fullbordades utredningen, och dess innehåll är redan antytt. Men då följer departementschefen inte de sakkunniga, utan han talar om vissa överväganden. Och

nu kan utskottet falla tillbaka i sin gamla trall igen och säga, att det inte är riksdagspraxis att man beslutar någonting i frågor, som äro föremål för övervägande. Så stå vi där igen, och vi lära väl få stå och stampa på samma fläck mycket länge!

Ifall man anser, herr statsråd och herr ordförande i jordbruksutskottet, att jordbruksskolorna ha en viss betydelse i en viss del av landet, så borde man väl inte vilja sätta dessa skolor på undantag. Det är väl vidare självklart, att så länge presumerade huvudmän inte veta någonting om dessa skolors framtida öde, så dra de sig för att inrätta sådana. Och de huvudmän, som redan ha inrättat sådana skolor, dra sig för att utveckla dem vidare — det kan rent av hända, att de sätta i fråga att de skola avvecklas.

Den slutsats, som både departementschefen och utskottet har dragit, sätter nämligen såvitt jag förstår dessa skolor på undantag och animerar ingalunda vare sig till något nyinrättande eller till något utvecklande av sådana. Detta svär en smula, tycker jag, *emot* uttalandena om i ena fallet att dessa skolor ha viss betydelse och i andra fallet att de ha ett otvivelaktigt värde.

I fråga om utskottets ställningstagande till elevunderstöden, som är en naturlig följsats av den ståndpunkt, man inlagt i fråga om dessa skolors inordnande bland de fasta undervisningsanstalterna, skulle jag dessutom vilja göra en liten randanmärkning till jordbruksutskottets motivering. Utskottet anger på denna punkt som särskilt skäl för sitt avstående från att dessa skolor skola likställas med andra yrkesskolor, att det pågår en undersökning om studiehjälp i allmänhet. Men vad som här har begärts är ingenting annat än att dessa skolor må bli likställda med andra. Om det varit något nytt, som här hade föreslagits, hade man kunnat begripa denna motivering. Men då det inte är fråga om något nytt utan om en anpassning till vad de andra skolorna redan ha, ter sig denna motivering litet besynnerlig.

Jag kan inte annat än beklaga, att ett olycksöde tycks vila över dessa skolors

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

behandling i riksdagen, och jag kan inte folka detta på annat sätt, än att man inte önskar att sådana skolor mera skola komma till och inte är intresserad av att de nuvarande bibehållas. Jag är ledsen över att så är fallet, men vi få väl, i den mån vi i våra bygder ha att göra med dessa skolor, ta konsekvenserna härav. Ty vad som hittills har inträffat under de år vi ha talat om dessa saker och senast i år, kan jag faktiskt inte betrakta som annat än ett tecken på att man inte önskar att denna skolform skall bibehållas eller utvecklas.

I detta anförande instämde herr *Sundberg, Hugo*, och herr *Andersson, Lars*.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Det var närmast herr Berghs senaste anförande, som gav mig anledning att begära ordet.

Jag tycker inte gärna att man har rätt att dra den slutsats, som herr Bergh gjorde, vare sig av departementschefens eller av utskottets skrivningssätt. Jag skall försöka redovisa de bevekelsegrunder, som gjort, att jag här inte har kunnat följa utredningens förslag om att i avseende på driftkostnadsbidragen och stipendiebidragen jämställa eleverna vid dessa jordbrukets yrkesskolor med eleverna vid övriga lantmanna- och lantbruksskolor i allmänhet.

Det finns naturligtvis en hel del skäl, som tala för att detta speciella slag av skolor har sitt berättigande. Det har bland annat anförts här, att man vid dessa skolor i ett mycket tidigt skede tar hand om ungdomarna, således redan innan de hunnit ge sig ut för att välja andra yrkesområden, och att man på så sätt kan spåra in dem i jordbruksarbetet under förhoppning att de skola stanna kvar där även i fortsättningen.

Det har också anförts — men det är ett skäl, som jag tror har en mera känslomässig och kanske argumentsmässig vikt än en reell betydelse — att man med dessa jordbruksskolor åtminstone kan försöka att få strömmen av arbetsvillig ungdom från landsbygden till staden att vända för att i stället gå den

motsatta vägen. Det skulle här ges möjlighet att ta hand om ungdom, som inte har någon som helst praktisk erfarenhet av jordbruksarbete, och att bibringa den de första grundläggande kunskaperna därom och att därigenom också kanske kunna få den att stanna vid moderniseringen.

När man emellertid ser på resultatet av denna skolverksamhet, åtminstone i den mån den omfattar södra och mellersta Sverige, nödgas jag nog deklarerat, att jag tycker, att resultatet näppeligen har motsvarat kostnaderna. Vi ha här Gålöskolan att se på. Jag vill då först göra den reservationen, att den risken ju alltid finns, när man i dessa jordbruksskolor tar in ungdomarna omedelbart efter avslutad folkskola, att de ännu inte ha någon deciderad uppfattning om var de egentligen höra hemma och vart de skola ta vägen i yrkesutbildningsavseende. I den mån de komma från städerna kanske här spelar in något som jag inte vill kalla för jordromantik, men i alla fall det förhållandet, att landsbygden numera för en liten pojke i de där åren alltid har sin särskilda lockelse. Det är nog inte någon tvekan härom. Men jag har den allmänna uppfattningen i denna fråga, att en ung pojke inte blir medveten om vilken läggning han egentligen har, förrän han kommer upp i en något mognare ålder; 14—15-åringen är alltför obeständig och skiftande i sin uppfattning om vad han skall bli och behöver några år till på nacken, innan han har detta klart för sig.

Det roade mig således härom året att försöka få en redogörelse för vart de ungdomar, som hade gått igenom Gålö jordbruksskola, hade tagit vägen, sedan de blivit utbildade vid skolan. Jag vill för det första meddela, att denna utbildning är dyr. Man beräknar att varje elev kostar 4 000 kronor under de båda åren eller kanske något mer. Det kostar alltså 4 000 å 5 000 kronor att ge dessa unga pojkar den utbildning, som varje bondpojke och lantarbetarpojke får gratis hemma på gården, när han börjar arbeta där efter slutad skolgång. Någon

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

så väsentligt stor skillnad är det nämligen inte mellan de kunskaper, som pojkarna förvärva vid denna yrkesskola, och den de få i praktiken om de växa upp i ett jordbrukarhem.

Denna utbildning är således rätt dyrbar, och det är då intressant att se, vart dessa pojkar sedermera ta vägen. Och det visar sig onekligen, om man följer dem i deras olika sysselsättningar tillbaka tills de slutade vid skolan, att avfallsprocenten är för stor för att utbildningskostnaden ur samhällelig synpunkt sett skall kunna sägas vara verkligt försvarbar.

De pojkar, som tillhörde den första årsklassen därute, ha numera yrkesverksamhet av skiftande slag. Jag vill minnas, att en del arbeta här i Stockholm; en del gå som servitörer på restauranger, en del sitta som lastbilschaufförer i Stockholms åkerier, en del äro sysselsatta som byggnadsarbetare, och andra arbeta på annat sätt här i Stockholm. Om man därför gör en provtagning efter låt mig säga fem å sex år, sedan vederbörande kurs gått ut från skolan, tror jag man får vara rätt nöjd, om man finner att hälften av kursdeltagarna stannat kvar i jordbruket. Detta betyder i själva verket att de, som bli kvar inom jordbruket, kosta dubbelt så mycket per elev med tanke på vad denna utbildning totalt kostar.

Jag tror därför att i södra och mellersta Sverige, där både bondpojkar och lantarbetarpojkar lärt sig den enkla och grundläggande utbildningen utan några kostnader för statsverket och samhället, är det knappast lönt att tänka sig att bygga ut denna speciella skolverksamhet.

Därifrån har jag kommit över till att man bör försöka ge dessa unga pojkar den kompletterande teoretiska utbildningen i de befintliga undervisningsanstalterna och i första hand lantmannaskolorna, och så har den praktisk-teoretiska sommarkurs kommit till, som herr Nilsson här nämnde i sitt anförande. Men jag har vidare sagt ifrån, att när det gäller Norrland, får man se saken litet annorlunda. Där är det

inte så säkert, att pojkarna i de ofullständiga småbruken där uppe få en grundläggande praktisk utbildning; där kunna de behöva en vägledning, och därför kunna skolorna i Pålkem och Sorsele och vad de nu heta ha sin betydelse.

Men jag måste å andra sidan säga, att jag inte är beredd att utan vidare auktorisera dessa skolor i den utsträckning, att jag sätter likhetstecken mellan dem samt lantmannas- och lantbruksskolorna. Det har inte gjorts någon undersökning om vart elevmaterialet från dessa norrländska skolor tagit vägen. Jag hoppas att en undersökning på den punkten skall ge ett mera glädjande resultat än utredningen beträffande Gålö jordbruksskola gjort, men jag menar, att man bör titta på resultatet, innan man engagerar sig hårdare. Kommer man då fram till ett bättre resultat för Norrlands del, då finnas ju de möjligheter öppna som både departementschefen och utskottet skrivit om som avse att ge statligt stöd i detta avseende. Min tveksamhet är sålunda betingad av att jag tror att dessa skolor ha en uppgift att fylla i Norrland, men jag är inte beredd att tillmäta skolorna ens i Norrland samma vikt och betydelse som de legitima lantmannaskolorna ha.

Sedan är det nog så, att skillnaden emellan statsbidragsgrunderna inte är så väsentlig som man kanske av denna debatt skulle ha anledning att tro. I fråga om byggnadsbidrag till skolor och ekonomihus o. s. v. äro bidragsgrunderna likartade vid jordbruksskolorna och vid lantmannaskolorna. I fråga om driftkostnaderna är skillnaden högst obetydlig. I fråga om stipendierna till eleverna äro ju förmånernas konstruktion något annorlunda, men jag är faktiskt inte beredd att utan vidare väga dessa stipendier emot varandra och säga att det är någon avgjord skillnad ens på den punkten.

När ärendet ligger så till, är det då inte riktigare, att man får tid på sig att ytterligare utröna, vilka verkningar dessa norrländska skolor ha haft och om deras elevmaterial verkligen har

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

blivit kvar vid moderneringen eller inte, innan man på allvar auktoriserar skolorna efter samma grunder och principer som de nu erkända lantmannaskolorna?

Herr OSVALD: Herr talman! Jag har haft tillfälle att något litet sätta mig in i den verksamhet, som bedrivs vid dessa jordbrukets yrkesskolor, och jag skall därför be att få säga några ord i denna debatt.

Jag vill börja med att säga, att jag i många avseenden kan dela den uppfattning som herr statsrådet har givit uttryck åt i fråga om skolornas arbetssätt och betydelse i södra och mellersta Sverige, men jag skulle kanske i alla fall vilja tillägga, att den här åberopade statistiken över vart pojkar ta vägen efter slutad skolgång är, om jag inte tar fel, uppgjord med utgångspunkt från Gälöskolan. Gälöskolan rekryteras ju till väsentlig del ifrån Stockholms stad, och då är det kanske inte så egendomligt, att många av eleverna senare återvända till stadsyrkena.

Det är alldeles riktigt, att kostnader-na per elev bli ganska höga. Jag skall inte uppehålla mig vid den saken. Vad jag framför allt skulle vilja säga några ord om, är stipendierna.

Om man utgår ifrån att särskilt de norrländska skolorna spela en betydelsefull roll, vilket jag för min del skulle vilja påstå, så får man medge att det är angeläget att man till skolorna får ett så rikhaltigt och gott elevmaterial som möjligt. Då måste man väl också erkänna, att för dessa elever föreligger ett lika stort behov av att få stipendier som för eleverna vid andra skolor. Nu äro visserligen deras förmåner något annorlunda beräknade än t. ex. elevernas vid lantmannaskolorna — de, ha ersättning för arbetskläder i större utsträckning, vilket är ganska naturligt, eftersom de till väsentlig del sysselsättas med kroppsarbete. Jag skulle dock tro att vad själva stipendiebeloppen beträffar ha dessa elever lika stort behov av stöd som eleverna vid lantmannaskolorna.

Nu säger statsrådet, att han med hänsyn till den pågående utredningen angående principerna för statens studie-hjälpsverksamhet inom olika områden icke kan förorda någon ändring av nu gällande stipendiebestämmelser. Det är sant, att de sakkunnigas förslag, som nu håller på att utarbetas, skall framläggas redan till 1950 års riksdag. Det betyder naturligtvis därför inte så särdeles mycket om vi nu ha delade meningar i denna fråga. Men det är i alla fall en gärd av rättvisa, att de elever, som komma till jordbruksskolorna, redan nu beredas samma förmåner som eleverna vid lantmannaskolorna i form av stipendier. Jag kan inte gärna tänka mig, att det förslag som skall framläggas angående statens studiehjälpssamhet kan medföra, att eleverna vid lantmannaskolorna komma att ställas i en sämre ställning, och om man därför redan nu sätter eleverna vid jordbrukets yrkesskolor i samma klass som lantmannaskolornas elever, så kan väl därmed inte något större fel bli begånget. Tvärtom tycker jag, som sagt, att det vore en gärd av rättvisa att ordna det på det sättet, att jordbruksskolornas elever få samma ekonomiska möjligheter att bevista skolan som eleverna vid lantmannaskolorna.

Jag ber, herr talman, att få biträda det yrkande om bifall till reservationen, som här tidigare framställts.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Då jag har deltagit i den utredning som föreslagit att dessa skolor skulle inordnas i det ordinarie systemet, och i viss mån även har apostroferats i denna debatt, vill jag yttra några ord i denna punkt.

Vi ha inom utredningskommittén på grund av de besök vid skolorna som vi gjort och våra iakttagelser på olika sätt av deras verksamhet kommit till den uppfattningen, att skolorna ha en ganska stor betydelse, speciellt naturligtvis för Norrland, som här tidigare påpekats. Om jag förstär rätt, voro både departementschefen och utskottet anse med oss

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

om att dessa skolor ha och i fortsättningen kunna komma att få ett betydande värde. Jag vill inte förneka, som jordbruksministern här betonat, att dessa skolor äro relativt dyra, och vi gjorde vissa undersökningar för att försöka förenkla dem, t. ex. genom att göra dem ettåriga i stället för tvååriga. Beträffande en annan skoltyp togo vi steget fullt ut och föreslogo att de skulle bli ettåriga i stället för tvååriga, men departementschefen har inte velat biträda vårt förslag därvidlag, och i analogi härmed kan man kanske inte vara säker på att departementschefen hade velat biträda ett sådant förenklingsförslag beträffande denna skoltyp heller, om vi hade kommit med ett dylikt. Jag menar dock, att vi hade fog för att förklara, att skolor av denna typ få större värde relativt sett som tvååriga — även i förhållande till kostnaderna — än som ettåriga.

Det är ju riktigt, som det är sagt här, att man tänker sig, att även pojkar ifrån andra håll än jordbruket skola föras över till denna näring genom dessa skolor, men vi skola naturligtvis inte vänta oss för mycket på den punkten. Att skolorna skulle kunna »vända strömmen», som jordbruksministern uttryckte sig, det ha vi inte trott på, men vi hade trott att de i alla fall skulle kunna bidra något till att bromsa upp flykten ifrån jordbruket.

Det har nu sagts av herr Bror Nilsson, att dessa ändamål delvis kunna tillgodoses med den praktisk-teoretiska sommarkursen vid lantmannaskolorna. Ja, delvis kunna de naturligtvis det. Men jag håller fortfarande på att en skoltyp av nu ifrågavarande slag har mycket att betyda för Norrland, där jordbruket är mera ojämnt utvecklat och där många brukningsdelar ännu icke äro rationellt utrustade. Man kan kanske säga, att det finns behov av en del saker och ting på detta område även längre söderut, men detta gäller i varje fall inte hela jordbruket i dessa landsdelar och inte heller i samma omfattning. Vi ha därför i kommittén inte alls föreslagit, att det skulle bli en utbyggnad av skolformen, så att varje landstingsområde skulle starta en

sådan här jordbruksskola, utan vi ha endast föreslagit att de skolor som nu finnas skulle få något större statsbidrag och att vi sedan skulle se hur det utvecklade sig och om det skulle startas flera sådana skolor.

När herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet säger, att dessa skolor egentligen inte ge mera än pojkar få lära sig gratis hemma, så är det väl ändå inte alldeles riktigt. Den teoretiska utbildning de få under de två åren är ju ändå inte alldeles obetydlig. Visserligen ingår däri den vanliga fortsättningskolan, men genom att denna utbildning kommer under en tid, då eleverna även skulle gått i fortsättningskolan, vinna de ju någon tid.

Jag menar därför, herr talman, att det skulle vara en gård av rättvisa gent emot såväl huvudmännen för dessa skolor som eleverna därstädes, att villkoren bleve desamma som för lantmannaskolorna. Därmed har man inte tagit någon som helst ställning till hur långt utbyggnaden skall gå, hur många sådana skolor vi behöva eller hur raskt den utbyggnad, som är önskvärd, skall äga rum.

Herr talman! Jag kan inte annat än ansluta mig till reservationen.

Herr TJALLGREN: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast för att säga, att jag nog tycker att denna debatt är delvis överflödig.

När man hör vissa av herrarna får man nästan den uppfattningen, att det gäller att nedlägga dessa skolor eller att helt och hållet dra in det utgående statsbidraget. Det är ju inte fråga om det. Tvärtom har ju utskottet understrukt, att man bör vid denna utredning eller vad det skall kallas, som nu skall igångsättas, ägna nödig uppmärksamhet åt behovet av sådana skolor. Därmed har utskottet understrukt, att det inte vill vara med om att skolorna skulle slopas.

Jag vill än en gång fastslå, såsom jag sagt både inom norrlandskommittén, där jag var ledamot, och inom utskottet, att jag tror att dessa skolor ha en viss

Ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

uppgift att fylla. Men jag upprepar också vad jag tidigare sagt, att när det nu har ställts i utsikt ett visst övervägande, om jag skall begagna det uttrycket, som jag vill närmast likna vid en utredning, skall man inte föregripa resultatet av denna utredning utan nöja sig med att invänta det resultat, vartill utredningen kan komma. När detta står utsagt här i den kungl. propositionen, får man väl säga att det är kungsord. Och man skall väl inte betvivla riktigheten av kungsord!

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **SVEDBERG**: Herr talman! Jag ber bara att få säga till utskottets ärade ordförande, att jag lyssnade med intresse till herr Ivar Perssons anförande, vari han nämnde att han deltagit i den utredning, som haft just med denna skolform att göra, och att utredningen kommit till det resultat, att den förordat precis vad som inneslutes i den reservation som här föreligger, nämligen likställighet.

Jag förstår då inte, vad herr ordföranden i jordbruksutskottet menar, när han talar om en ytterligare utredning. Kungl. Maj:t har sagt, att man får taga under nytt övervägande frågan om hur denna skolform skall arrangeras, om jag förstod yttrandet rätt. Men vi tycka, att om dessa skolor redan nu göras likställda i fråga om statsbidrag, så elimineras därmed inte möjligheten att överväga den andra frågan inom departementet.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman!

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att ha upprepat propositionen på bifall till

utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 45 med godkännande av utskottets motivering röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 49.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbrukshögskolan och statens landbruksförsök för budgetåret 1949/50 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet avfattat sin hemställan i två särskilda, med I och II betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Ang. statsbidrag till lokal försöksverksamhet.*Punkten I.***Ang. statsbidrag till lokal försöksverksamhet.**

I förevarande punkt hade utskottet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 41 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 238 och II: 307 samt I: 239 och II: 306,

1) fastställa under punkten införd personalförteckning för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök;

2) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1949/50;

3) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 506 000 kronor,

b) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Omkostnader ett förslagsanslag av 372 700 kronor,

c) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Materiel m. m. ett reservationsanslag av 403 500 kronor,

d) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bokinköp och bokbindning för högskolans bibliotek ett reservationsanslag av 35 000 kronor,

e) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Stipendier ett förslagsanslag av 34 100 kronor,

f) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Underhåll av byggnader m. m. ett reservationsanslag av 35 000 kronor,

g) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Inredning och utrustning ett reservationsanslag av 403 300 kronor,

h) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Särskilda undersökningar ett reservationsanslag av 77 400 kronor,

i) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Avkastningsbedömning rörande avellssvin ett anslag av 44 800 kronor,

j) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bidrag till lokal försöksverksamhet ett reservationsanslag av 225 000 kronor,

k) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bidrag till fast försöksverksamhet vid statsunderstödda lantbruks- och lantmannaskolor ett reservationsanslag av 43 000 kronor,

l) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Kostnader för specialkurs för utbildande av maskinkonsulenter ett reservationsanslag av 20 000 kronor,

m) till Täckdikningsförsök m. m. ett reservationsanslag av 125 000 kronor;

4) å kapitalbudgeten för budgetåret 1949/50 till Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök anvisa ett investeringsanslag av 366 000 kronor;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med styrelsen för Institutet för husdjursförädling vid Wiad om statens övertagande av institutets tillgångar samt att utfärda de bestämmelser, som bleve erforderliga för genomförandet av föreslagen organisation av verksamheten vid Wiad.

I de likalydande motionerna I: 239 av herr *Velander* m. fl. och II: 306 av herr *Jönsson* i Rosshol m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, utom annat, att under rubriken Bidrag till lokal försöksverksamhet skulle uppföras ett med 225 000 kronor till 450 000 kronor utökad belopp.

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herrar *Näslund*, *Hæggholm*, *Ahlsten*, *Boman* i Stafsund och *Åhman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 239 och II: 306 samt med avslag å motionerna I: 238 och II: 307

j) till Lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök: Bidrag till lokal för-

Ang. statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

söksverksamhet ett reservationsanslag av 350 000 kronor,

— — — — —
 Herr NÄSLUND: Herr talman! Jag har på en punkt jämte några andra av utskottets ledamöter anmält en avvikande mening, och jag skall be att få säga några ord med anledning därav.

Denna punkt avser det anslag, som departementschefen rubricerar som bidrag till lokal försöksverksamhet. Denna försöksverksamhet har hittills bedrivits i huvudsak av hushållningssällskapen, och kostnaderna för försöksverksamheten ha ju blivit rätt betungande för dem, emedan sällskapen icke i samma utsträckning som tidigare ha kunnat få försöksvärdar, som velat lägga ned personliga uppoffringar på dessa försök.

Nu har departementschefen visserligen varit välvillig nog att räkna upp detta anslag med 39 800 kronor i avsikt att detta belopp skulle täcka de merkostnader som uppstått, så att verksamheten skulle kunna upprätthållas inom den nuvarande ramen. Reservanterna äro övertygade om att detta icke är möjligt utan att det behöves en betydande förstärkning av anslaget för att hushållningssällskapen skola kunna klara denna verksamhet i den omfattning, i vilken den hittills bedrivits. Därför har jag anslutit mig till ett yrkande, som återfinnes i en reservation vid utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till den av mig m. fl. afgivna reservationen.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Det är bara på en punkt som jag här vill anföra ett par synpunkter; det gäller försöksgårdarna.

Det är nämligen så, att dessa gårdar, när de inrättas, komma att kosta betydande belopp. Hittills ha de kostat 400 000—500 000 kronor, men om de nu skola byggas, komma de säkerligen upp i miljonen. Jag menar då, att när man investerar så mycket pengar i dessa går-

dar, böra de användas på ett sådant sätt, att man kan uppnå syftemålet med deras inrättande. Jag tror att man kan säga, att de — eller åtminstone en del av dem — under de senare åren icke ha fått de anslag som de borde ha varit berättigade till, och därför har försöksverksamheten icke kunnat bedrivas i den omfattning som ursprungligen har varit avsedd och som också är önskvärd.

Sedan vill jag också säga, att uppställningen av staten för försöksgårdarna under de senaste åren har varit alltför bunden och att detta har medfört stelhet i tillämpningen. Om en häst dör eller — som det hände vid en av de norrländska försöksgårdarna — havren fryser, så att den icke kan användas till utsäde, måste man gå till Kungl. Maj:t och begära pengar för sådana ändamål. Jag anser att det vore bättre och i varje fall mycket smidigare både för föreståndaren och för lantbrukshögskolans styrelse, som skall handha övervakningen, om man kunde få ett utjämningsanslag på t. ex. 40 000 eller 50 000 kronor, som styrelsen kunde få använda, då sådana speciella förhållanden inträffa. Jag tror att det skulle vara till glädje för föreståndaren om han, då en sådan olyckshändelse inträffar, hade litet pengar till disposition och sluppe att i varje särskilt fall gå till Kungl. Maj:t, och det skulle också bli väsentligt smidigare för högskolans styrelse.

Jag vill därför på denna punkt framföra den uppfattningen, att det borde bli möjligt att till ett annat år taga upp ett sådant utjämningsanslag, som skulle användas för att få till stånd en smidigare tillämpning av staterna vid försöksgårdarna.

I övrigt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Den behandling, som lantbrukshögskolans och statens lantbruksförsöks anslagsäskanden ha rönt i Kungl. Maj:ts proposition, har ju i stort sett präglats av mycket stor välvilja från departe-

Ang. statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

mentschefens sida. Det är helt naturligt, att det i nuvarande ekonomiska läge icke har varit möjligt att tillgodose alla de önskemål, som de anslagsäskande institutionerna ha haft. Jag noterar med stor tacksamhet, att Kungl. Maj:t har fullföljt den upprustning av lantbrukshögskolan och den förstärkning av dess arbetsresurser, som riksdagen beslöt förra året. Detta gäller i all synnerhet de personella resurserna. Att de rådande förhållandena på byggnadsfronten ha lagt hinder i vägen för något större byggnadsprogram, är ju ganska naturligt.

Det är emellertid på ett par punkter som jag anser att det hade varit befogat, att lantbrukshögskolan och försöksverksamheten hade fått sina önskemål litet bättre beaktade än som blivit fallet. Styrelsen för lantbrukshögskolan har vid olika tillfällen hemställt om inrättande av laboratoriefattningar vid husdjursinstitutionerna vid högskolan, och förslag därom ha också framförts motionsvis i riksdagens båda kamrar. Dessa förslag ha emellertid icke haft någon direkt verkan. Jordbruksutskottet har vid sin behandling av propositionen betonat, att det med hänsyn till den stora betydelse, som husdjursskötseln har inom vårt lands lanthushållning, torde vara befogat, att frågan om laboratoriefattningarna ägnades förnyad prövning. Detta uttalande av utskottet vill jag på det allra livligaste understryka. Jag vill även tillägga, att jag allvarligt hoppas, att jordbruksutskottets uttalade önskemål snart må kunna effektueras.

Ett par områden inom statens lantbruksförsöksverksamhet, där medelsanvisningen är otillräcklig för verksamhetens rationella bedrivande, äro dels de fasta försöksgårdarna och dels den under hushållningssällskapen sorterande lokala försöksverksamheten. Herr Jon N. Jonsson har ju redan betonat, huru som försöksgårdarna icke på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sin uppgift, och han har också föreslagit vissa utvägar, som han anser vara framkomliga därvidlag. Jag är icke lika övertygad om att de utvägarna äro de bästa, men jag är övertygad om att försöks-

gårdarnas behov av materiel och utrustning borde bli bättre beaktade. Det har mycket träffande sagts, att försöksgårdarna i många hänseenden äro rent av svältfödda. Det är möjligt, att detta innebär en viss överdrift, men det ligger dock tyvärr en viss sanning i dessa påståenden, och faktum är, att försöksgårdarnas verksamhet befinner sig i ett ganska beträngt läge.

Jag kan icke finna annat än att detta förhållande snarast möjligt bör ändras, och jag vill också framhålla, att jag anser det var väsentligt viktigare att staten sörjer för att redan existerande försöksinstitutioner hållas i arbetsdugligt skick än att nya sådana inrättas. En försöksgård, som inte kan arbeta fullt effektivt, gör ju inte mer än halv nytta, och det leder ju också till att den personella uppsättningen av befattningshavare där blir dåligt utnyttjad.

Inte heller inom den lokala försöksverksamheten äro förhållandena tillfredsställande. Kostnaderna för utförda försök ha stigit i samband med stigande arbetslöner, och knappheten på arbetskraft har krävt en förbättring av den tekniska utrustningen, om försöksverksamheten skall kunna bedrivas i tillräcklig omfattning. Men det anslag, som är tillgängligt för detta ändamål, räcker inte till vare sig för den arbetskraft, som erfordras, eller för den tekniska utrustning, som behövs. Detta gör, att försöken många gånger innebära en större ekonomisk belastning för hushållningssällskapen än dessa rätt gärna kunna gå i land med.

Jag vill också understryka, att den lokala försöksverksamheten ju är ett av de allra viktigaste hjälpmedlen för det praktiska jordbruket. Man kan utan överdrift säga, att de lokala försöken äro ett jordbrukets laboratorium, som behöver drivas i sådan omfattning, att verksamheten kan lämna den vägledning för jordbruket, som detta så väl behöver.

Jag vill därför uttala den förhoppningen, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ett kommande år måtte beakta de här synpunkterna. Jag har inte kunnat ansluta mig till den

Ang. statsbidrag till lokal försöksverksamhet.

anförde reservationen, ty jag har ansett, att det behövdes litet bättre utredning för att kunna framföra ett konkret förslag, men jag vill det oaktat mycket kraftigt understryka vikten av att den här frågan framdeles ägnas ökad uppmärksamhet.

Herr OSVALD: Jag vill i likhet med ett par föregående talare framhålla den stora betydelse, som den lokala försöksverksamheten har för jordbrukets utveckling.

Då statsrådet föreslagit ett anslag av 225 000 kronor för denna verksamhet, har han i propositionen uttalat, att detta borde möjliggöra att driva verksamheten i samma omfattning som hittills. Jag måste säga, att man har anledning att ställa sig mycket skeptisk mot möjligheterna att med ett bidrag av den storleken bedriva verksamheten i den omfattning den hittills har haft. Det har mött så starkt ökade svårigheter att skaffa den frivilliga, oavlönade arbetskraften på de gårdar, som ha försöken, att man måste tänka sig att lägga arbetet på en annan bog och ha särskilt folk i betydligt större utsträckning för utläggning och skötsel av försöken.

Det är emellertid inte bara ett bibehållande av denna försöksverksamhet i dess nuvarande omfattning, som enligt min mening är angeläget. Vi behöva för att jordbruket tillräckligt snabbt skall kunna utnyttja de resultat, som nås av växtförädling och annan forskning på jordbrukets område, en mycket mera omfattande lokal försöksverksamhet. Det är därför angeläget, att man får möjligheter att bedriva denna verksamhet i större omfattning än hittills.

Med det anslag, som är upptaget i reservationen, skulle man åtminstone kunna fylla de allra mest trängande behoven. Jag skulle i anslutning till vad den närmast föregående talaren herr Hjalmar Nilsson framhöll vilja säga, att det inte behövs någon ytterligare utredning på den punkten. Det är redan uppenbart, att detta anslag behöver höjas för att kunna tillgodose det nuvarande be-

hovet. Och det behöver höjas ännu mera, om vi skola kunna tänka oss att få en verksamhet av den omfattning och beskaffenhet, som behövs för jordbrukets egen skull.

Jag skulle också, herr talman, vilja instämma i det uttalande, som nyss gjordes av herr Jonsson, då han framförde vissa synpunkter om anslagen till försöksgårdarna. Även beträffande dem ligger det så till, att man skulle kunna utvinna mycket mer av den verksamhet, som där bedrivs, om anslagen vore något rikligare än vad de för närvarande äro.

Jag skall kanske också tillägga en sak, som rör själva försöksverksamheten. Den har ju fått den upprustning, som vi beslöto vid förra årets riksdag, men det är en upprustning, som väsentligen rör själva toppen. Vad som för närvarande behövs är en upprustning av basen, så att säga, hela den stora verksamhet som skall ledas från den nyorganiserade och välutrustade topporganisationen. Det är detta vi behöva både för försöksgårdarna och för den lokala försöksverksamheten.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande om bifall till den av herr Näslund m. fl. avgivna reservationen, som redan tidigare framställt.

Herr PERSSON, IVAR: Herr talman! Jag skall be att i allt väsentligt få instämma med herr Hjalmar Nilsson. Eftersom jag har biträtt en motion i denna kammare, nr 239, vari yrkas väsentliga höjningar av anslagen på ett flertal punkter, skulle jag givetvis helst ha velat yrka bifall till denna motion. Då jag emellertid nu förstår, att det är utsiktslöst, vill jag i alla fall ytterligare understryka, att på den punkt, där en reservation av herr Näslund m. fl. föreligger, är enligt min mening behovet av ytterligare medel allra störst.

Man kan nog säga, att det föreligger mycket klara behov av ökade anslag, om upprustningen ens skall kunna någorlunda påbörjas även på ett flertal punkter, där staten själv står för hela

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

kostnaden. Men beträffande den punkt, som reservationen avser, är det ju fråga om anslag till verksamhet, som hushållningssällskap och lokala föreningar stå såsom huvudmän för. Eftersom detta anslag utgår i proportion till den verksamhet, som bedrivs, duger det inte att säga till vederbörande huvudmän: »Inskränk verksamheten till det bidrag ni få.» Ty inskränkes verksamheten, så minskas också bidragen. Huvudmännen måste i alla fall själva stå för en viss rätt stor del, och den har redan under flera år varit större än vad många av dessa institutioner egentligen orka med.

Det är därför ett utomordentligt stort behov av att anslaget höjs över propositionens förslag. Helst skulle jag velat gå på den summa, som den nämnda motionen anger, men givetvis skulle en del vara vunnit, om kammaren biträdde den reservation, som här är avgiven och till vilken jag ber att få yrka bifall.

I herr Ivar Perssons yttrande instämde herr *Mannerskantz*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Näslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övertygande ja besvarad.

Herr *Näslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Näslund m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 40.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Punkten II.***Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.**

I denna punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 236 och II: 304, fatta principbeslut om att en försöksgård skulle inrättas vid Röbbäcksdalen utanför Umeå och att viss forskningsverksamhet på jordbrukets område skulle förläggas dit.

I de likalydande motionerna I: 236 av herr *Tjällgren* m. fl. och II: 304 av herr *Jönsson* i Rosshol m. fl. hade hemställts, att frågan om förläggningen av den i propositionen föreslagna forskningsinstitutionen för norrländska jordbruksfrågor måtte göras till föremål för fortsatt utredning.

Reservationer hade anmälts

dels av herr *Ernst Hjalmar Nilsson*, som dock ej antytt sin mening;

dels ock av herrar *Tjällgren* och *Boman* i Stafsund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under två särskilda, med II och III

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

betecknade punkter hemställa, att riksdagen måtte

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 236 och II: 304, såvitt nu vore i fråga, fatta principbeslut om att en försöksgård skulle inrättas vid Röbbäcksdalen utanför Umeå ävensom att viss forskningsverksamhet på jordbrukets område skulle förläggas till Norrland;

III. med bifall till motionerna I: 236 och II: 304, i vad däri hemställts om utredning, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att frågan om förläggningen av institutionen för nämnda forskningsverksamhet ävensom om verksamhetens omfattning och organisation måtte bliva föremål för ytterligare utredning.

Herr TJALLGREN: Herr talman! Då jag vid denna punkt har antecknat mig som reservant jämte en ledamot av medkammaren, skall jag be att i all korthet få säga några ord.

Jag vill då erinra om att Kungl. Maj:t i proposition till årets riksdag har föreslagit, att riksdagen måtte fatta principbeslut om inrättande av en ny försöksgård i Norrland. Denna försöksgård har föreslagits placerad vid Röbbäcksdalen utanför Umeå, och dit skulle även viss forskningsverksamhet på jordbrukets område förläggas. Beträffande försöksgården har det inom utskottet inte rått några delade meningar om dess förläggning, men däremot om forskningsinstitutionens placering, och frågan om på vad sätt den sistnämnda verksamheten skall organiseras har departementschefen ansett böra bli föremål för fortsatta överväganden.

Jag vill erinra om att förslaget om inrättande av denna forskningsinstitution för Norrland ursprungligen har kommit från norrlandskommittén. I sitt betänkande om forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område framhöll kommittén, att ifrågavarande verksamhet icke varit ett stöd för jordbruket i Norrland i samma omfattning och under lika lång tid som för jordbruket i övriga delar av landet. Därför

borde nu en särskild forskningsinstitution förläggas till Norrland.

Vad sedan beträffar placeringen av institutionen har norrlandskommitténs majoritet stannat för Röbbäcksdalen utanför Umeå, men reservationsvis ha andra platser föreslagits som förläggningssort. Olika reserver har förordat t. ex. Offer i Västernorrlands län, Torsta i Jämtlands län och Öjebyn i Norrbottens län. Av de i ärendet inkomna remissvaren har det också framgått, att delade meningar ha rått om denna institutions förläggning. Så ha t. ex. i Västernorrlands län länsstyrelsen och hushållningssällskapets förvaltningsutskott ansett, att nämnda verksamhet bör förläggas till Offers försöksgård i Undrom. Detta har motiverats bland annat med att byggnader i betydande omfattning redan funnes vid Offer, medan Röbbäcksdalen måste helt nybyggas. Det har vidare framhållits, att det är givet, att en nybyggnad särskilt i dessa tider med kraftigt begränsad byggnadsverksamhet måste komma att fördröja verksamhetens igångsättande. Ytterligare har länsstyrelsen i Norrbottens län ansett i sitt remissvar, att forskningsinstitutionens förläggning borde än mera utredas. Sedan har inkommit yttrande från detta håll, att institutionen borde förläggas till Öjebyn i Norrbottens län.

Det har ju talats mycket i den här frågan, och jag skall inte nu säga mycket mer än jag redan gjort. Meningen har varken hos mig eller någon annan, som ansett att frågan om förläggningssplatsen inte borde avgöras nu, varit att sätta något krokben eller någon pinne i hjulet för denna forskningsinstitutionens förläggning till Västerbotten. Det har inte varit vår mening. Men vi ha ansett, att när man går att inrätta en så pass dyrbar institution, borde man ha närmare utrett frågan och framför allt då kostnaderna. Det är det vi ha tillåtit oss yrka. Vi ha alltså varit med om att försöksverksamheten förläggs till Röbbäcksdalen, men inte att forskningsinstitutionen också placeras där. Vi ha ansett, att denna sak kunde vidare utredas.

Jag vill än en gång betyga, att det inte

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

har varit vår mening att förhindra institutionens förläggande till Röbbäcksdalen, ifall det efter närmare utredning skulle visa sig vara den lämpligaste platsen, även med hänsynstagande till kostnaderna.

Herr talman! Jag skall i alla fall be att få yrka bifall till min och herr Bomans reservation, men jag vill redan nu säga, att jag inte kommer att begära votering.

Herr **ANDERSSON, LARS**: Herr talman! Jag vill först av allt uttala min tillfredsställelse över att Kungl. Maj:t genom förevarande proposition har gått in för att realisera denna för Norrland så viktiga fråga, som det här gäller. Däremot, det må jag säga, är jag inte tillfredsställd med att departementschefen i samband med detta principbeslut om själva forskningsinstitutionen vill fastslå även platsen för densamma.

Inom norrlandskommittén liksom även inom jordbruksutskottet ha ju meningarna gått isär, när det gäller att avgöra var denna institution skall förläggas. Den kommer ju att få mycket viktiga och omfattande arbetsuppgifter, och jag tror, att man inte kan vara tillräckligt omsorgsfull, när det gäller att välja platsen för densamma. Jag menar även, att ett uppskov för närmare undersökning och utredning därav inte behöver betyda, att frågan försinkas i och för sig, ty det är ändock så, att det allmänna ekonomiska läget och andra svårigheter göra, att vi åtminstone inte inom de närmaste åren kunna fullt realisera förslaget. Då tycker jag, att det hade kunnat räcka med att riksdagen nu stannat vid ett principbeslut, som endast avsåg, att denna forskningsinstitution skall komma till stånd, men att frågan om var den skall förläggas skulle få ytterligare utredas. Det är inte bara platsens lämplighet utan, som herr Tjällgren nämnde, även kostnaderna, som i detta stycke böra spela en viss roll.

Det finns således så vitt jag kan se fullt befogade skäl för att man så att säga vilar på hanen i fråga om förläggningen och låter principbeslutet enbart

innebära, att en forskningsinstitution skall skapas för Norrland.

Detta gör, att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen av herrar Tjällgren och Boman i Stafsund.

Jag vill dessutom säga några ord till. Om kammaren dess värre tar utskottsmajoritetens förslag, har jag som norrbotten verkar nämligen sedan ett femtiotal år tillbaka en kemisk-växtbiologisk anstalt, vars driftskostnader till mycket stor del bestritts av bidrag från hushållningssällskapet och framför allt från landstinget. Det är betydande belopp, som landstinget här har satsat. Vi i Norrbotten hysa en viss oro för att vi, därest denna centrala forskningsinstitution kommer att förläggas till Röbbäcksdalen, komma att förlora den för oss så värdefulla och uppskattade anstalt, som den kemisk-växtbiologiska anstalten utgör. Där drivs en verksamhet, som stegrats undan för undan. Inte minst markkarteringarna ta denna anstalt i anspråk, och vad som särskilt under senare tid har tagit anstalten i anspråk är den kemiska undersökning av vattentäkterna för de vattenförsörjningsföretag, som äro i gång.

När vi i utskottet ha framfört dessa våra farhågor och bekymmer, har man från utskottsmajoritetshåll sökt trösta oss med att det visst inte behöver betyda, att vi skola förlora denna anstalt. Man har till och med låtit förstå, att om detta skulle bli aktuellt, skulle utskottet motsätta sig en sådan anordning. Utskottets ledamöter, som företogo en resa genom Norrland för att närmare pejla denna fråga, erinra sig säkerligen, hur vår landshövding O. W. Lövgren framförde dessa bekymmer vid sammankomsten i Piteå, och föreningsnämndens ordförande framförde samma bekymmer.

Jag vore synnerligen tacksam, om någon talesman för utskottsmajoriteten här ville bekräfta, att vi inte behöva hysa oro på den punkten i Norrbotten.

Häri instämde herr *Sundberg, Hugo*.

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Det är synnerligen tråkigt, att vi norrlänningar genom tvist inbördes skola bidra till att förlänga detta nattplenium, men jag skall lämna min medverkan till att göra det så kort som möjligt.

Jag kan börja, där den föregående ärade talaren, herr Lars Andersson i Hedensbyn, slutade, nämligen med den kemisk-växtbiologiska anstalten. Lyssna på mig nu, herr Andersson, så skall jag lämna en försäkran här om denna anstalt, som norrbottningarna nog ha gjort mycket för att upprätthålla och driva. Jag kan naturligtvis inte gripa Kungl. Maj:t i ämbetet och garantera, att denna anstalt kommer att bli där för evigt, men vad jag kan göra är att peka på vad utskottsmajoriteten har skrivit på den punkten. Vi överlämna åt Kungl. Maj:ts övervägande att efter de utredningar, som kunna vara erforderliga, pröva, huru den vetenskapliga forskningen skall organiseras. Ty märk väl: det är just på den punkten, som det råder delade meningar i saken.

Nu vilja motionärerna, att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts framställning om ett principbeslut i fråga om forskningsinstitutionerna. Men om anläggande av en försöksgård i Norrland är utskottet enigt, och man är också enigt om att platsen för den gården skall bli Röbbäcksdalen vid Umeå. Nu vet jag inte, hur man har kunnat samsas om det, men det skulle väl ha sett alltför konstigt ut, om Västerbotten inte ens skulle ha fått en försöksgård. Vi ha ingen sådan i Västerbotten förut, under det att det finns tre i Norrbotten. Vi äro alltså eniga om att där skall anläggas en försöksgård. Men sedan säga motionärerna och reservanterna: På den punkten äro vi eniga, men eftersom de i ämnet hörda myndigheterna liksom Kungl. Maj:t inte äro riktigt på det klara med hur man skall organisera den vetenskapliga forskningen, så skall man utreda det vidare.

Kungl. Maj:t är emellertid inte tveksam om var själva kärnan i denna forskningsverksamhet skall vara förlagd. Kungl. Maj:t säger uppriktigt, att Röbbäcksdalen passar för det ändamålet.

Organisationen i övrigt vill Kungl. Maj:t däremot överväga, och den saken överlämna vi västerbottningar och utskottsmajoriteten i fullt förtroende i Kungl. Maj:ts hand.

Nu måste jag säga vad beträffar talet om en ytterligare utredning, att man i akterna i detta ärende kan utläsa, att antalet myndigheter, som hörts över norrlandskommitténs betänkande, utgör inte mindre än 25 stycken. Av dem kan jag nämna lantbruksstyrelsen och lantbrukshögskolans styrelse. Alla de hörda myndigheterna ha tillstyrkt denna anstalt i Norrland. De flesta av dessa 25 myndigheter ha jämväl yttrat sig om platsen inte bara för försöksgården utan också för den vetenskapliga forskningen, och detta flertal tvekar inte att föreslå Röbbäcksdalen. När en så auktoritativ offentlig utredning som norrlandskommittén, tillstyrkt av ett stort antal myndigheter, kommit med detta förslag, måste jag säga mig, att hur mycket herr Tjällgren än må försäkra, att det inte ligger några baktankar bakom hans yrkande på ett uppskov utan bara den ärliga avsikten att få det här mer utrett, så tvivlar jag — det må förlåtas mig — på herr Tjällgrens och reservanternas förmåga att frambringa så utomordentligt mycket mer synpunkter av betydelse, att det kan vara värt att ta den försinkning, som är förenad med ett uppskov av beslutet om platsen för jämväl den vetenskapliga forskningen.

Ty vad innebär detta? Jo, det innebär, att Kungl. Maj:t inte kan börja planlägga för försöksgården i Röbbäcksdalen, så länge Kungl. Maj:t inte vet, hur mycket som skall förläggas dit. Det ligger i sakens natur. Herrarna få förlåta mig, om jag hyser den bestämda meningen, att ett bifall till reservationen här skulle komma att äventyra anstaltens tillkomst med ett eller flera år — jag skall vara så försiktig. Men även det är en tillräckligt lång tidrymd.

Sedan kan jag inte annat än vända mig mot de föregående talarnas sätt att argumentera, när de som motiv för att man inte nu skall förhastiga sig med att

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

besluta om vart den vetenskapliga forskningen skall förläggas åberopa kostnaderna. Herr Tjällgren nämnde, att bland dem som hade avstyrkt förläggning till Röbbäcksdalen befunno sig länsstyrelsen och hushållningssällskapet i Västernorrlands län. De hade påpekat, att det skulle bli mycket billigare att förlägga försöksgården till Offer än till Röbbäcksdalen, ty i Röbbäcksdalen måste man ju bygga upp från början. Det är riktigt. Samma tankegång framförde herr Lars Andersson med avseende på jämförelsen med Öjebyn.

Men är det inte en lucka i bevisföringen, när herrarna tala på det sättet, samtidigt som herrarna ha varit med om att tillstyrka inrättandet av en försöksgård i Röbbäcksdalen? Ty sedan vi ha inrättat en försöksgård i Röbbäcksdalen, där det måste nybyggas, har jag svårt att förstå, att kostnadsmomentet skulle behöva vara av någon avgörande betydelse vid jämförelsen med Offer och Öjebyn. Det är möjligt, att man kan använda några av byggnaderna i Offer. Men beträffande Öjebyn skulle jag tro, att det vore bättre, om de nuvarande ekonomibyggnaderna inte hade funnits där, utan man liksom vid Röbbäcksdalen hade fått helt och hållet börja på nytt.

Herr talman! Jag skall sluta med en komplimang till utskottets ärade ordförande. Han lovade att inte begära någon votering för vilket jag tackar honom. Jag har den förhoppningen, att talman även i detta ärende liksom regelbundet annars hör övervägande ja för utskottet. Jag nöjer mig med vad jag nu sagt och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STEN: Herr talman! Trots att det är många stora ärenden som trängas på föredragningslistan och trots att timmen är sen, kan det inte hjälpas, att man måste yttra sig på en eller annan punkt.

Om det skall behövas någon särskild motivering eller ursäkt för mitt vidkommande i detta fall, vill jag säga, att jag

i norrlandskommittén har varit mycket intresserad deltagare i diskussionen om förläggningen av olika centrala institutioner till Norrland och att detta är den första fråga av denna art som förelägges riksdagen. Jag kan försäkra kamraren, att det i själva verket är en så stor fråga, att det skulle ha varit betydligt riktigare att börja en debatt i densamma vid denna tidpunkt på dagen i stället för vid den här tiden på natten.

Norrlandskommittén har diskuterat möjligheterna att åstadkomma en centralpunkt i Norrland genom att dit förlägga olika institutioner. Det skulle ha varit av utomordentlig betydelse för befolkningsutvecklingen och näringslivets utveckling i Norrland, om man kunde ha åstadkommit en sådan centralort, som på samma sätt som Göteborg och Malmö hade kunnat konkurrera med Stockholm när det gäller att dra till sig särskilt de yngre generationerna. Nu kan man endast antyda, att detta har diskuterats, och övergå till att — vilket antagligen blir den enda rimliga lösningen — se till att man för varje institution får den förläggningsort, som i det särskilda fallet har de starkaste motiven för sig.

För min del måste jag då säga, att jag efter en trettioårig verksamhet med hela Norrland som arbetsplats har med stigande förvåning tagit del av de tankegångar, som jag aldrig har hört talas om förrän under de allra senaste åren, nämligen att man skulle förlägga sådana institutioner — och som det vill synas alla sådana institutioner — så långt norrut som till Umeå eller dess närhet. Jag har kommit till den uppfattningen, att vad som har varit utslagsgivande för norrlandskommitténs majoritet, för de remissinstanser, som den föregående ärade talaren åberopade, och för Kungl. Maj:t är något slags obestämd känsla av att man vill hjälpa övre Norrland i olika hänseenden.

Men vill man åstadkomma institutioner som skola bli till verkligt gagn för hela Norrland och som kunna bli en avlastning för riksinstitutionerna på olika om-

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

råden, då måste man ovillkorligen hålla sig till gängse begrepp om vad som ur denna synpunkt kan vara centralt för Norrland. Och då finns det ingen möjlighet för mig att komma låt oss säga norr om skogen mellan Mellansel och Vännäs. Man behöver ju bara tänka på att Umeå ligger i ett av våra nordligaste landskap, som sträcker sig ända upp till finska gränsen. Och om man gör den invändningen, att i övre Norrland har länsindelningen helt slagit igenom, så att man inte längre talar om de gamla landskapen, står det ju fast, att norr om Västerbottens län finns inte mer än ett norrländskt län, nämligen Norrbottens län, under det att det finns tre norrländska län söder om Västerbotten.

Kommunikationerna äro också mycket tidsödande, särskilt från inre Norrland. Jag har vid ett par tillfällen under de senaste åren varit i den belägenheten, att jag från min vistelseort i min födelsebygd norra Jämtland skulle bege mig till ett sammanträde med norrlandskommittén i Umeå. Jag kan försäkra kammaren, att det var ett betydligt svårare dagsverke än att bege sig från samma ort i inre Norrland till Uppsala eller Stockholm. Det kommer att bli ganska hopplöst att kunna lära människorna i de inre delarna av Norrland att hitta till Umeå.

Men om nu denna viktiga fråga vid denna tidpunkt på dygnet och vid denna tidpunkt på riksdagen kommer att avgöras enligt utskottets förslag — trots att en saklig prövning ur olika synpunkter ovillkorligen skulle ha givit företräde åt den egendom, som är ifrågasatt i Ångermanland — vill jag ju medge, att då sker den minsta skadan, om man till Umeå förlägger denna centrala norrländska institution. Ty även om jordbrukarna få svårt att hitta till Umeå för studiebesök och demonstrationer och sådant, erkänner jag ju som lekman, att forskningsresultaten bli tillämpliga ganska långt söderut. Också lekmannen vet ju, att när det gäller exempelvis frö av hö, säd och potatis är det bättre att detta kommer något för långt norrifrån,

på grund av att det då har den hårdighet och den anpassning till en kort vegetationsperiod, som kan komma till nytta även i de sydligare norrländska landskapen. Rent personligt unnar jag gärna de västerbottniska jordbrukarna, »Norrlands smålänningar», som åtminstone för min syn sedan ett tjugotal år tillbaka ha framstått såsom Norrlands i många avseenden främsta jordbrukare, att få denna institution, fastän jag aldrig kan medge, att man på sakliga grunder kan komma fram till att det är en lämplig förläggningssort för en central norrländsk institution.

Men vad som måste betonas i dag och som var anledningen till att jag har tagit till ordet vid denna sena timme, trots att jag egentligen sedan några timmar skulle ha legat i min säng, det är att det beslut, som här antagligen kommer att fattas, inte får bli på något sätt prejudicerande, när vi komma till andra norrländska förläggningsfrågor. Vi måste efter detta överge tanken på att få till stånd något slags norrländsk huvudstad, någon gemensam förläggningssort för olika centrala institutioner i Norrland. Vi få gå på den andra linjen, att söka få den förläggning, som i det särskilda fallet kan vara mest lämplig för Norrland och bli en avlastning för övriga riksinstitutioner på respektive områden. Redan när vi komma fram till frågan om ett norrländskt rikssjukhus, då rese-möjligheterna och det centrala läget komma att spela en större roll än i denna fråga, kan en dylik avlastning av verklig betydelse icke vinnas, om man lägger sjukhuset norr om Västernorrlands län.

Den sannolika utveckling, som man kan skönja efter det beslut, som här kommer att fattas i överensstämmelse med utskottets förslag, blir en ur vissa synpunkter ganska god lösning, om Umedalen nu får denna centrala jordbruksforskningsanstalt, rikssjukhuset förläggas till Sollefteå eller eventuellt till annan ort i Västernorrlands län, under det att, såsom herrarna ha varit i tillfälle att ta del av på sina bänkplatser i dag, Jämtland onekligen hävdar sig bäst rent

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

sakligt sett när det gäller storbiblioteket på grund av sina tidigare insatser på detta område och när det gäller en högskola kan erbjuda ett läge liknande det som Uppsala eller Lund intar inom nationen.

Det är vad jag har ansett mig böra säga i dag, då den första fråga av denna art, som vi nått fram till, på grund av känslomässiga motiv synes få en lösning, som en strängt saklig omprövning icke skulle kunna leda fram till.

Nu har herr Tjällgren sagt, att han i den föreliggande frågan inte kommer att begära någon votering. Jag hade från mina utgångspunkter eljest för avsikt att i det avgörande, som här kommer att äga rum, ansluta mig till hans reservation, eftersom något annat alternativ icke står till buds. Reservationen är visserligen skenbart något sämre men jag tror, att detta i själva verket icke har någon egentlig betydelse, utan att denna institution skulle ha kommit till vid samma tidpunkt, om man hade företagit de utredningar, som herr Tjällgren har förutsett i sin reservation.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag vill för min del liksom jordbruksutskottets värderade ordförande i inledningen av anförandet säga, att Norrland har blivit eftersatt, när det gäller försöken på jordbrukets område, och därför vill jag för min del hälsa med stor tillfredsställelse, att ett förslag nu föreligger om upprustning i det hänseendet.

När man har denna inställning till frågan, tror jag det är nödvändigt att man klargör för sig, att man på grund av Norrlands storlek och de stora kostnaderna för att få dessa försöksinstitutioner ändå måste nöja sig med *en* institution. Jag tror dock, att man på vissa håll överskattar betydelsen för orten av att den får en sådan institution och underskattar betydelsen för hela Norrland. Det är ju meningen med inrättandet av en sådan institution, att en viss samordning kan ske av filialer för olika försöksområden och forskningsområden inom jordbruket, såsom jordbruksförsök,

husdjursförsök, svalövsfilial och maskinprovningar, om de centraliseras till en plats. Men det är ingalunda meningen, att försöksverksamheten skall bedrivas *enbart* på den platsen, utan den skall utstråla över hela Norrland.

När man ser hur stort Norrland är och utgår från att hela Norrland skall ha nytta och glädje av en sådan forskningsinstitution, måste man väl eftersträva att få den så *centralt* belägen som möjligt. Jag har inom norrlandskommittén haft att ta ställning till denna fråga, och då har jag sagt mig, att om man förlägger institutionen till Umeå, kommer man rättvisan närmast. Visserligen har herr Sten här sagt, att det är besvärligt att resa från Jämtland till Umeå. Men hur blir det för exempelvis herrar Grym eller Sundberg? De få rätt besvärliga resor, om de skola åka från sina hemorter i Norrbotten till Offer i Ångermanland. Om man ser på de rent geografiska förhållandena, till exempel avstånden från södra Hälsinglandsgränsen till Offer å ena sidan och från Offer upp emot finska gränsen å andra sidan, så inser man orimligheten av att förlägga institutionen till Offer, om den skall tillgodose hela Norrland.

Jag vill bestämt reagera när den föregående talaren säger, att om man fattar ett beslut i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t och jordbruksutskottet ha föreslagit, så vilar detta på slentrianmässiga grunder, men om man skulle förlägga institutionen till Offer i Ångermanland, är man saklig. Jag tror inte man kan resonera på det sättet.

Jag måste för min del säga att det är ledsamt, att när nu Norrland kan få en institution av betydelse för hela det norrländska jordbruket, så skall man på detta sätt tvista om dess förläggning.

Här talas om att det skall vara en ny utredning. Vi ha, såsom också jordbruksutskottet påpekar, inom den första sektionen av norrlandskommittén, jordbrukssektionen, ägnat denna fråga en mycket ingående prövning och många och långa diskussioner. Vi ha rest i Norrland och sett på förhållandena, och majoriteten inom kommittén har däref-

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

ter kommit till det resultatet, att det är nödvändigt, om man skall få en verklig central, att man förlägger den till Umeå. Om man fortsätter ett eller två år till och utreder denna sak, tror jag man sedan står på precis samma punkt som nu, nämligen att några vilja ha institutionen förlagd till Ångermanland, några till Umeå, några upp till Norrbotten och några till Jämtland. Man skulle nog kunna uttrycka saken så här: Nu har herr Tjällgren begärt en ytterligare utredning av frågan, men om Kungl. Maj:t och jordbruksutskottet skulle ha föreslagit att denna institution skulle förläggas till Offer, tror jag utredningskravet för hans vidkommande icke varit särskilt aktuellt, utan då hade det förmodligen varit herr Näslund och andra som ansett, att frågan skulle ytterligare utredas.

Vi måste ta ståndpunkt till denna sak utan att kunna ge de olika norrlandsdelarna allt vad de önska. Jag tror, herr talman, att om man följer vad utskottet har föreslagit, kommer man så nära en riktig och önskvärd avvägning som är möjligt. Sedan får institutionen söka att åstadkomma en effektivisering, en utvidgning och en fördjupning av forsknings- och försöksverksamheten över hela Norrland.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Osvald.

Herr NILSSON, ERNST HJALMAR: Herr talman! Jag har i detta ärende avgivit en blank reservation, och jag skall be att med några korta ord få motivera detta.

Först och främst vill jag erinra om, att beträffande försöksgården har utskottet varit enigt om att Västerbotten skall få en försöksgård med förläggning till Röbbäcksdalen, men det är beträffande forskningsverksamheten som jag har haft en avvikande mening. Det är framför allt på två punkter som jag haft denna avvikande mening.

Den första punkten gäller själva organisationen. Departementschefen har i

propositionen sagt, att han i likhet med ett flertal av remissinstanserna icke har klart för sig, hur verksamheten skall organiseras, men jag anser, att man bör ha klarhet på denna punkt, innan man fattar ett principbeslut. Jag skall inte ingå på de olika platser som ha föreslagits. Jag skall endast säga några ord till herr Jon N. Jonsson. Han sade, att om forskningsverksamheten förlägges till Röbbäcksdalen vid Umeå, så kommer det att bli en central, varifrån impulserna sedan skola stråla ut. Han tog som exempel bland annat maskinprovningarna. Jag tror inte, herr Jon N. Jonsson, att verksamheten kan stråla ut så värst långt när det gäller maskinprovningarna. Norrlandskommittén har i sitt betänkande sagt, att maskinprovningarna skola organiseras i likhet med vad som skett i Alnarp. Därifrån har jag försökt att inhämta upplysningar och fått veta, att i Alnarp har man en räjong av ungefär en mil, inom vilken maskinprovningar utföras. I vissa fall kan man sträcka sig utanför denna räjong. Det betyder alltså, att maskinprovningarna i huvudsak komma att stanna i trakten av Umeå. Norrland är så stort, att man kan se resultat av maskinprovningarna endast i form av publicering i tidningarna eller i de särskilda tryck som utgivas.

Den andra punkten, där jag har velat motivera min reservation, gäller kostnaderna. Vi skola här i dag fatta ett principbeslut att förlägga forskningsverksamheten till Röbbäcksdalen, ehuru vi icke veta, huru stora kostnaderna bli. Vi skola alltså i princip besluta att dit förlägga en forskningsverksamhet, samtidigt som vi säga, att vi senare komma att ta ställning till kostnaderna. Norrlandskommittén har gjort vissa beräkningar över kostnaderna och har sagt, att det kommer att röra sig om ganska stora summor. Men norrlandskommitténs beräkningar skedde för något mer än tre år sedan. Både material och löner ha stigit ganska avsevärt sedan den dagen. De verkliga kostnaderna komma väl därför att bli mycket högre än de på sin tid framräknade.

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

Det är alltså dels själva organisationen, dels de mycket ovissa kostnaderna för denna forskningsverksamhet, som gjort att jag icke anser mig kunna gå med på att i dag fatta ett principbeslut om forskningsinstitutionens förläggning. Jag har efter övervägande beslutat att för min del be att få yrka bifall till herr Tjällgrens reservation. Jag gjorde det inte i utskottet, ty jag hade gärna velat ha en annan skrivning av reservationen, men den motsvarar i viss mån även mina tankegångar. Man uppskjuter inte frågan, om man går på herr Tjällgrens reservation. Det anfördes visserav herr Näslund, att man skulle uppskjuta frågan till oviss framtid, men jag tror inte att man behöver göra det. Även om riksdagen i dag fattar principbeslut om att forskningsverksamheten skall förläggas till Röbbäcksdalen, kan ju Kungl. Maj:t inte låta påbörja byggnationen där förrän riksdagen har anslagit medel för ändamålet. Varför kan man då inte vänta med beslutet tills man har fått klart för sig hurudan organisationen skall vara och vilket resultat kostnadsberäkningarna ge?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Tjällgrens reservation.

I herr Ernst Hjalmar Nilssons yttrande instämde herrar *Näsström* och *Påls-son*.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar till orda igen.

Det var otur att herr Näslund gick ut just nu, men jag vill i alla fall erinra om att min försäkran, att jag icke skulle komma att begära votering i denna fråga, huvudsakligen grundade sig på två skäl, nämligen dels att jag hade på känn att kammaren i alla fall skulle komma att bifalla utskottets förslag och dels att jag trodde att jag genom min försäkran i någon mån skulle bidra till att förkorta denna debatt.

Så tycks emellertid inte ha blivit fallet, utan på den punkten har jag misräknat mig. Tvärtom tycker jag nog att min vän herr Näslund i Åsele så att säga har

arbetat upp sig litet för mycket. Mitt anförande gick ju ut på att jag icke yrkade på någon bestämd placering av forskningsinstitutionen. Tvärtom sade jag, att mitt ställningstagande skulle bli beroende på resultatet av den utredning, som hade begärts. Till min stora ledsnad hörde jag emellertid nu att herr Näslund inte kunde lita på vad jag yttrade på den punkten. Jag är mycket ledsen över att min vän Näslund inte skall tro på vad jag säger. Har jag sagt att jag skall foga mig efter utredningens resultat, så skall jag stå för det.

Herr Näslund sade att han inte kunde förstå att vi reserverar först inom utskottet ha varit med om att tillstyrka, att försöksgården skall förläggas till Röbbäcksdalen, men att vi inte ha samma mening när det gäller forskningsinstitutionen. Att vi ville förlägga försöksgården dit beror ju på att vi voro ense om att Västerbottens län i likhet med övriga norrlandslän borde ha en försöksgård. Forskningsinstitutionen behöver däremot inte vara bunden till denna plats. Jag vill erinra om vad professor Gustafsson från Ultuna nämnde när vi voro i Älvsbyn: Vi skola inte blanda ihop två saker, försöksgården och forskningsinstitutionen. Den förra bör ligga invid Umeå i Röbbäcksdalen, men forskningsinstitutionen behöver inte ligga på samma plats.

Som jag har sagt tidigare här i dag är det norrlandskommittén, som har väckt förslaget om att institutionen skall förläggas till Röbbäcksdalen. Fastän jag inte hade tänkt göra det skall jag nu be att få upprepa något som jag tog mig friheten nämna i utskottet, nämligen att det inte var så underligt, att norrlandskommitténs beslut blev sådant, med den sammansättning som kommittén hade; västerbottningarna voro både i kvantitativt och kvalitativt avseende synnerligen väl representerade i kommittén.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det för-

Ang. förläggningen av en norrländsk institution för jordbruksforskning.

slag, som innefattades i den av herrar Tjällgren och Boman i Stafsund vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till ett internationellt veteavtal; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Befrämjande av fröodlingen m. m.: Statens linnämnd m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att bankoutskottets utlåtanden nr 43 och 44 skulle på föredragningslis-

tan för morgondagens sammanträde uppföras näst efter sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 1.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 325, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till föräldrabalk, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff för olovlig varuutförsel, m. m.;

nr 327, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 21 december 1945 (nr 872) om verkställighet av frihetsstraff m. m.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.37 på natten.

In fidem

G. H. Berggren.